

SAMMENDRAG

Denne masteroppgaven bygger på empiri fra et feltarbeid blant voksne, ressurssterke personer som bruker cannabis i Norge, våren 2016. Informantene bor spredt rundt i Norge, men selve møtene med dem fant sted i Trondheim og Oslo. Ressurssterke cannabisbrukere i Norge i dag er et lite omdiskutert tema. Dette antas her å henge sammen med at cannabis er et forbudt narkotisk stoff som vi i mindre grad forbinder med folk som har familie, barn og jobb. En vellykket direktør og familiefar som bruker cannabis jevnlig fremtrer som «matter out of place» (Douglas, 1966). Denne studien vil vise at de ressurssterke cannabisbrukerne forsøker å normalisere og nøytralisere stoffet, og bruken av det ved å reklassifisere cannabis som medisin, terapi og nødvendig rekreasjon. De prøver å nøytralisere den skylden de opplever ved å risikere å bli fratatt omsorgen for sine barn dersom deres cannabisbruk blir oppdaget.

Tidligere forskning blant cannabisbrukere i Norge har primært fokusert på unge mennesker i lavere sosialt lag. Denne oppgaven ser på hvordan ressurssterke cannabisbrukere i Norge opprettholder et illegalt cannabisbruk, kombinert med tilsynelatende fungerende og stabilt familie- og jobbliv. På det viset kan denne masteroppgaven sies å komplementere eksisterende rusforskning som har et mer eksplisitt fokus på negative sider. Denne vinklingen er også ment å bidra til videreutvikling av antropologiske perspektiver, ved å anvende teoretisk perspektiv på kulturell klassifikasjon og re-kategorisering som et verktøy til å forstå hvorvidt, og hvordan, illegalt cannabisbruk foregår i øvrige samfunnslag.

Sentrale teorier i denne oppgaven for å belyse denne situasjonen er Mary Douglas' (1992, 1966) teorier om *Rent og Urent*, og *Risiko og Skyld*, samt Sykes og Matzas (1957) og Peretti-Watels (2003) teorier om nøytraliseringsteknikker (1957) og risikoreduksjon (2003). De to sistnevnte arbeidene er sentrale i rusmiddelforskning, og er basert på psykologisk teori. Douglas' perspektiv på kulturell klassifikasjon og skyld skapt gjennom normbrudd er et nyttig teoretisk perspektiv om hva som foregår på et kulturelt nivå, og kan således se og betraktes som

en utvidelse av de psykologiske og individorienterte perspektivene på nøytralisering og risikoreduksjon.

FORORD

Et toårig prosjekt er ved ende, og jeg kan nå reflektere over denne prosessen. I den anledningen ønsker jeg på det varmeste å takke min veileder Jan Ketil Simonsen for støtte og god veiledning i denne prosessen. Jeg ønsker også å takke min tidligere veileder Bjørn Erring for støtte og hjelp i oppstartsprosessen. Jeg vil selvfølgelig også takke alle informantene for å stille opp, for uten denne hjelpen ville studien vært helt umulig. Til slutt ønsker jeg å gi en spesiell takk til Henrik Hays for antropologiske innspill, samt min familie for hjelp underveis i skriveprosessen.

Trondheim, mai 2017

Hege Schwartz

INNHold

Sammendrag	i
Forord	iii
Innhold	iv
Innledning.....	1
Kapittel 1: Metode	5
Feltarbeid i Norge	7
Kontakt med de skjulte brukerne	9
Møteplasser med brukere.....	11
Ethiske hensyn	12
Feltteknikker	14
Kapittel 2: En marihuanarøykende daglig leder forteller	17
Kapittel 3: Legitimering og normalisering av eget cannabisbruk	29
Når rekreasjonelt bruk legitimeres som medisinsk bruk	32
Klassifisering av illegale substanser for rettferdiggjøring av eget cannabisbruk.....	36
En «intelligent innfallsvinkel».....	37
Cannabis som alternativ til alkohol	39
Kapittel 4: «En kalkulert risiko»	43
Perspektiver på cannabismisbruk og risiko	45
Symptomlindring og underliggende faktorer som årsak til misbruk	46
Symptomlindring og det å miste seg selv	47
Blandingsbruk; når tobakk og cannabis er uttrykk for helsemessig risiko	50
Rus og bilkjøring	54
«En kalkulert risiko»	56
Kapittel 5: Foreldre, barn og skyld	59

Frykten for barnevernet i ekteskap hvor begge parter deler samme oppfatning av cannabisbruk.....	61
Helsevesenet klandres og gir rom for aksept av cannabisbruk.....	64
Alkohol får skylden og cannabis blir akseptert	66
Fratagelse av omsorgsrett etter avslørt cannabisbruk.....	69
Hva når barna blir eldre?	71
Foreldre med myndige barn.....	76
Avsluttende bemerkninger.....	79
Konklusjon	81
Bibliografi	83

INNLEDNING

Fra tidlig alder – både av lærere, foreldre og myndigheter – blir barne- og ungdomsskoleelever lært at cannabis kan føre til sosiale problemer. Dette fordi cannabisbrukere blir sløve og ressurssvake på den måten at de ikke bidrar i samfunnet. Cannabisbrukere kjennetegnes med et lite stabilt jobb- og sosialliv fordi cannabis fører til at man dropper ut av skolen (REF). Dette bildet, presentert av media og myndigheter blir også diskutert i forskning på feltet, spesielt av Willy Pedersen og Sveinung Sandberg i boken *Cannabiskultur* (2011). Pedersen uttrykte blant annet i sin bok *Cannabiskultur* fra (2011) at cannabisbruk kan føre til store sosiale problemer for brukeren. Å si noe annet – enn at cannabisbruk er utelukkende negativt – er fortsatt tabu i Norge. Det å si at mennesker som bruker cannabis *kan* fungere som oppegående samfunnsborgere blir ofte avvist. Dette fordi kategoriene cannabisbruker og ressurssterk i en kulturell forstand ikke hører sammen. Det er to kategorier som kolliderer. En ressurssterk cannabisbruker er «matter out of place»; en «uren» kategori (Douglas, 1966).

Norsk narkotikaforskning har i lang tid vært selektiv og vi må derfor anerkjenne at det finnes viktige udekkede områder (Pedersen, 1988). I all hovedsak er rusforskning, inklusive cannabisforskning i Norge, fokusert rundt unge brukere, samt tungt belastede brukere. De unge og tungt belastede brukerne er, eller har vært en del av behandlingsapparatet (Vaglum, 1979), eller rettsvesenet (Bødal, 1982). Selv om Statens Institutt for Alkoholforskning (SIFA) har samlet informasjon om omfanget av illegal rusmiddelbruk både blant ungdom og i den voksne befolkningen (SIFA, 1987), gir ikke disse dataene en dypere forståelse av dynamikken ved overgang fra eksperimentering til rekreasjon og etter hvert til et fastere bruksmønster (Pedersen, 1998). Det stereotypiske bildet av en cannabisbruker behøver ikke å være feil, men forskningen som Pedersen, Vaglum, og Bødal refererer til, omhandler et helt annet samfunnslag enn hva denne studien tar for seg. Det vi ikke har sett mye til i rusforskning er ressurssterke cannabisbrukere som i større grad klarer å skjule bruken. Det finnes så vidt jeg kan se ingen studier av ressurssterke cannabisbrukere, erfaringer og selvforståelse av eget cannabisforbruk,

bortsett fra to masteroppgaver i sosiologi med Willy Pedersen som veileder og biveileder. Jeg ønsker derfor å fremskaffe data som kan bidra til en forståelse av denne type brukere.

I og med at de skjuler cannabisbruken er ressurssterke cannabisbrukere lite tilgjengelig som informanter. De risikerer både jobb og familie dersom de skulle bli avslørt og vegrer seg for å delta i en studie. Jeg fikk likevel møtt flere informanter hvor hovedkontakten bestod i gjentagende samtaler våren 2016. Ut fra samtalene å bedømme var det særlig to trekk som viste seg:

- 1) De ressurssterke cannabisbrukerne forsøkte å legitimere eget forbruk ved å *normalisere* cannabis. De uttrykte at farene ved cannabis var overdrevet og misforstått. De reklassifiserte cannabis fra «rus» til «terapi», «medisin», og «rekreasjon», og prøver med det å unngå det stereotype bildet av en cannabisbruker.
- 2) Selv om de forsøkte å normalisere cannabisbruk gjennom en kulturell re-kategorisering av både stoffet og brukeren, følte de skyld ved bruken fordi bruken var både et sosialt normbrudd, så vel som et brudd på straffeloven. Ved å bli avslørt kunne de risikere å miste både jobb og foreldrerett, og de følte særlig skyld ovenfor barna og ektefellene dersom ektefellen ikke aksepterte bruken. De brukte mange strategier for å minske risikoen med å bli oppdaget, men klarte ikke helt å nøytralisere skyldfølelsen.

I et forsøk på å finne litteratur knyttet til fenomenet kom jeg over to teorier som jeg anser som sentrale. Sykes og Matzas (1957) teori om nøytraliseringsteknikker og Peretti-Watels (2003) teori om risikoreduksjon. Alle tre er sosiologer inspirert av psykologisk teori, og selv om begge studiene tar utgangspunkt i straffedømte – også for andre forbrytelser enn narkotika – anser jeg teoriene som anvendbare for normaliserings- og nøytraliseringsstrategiene de ressurssterke i denne studien brukte. En ambisjon med studien er å tilføre de psykologibaserte teoriene kulturalanalytisk teori. Det vil si at jeg vil undersøke normaliseringen og nøytraliseringen ut fra Douglas teorier om kulturell kategorisering (1966) og hennes teori om risiko og skyld.

I studien bruker jeg et kulturbegrep som hviler på et Geertziansk (1973) fortolkende perspektiv, hvor kulturelle kategoriseringer, forestillinger og verdier «avleses» og tolkes fra kommunikasjon mellom mennesker. Da de ressurssterke cannabisbrukerne ikke utgjør en gruppe, og bare kunne møte meg enkeltvis, er de mange samtalene jeg hadde med dem,

kommunikasjonen eller «teksten» i en Geertziansk forstand. Jeg vil likevel ikke bruke Geertz hermeneutiske modell systematisk i analysen av samtale fordi Douglas' teorier om klassifisering og risiko gav meg bedre innsikt i hvordan de ressurssterke brukerne normaliserte og nøytraliserte bruken samt håndterte skyld forbundet med risiko. Kulturanalysen brukes for å se på hvilke kulturelle forestillinger som ligger til grunn for å få forstå de ressurssterke cannabisbrukernes forhold til eget forbruk og hvordan normbrudd skaper skyldfølelse. Teoriene vil utdypes i de påfølgende kapitlene.

Begrepet ressurssterk er ikke et analytisk begrep, men en sekkebetegnelse for å skille mellom tidligere forskning av cannabisbrukere og denne studien. Tidligere forskning av cannabisbrukere i Norge har i stor grad omhandlet mennesker i et annet samfunnslag enn hva jeg beskriver i denne teksten. Det jeg legger i det å være ressurssterk er at man helt grunnleggende klarer å ta vare på seg selv og de rundt seg; et fungerende familieliv, fast jobb og økonomisk sikkerhet, samt at man får til det man ønsker og takler utfordringer som en støter på. Informantene i denne studien har med andre ord en trygg inntekt, lever i stabile relasjoner, har jobb og utdanning og tilhører øvre middelklasse.

Oppgaven er den delt inn i fem kapitler i tillegg til introduksjon og konklusjon. Kapittel 1 omhandler metode, hvor jeg argumenterer for de ulike valgene jeg har tatt for å utarbeide denne oppgaven. Her er det fokus på samtaler og intervjuer som metode og feltteknikk, og hvordan det kan brukes uten å resultere i det Howell (2001) kaller *dårlig sosiologi*.

I og med at studiet i stor grad baseres på samtaler ønsker jeg i kapittel to å innføre leseren i den ressurssterke brukerens kulturelle univers, nettopp gjennom slike samtaler. Kapitlet er transkribering av samtaler med informant og som viser problematikken som de påfølgende kapitlene diskuterer. I flere monografier på feltet har jeg sett at flere starter med en introduksjon ved å vise til en vanlig dag i livet, men i og med at jeg ikke har den type observasjonsdata, vil jeg vise en lengre samtale.

I kapittel tre diskuterer jeg hvordan Sykes og Matzas (1957) perspektiv på nøytraliseringsteknikker – hvordan brukeren normaliserer og rettferdiggjør eget forbruk – kan utvides med Mary Douglas (1966) teori om kulturell klassifikasjon, re-kategorisering og reevaluering.

I kapittel fire diskuterer jeg hvordan de ressurssterke cannabisbrukerne håndterer risiko, både risiko med å bli misbruker og risiko for å bli avslørt. Kapitlet er delt i to hvor den første delen poengterer det informantene kaller *symptomlindring*, som – av informantene – ses på som en fullt mulig risiko ved cannabisbruk. *Symptomlindring* er et emisk begrep, men som tidligere forskning kaller *cannabismisbruk*. Det er likevel viktig å poengtere at symptomlindring er noe

som anerkjennes, men som ikke rammer dem selv. Første del handler derfor om *mulig risiko* dersom cannabis brukes feil. Andre del av kapitlet sier noe om hvordan risikosituasjoner de ressurssterke cannabisbrukerne *faktisk* havner i, og hvordan de – med ulike strategier – minimerer disse risikoene.

Det femte, og siste kapitlet fokuserer videre på risiko, men her er det cannabisbruk i kombinasjon med foreldrerolle som studeres. Frykten for barnevernet ble av informantene sett på som den største risikoen med å bruke cannabis, noe som gjør at dette temaet får større plass. Med empiriske eksempler drøfter jeg og gir et innblikk i deres liv, og hvordan et illegalt cannabisbruk opprettholdes på tvers av et fungerende jobb- og familieliv.

KAPITTEL 1: METODE

Fra januar 2016 til august 2016 gjennomførte jeg feltarbeid i Norge, med hovedbase i Trondheim, men med reiser til Oslo etter avtalte møter med informanter. Selv om selve møtene med informanter ble holdt fra januar og utover, brukte jeg store deler av november og desember 2015 på å komme i kontakt med informantene. Da jeg stort sett møtte de ressurssterke brukerne til intervjuer og samtaler, og gitt at deres bruk er ulovlig, ble det umulig å gjennomføre det Spradley (1980) kaller *full deltagelse*, fordi full deltagelse krever at antropologen gjør nøyaktig det samme som informanten, til enhver tid, samtidig som antropologen skal følge informanten i de sporene han tar i hverdagen.

Det å følge informanten i hverdagslige situasjoner, ble ofte en utfordring på grunn av cannabisbrukernes behov for å opprettholde en viss inntrykkskontroll utad (Goffman, 1974). Goffman, i boken *Vårt Rollespill til Daglig* (1974), bruker teateret som en analogi på sosial samhandling i dagliglivet. Et av hans sentrale poeng; inntrykkskontroll handler om menneskets ønske om å påvirke andres inntrykk av dem, og foregår i det han kaller *frontstage*. *Frontstage* beskrives som en metafor for rolleutøvelsen som finner sted på en scene. Det som foregår på scenen er, ifølge Goffman, i stor grad regissert, som en strategi for å opprettholde masken i møte med publikum eller «de andre». Det er også *frontstage* at stigma potensielt er synlig:

[...] den kinkige situasjonen disse opptredende befinner seg i, for når som helst under opptreden, kan det inntreffe noe som avslører dem og strider mot det de har gitt direkte uttrykk for, og det kan være ydmykende og ofte føre til tapt anseelse. (Goffman, 1974:55)

Dette spiller inn på informantenes valg i å møte meg på for eksempel arbeidsplassen, eller andre offentlige instanser. Det ble derfor i enkelte situasjoner for risikabelt å ha en antropolog rundt seg; de ønsket ikke unødvendig oppmerksomhet og nysgjerrighet. Risiko for å miste jobb,

førerkort etter retten til omsorg for egne barn gjør at informantene tar forhåndsregler for ikke å bli oppdaget. Som antropolog betydde dette at jeg ikke fikk full tilgang til alle arenaer som cannabisbrukeren rørte seg i. Informantene i studien hadde også en agenda i å møte med meg som antropolog; de ønsket å fortelle og vise sin stemme i et eller så lite omdiskutert område av cannabisbruk.

Intervjuer, eller uformelle samtaler ble av den grunn brukt som hovedmetode gjennom feltarbeidet, selv om jeg supplementerte med deltagende observasjon i noe grad. Intervjuer og samtaler fanger opp ideer og tanker som et tidsbegrenset feltarbeid ikke nødvendigvis dekker. Goldstein skriver at «Interviews supplies the collector with an insider's view of the individual, his culture, and his folklore» (1984:104), og intervjuer og samtaler kan derfor også, ifølge Briggs (1986), si noe om hvordan informantene konseptualiserer og organiserer kunnskap. Briggs skiller mellom ulike intervju typer, men mener at antropologer i stor grad bør basere seg på åpne intervjuer fremfor å bruke standardiserte og lukkede spørreundersøkelser (Briggs, 1986:7). Åpne intervjuer er både uformelle og «open ended» og brukes i hovedsakelig på to måter (Briggs, 1986). Den første måten har å gjøre med at a) spørsmålene forandres fra et intervjuobjekt til et annet. Det er ingen standardiserte spørsmål respondenten skal svare på, men heller et gjennomgående tema, og b) nøkkel-informant intervju; flere dybdeintervju med informanter som antropologen har fått særlig god kontakt med i feltperioden. Selv om den sistnevnte er kritisert av sosiologer for å være for lite formell og vitenskapelig, blir den av Briggs og flere antropologer anerkjent som et godt supplement til deltagende observasjon. I «Learning How to Ask» (1986) gir han en rekke råd for hvordan antropologiske intervjuer bør analyseres og utføres. Disse rådene var nyttige i møte med informantene, hvorav aspekter som a) koder – både språklige og ikke-verbale koder må tas hensyn til for å kunne tolke beskjeder, b) sosiale roller mellom intervjueren og respondenten – altså, det som definerer normene for den gitte interaksjonen, c) mål med interaksjonen – altså, respondentens motivasjon for å delta, og d) den sosiale situasjonen intervjuet blir gjennomført i. Den sosiale situasjonen kan si noe om hvilken informasjon som kan gis, hvor mye som kan bli sagt, og hvilke språklige former som kan brukes. Eksempelvis vil et intervju foretatt på venterommet på en politistasjon nødvendigvis ha negativ innvirkning, der formålet er å hente informasjon om et illegalt cannabisbruk.

Når det kom til deltagende observasjon som feltteknikk, ble det en kombinasjon av det Spradley (1980) kaller *moderat deltagelse* og *aktiv deltagelse*. Moderat deltagelse beskrives som en balanse mellom det å være en insider og en outsider på samme tid – mellom deltagelse og observasjoner. Aktiv deltagelse handler om å gjøre det de andre gjør, for å lære de kulturelle

reglene for atferd (Spradley, 1980:60). I enkelte tilfeller var moderat deltagelse et bedre alternativ, spesielt i de situasjonene hvor cannabis ble inntatt. Med deltagende observasjoner og samtaler har feltarbeidet gitt en unik mulighet til å forstå cannabisbruk som et sosialt og kulturelt fenomen i eget samfunn.

Feltarbeid i Norge

Antropologisk forskning og dets feltarbeid har i løpet av de siste årene endret noe kurs – fra det tradisjonelle feltarbeidet i det eksotiske til å gjøre feltarbeid i det urbane, og kanskje til og med i egen «bakgård» som Howell (2001) vil kalle det. Selv om det å gjøre feltarbeid i «egen bakgård» blir mer og mer vanlig blant dagens antropologer er det fortsatt kritisert fordi det medfører en hel del utfordringer. Frøystad (2003) understreker særlig fire dimensjoner, hvorav de to første knyttes til det «ordentlige» feltarbeidet. Den første har å gjøre med *preferansen for landsbystudier* hvor landsbystudier anses å være det mest passende stedet for et antropologisk feltarbeid (Frøystad, 2003). Det andre har å gjøre med antropologens *forhåndskjennskap til stedet*. Selv om flere og flere antropologistudenter i England etterhvert fikk grønt lys av sine britiske professorer til å gjøre feltarbeid hjemme, ble hjemmeantropologi sett på som annenrangs. Hovedgrunnen for dette var frykten for *hjemmeblindhet* (Gullestad, 1991). Når Gullestad skrev om *hjemmeblindhet* mente hun at den ville true den analytiske distansen som kreves for de antropologiske analysene. Den tredje dimensjonen som Frøystad understreker er *stedsforankringen i seg selv*. Verden blir i større grad globalisert og mennesker flytter på seg, ikke bare mellom landsbyer men også mellom land og kontinenter. Denne dimensjonen blir derfor svært viktig for globaliseringsteoretikere. Den fjerde og siste dimensjonen har å gjøre med *forestillingen om at feltarbeid må være knyttet til et bestemt sted*. Det «ordentlige» feltarbeidet handler ikke bare om feltsted, men også om metode (Frøystad, 2003:41). Det hun legger i sitatet er at metode og feltteknikker er minst like viktig for et godt feltarbeid; man kan ikke bare ta hensyn til det geografiske rommet feltarbeidet skjer i. Metode i antropologien har i aller høyeste grad vært knyttet til deltagende observasjon selv om jeg vil argumentere for at vi heller bør kalle det en feltteknikk. Også i det «ordentlige» feltarbeidet, eller det tradisjonelle feltarbeidet som jeg heller vil kalle det, finner vi intervjuer, arkivstudier, statistiske beregninger og eller skriftlige kilder i tillegg til deltagende observasjon. Det viktige er med andre ord ikke stedet man foretar et feltarbeid i, men metoden eller feltteknikken som ligger til grunn for å gjennomføre feltarbeidet.

Uansett om feltarbeidet foretas i det eksotiske, eller i det urbane vil det oppstå utfordringer – selv om utfordringene kan komme til syne på ulike måter utfra hvor man befinner seg, og utfra hvilken problemstilling som tas hensyn til. Både Frøystad og Howell er kritiske til å gjøre feltarbeid hjemme, hvor en av de største utfordringen har å gjøre med kvaliteten på det antropologiske arbeidet. Howell, som kanskje har vært den mest kritiske til feltarbeid i Norge, er skeptisk, mye fordi feltarbeid hjemme ofte baserer seg på muntlige beretninger, narrativer, intervjuer, og andre verbale data i møte med informantene. I tillegg mener hun at antropologen ikke opplever den sterke kulturelle annerledesheten som ligger til grunn for observasjon og analyse ved eksotiske feltarbeid. (Howell 2001). Også Frøystad deler Howells bekymringer, men påpeker at det å gjøre feltarbeid hjemme er fullt mulig, dersom man tar feltarbeidets utfordringer seriøst. Et annet punkt for bekymring ifølge Frøystad, er knyttet til generaliseringer, og at man i en urban kontekst aldri kan få med seg alt. Hun mener det derfor er en tendens å bli for tematiserende; velge seg tema, en gruppe mennesker, nabolag og lignende. Dette fordi hun mener tematiserte grupper er mer homogene til å begynne med (Frøystad, 2003).

Jeg vil understreke at selv om mitt feltarbeid er foretatt i Norge, har det på ingen måte vært *hjemmeantropologi*. *Hjemmeantropologi* handler ikke bare om et geografisk rom, men om analytisk distanse som i sin tur er relativ. Jeg var lik informantene på noen områder, som for eksempel i språk og samfunnslag, men det var også ulikheter mellom oss på flere områder; det var en fremmed praksis som gav meg en nødvendig analytisk distanse.

Informantene i denne studien er heller ikke en homogen gruppe. Selv om informantene har en ting til felles; et illegalt cannabisbruk, er ikke dette nok til å se på brukerne som en homogen gruppe. I denne studien er det snakk om et fenomen, fremfor en subgruppe, nabolag eller lignende. På grunn av stoffets juridiske status som ulovlig, gjør det noe med bruksmønstrer til cannabisbrukerne i denne studien. Cannabisbruken holdes skjult for alt det er verdt, i håp om å ikke bli oppdaget. Foruten cannabisbruken er informantene i denne studien ressurssterke mennesker, med et stabilt og fungerende jobb- og familieliv.

Når det kom til bekymringen om *hjemmeblindhet* var det noe jeg var bevisst på før jeg begynte feltarbeidet. Et viktig moment i denne studien er at informantene prøver å reklassifisere og revurdere gitte konvensjonelle kategorier og normer i samfunnet. Denne reklassifiseringen og revurderingen var derfor helt ukjent; jeg var en fremmed i deres dagligliv og i deres håndtering av overskridelser av grenser. Der hvor den analytiske distansen ble truet som følge av å gjøre feltarbeid i egen kultur, ble løst ved å distansere meg fysiske fra felten deler av tiden. Det å kunne dra hjem om kveldene, gav meg mulighet til å distansere meg fra

opplevelser og samtaler som oppstod i felten. Ved å gjøre det på denne måten fikk jeg tid til å reflektere og tenke, samtidig som jeg beholdt en analytisk distanse til felten. Når jeg var i felten prøvde jeg derimot å gjøre god antropologi gjennom det Halvard Vike (1996) kaller *selveksotisering*, eller det Signe Howell (2001) kaller *meget bevisst fremmedgjøring*. I begrepet *selveksotisering* ligger det å se sitt samfunn med fremmede øyne, sammenligne og observere kulturmøter (Vike, 1996).

Utfordringen lå nødvendigvis i å få et fullt innblikk i informantenes liv, særlig når mye av kontakten bestod av samtaler; samtaler om ting som har skjedd, samtaler om tanker, og samtaler om ting som ennå ikke har skjedd. Jeg vil også argumentere for at et feltarbeid på seks måneder med kun deltagende observasjon ikke er tilstrekkelig for å si noe helhetlig om en informants liv; det gir ikke et grunnlag for å si noe om hvordan cannabisbrukende småbarnsforeldre forholder seg til rus som samtaleemne når deres egne barn blir gamle nok til å forstå konsept om rus. Jeg har derfor valgt å ha med to mødre i studien som sier noe om hvordan de opplever problematikken med voksne barn. Til slutt vil jeg argumentere for at jeg setter pris på Howell, Frøystad og Gullestads bekymringer når det angår hjemmeantropologi, fordi det gjør at jeg, når jeg studerer i egen kultur har et mer kritisk blikk, og vet hvilke fallgruver som bør unngås i feltarbeid-situasjoner.

Kontakt med de skjulte brukerne

Ved etablering i felten tok jeg utgangspunkt i hva jeg faktisk ønsket å studere. Jeg ønsket å si noe om hvorvidt, og hvordan ressurssterke cannabisbrukere opprettholder og forholder seg til et eget cannabisforbruk. I ungdomsårene ble jeg lært til å tenke at cannabisbrukere er ressurssvake og kriminelle. Jeg hadde likevel en hypotese før jeg startet feltarbeidet; at bildet av cannabisbrukerne, presentert av lærere, politi og Pedersen i *Cannabiskultur* (2010), ikke er det fulle og hele bildet. Jeg tenkte at det må være en motpol; cannabisbrukere som ikke er den *typiske* sløve brukeren, uten utdanning og med dårlige sosiale relasjoner. Jeg forsto tidlig i utviklingen av feltarbeid-ideen at det ville bli en utfordring å nå ut til de brukerne som aldri ytrer seg offentlig om cannabisrelaterte saker. Min tanke før feltarbeidet var at brukerne som har mye å miste – omsorgsrett for barn, førerkort, jobb og nære relasjoner – ikke ville være aktive på sosiale medier eller i andre fora, og at det derfor ville bli vanskelig å komme i kontakt med dem. Når jeg etablerte meg i felten var det derfor avgjørende å finne en arena hvor jeg fikk anledning til å møte denne typen cannabisbrukere. Jeg tok i bruk sosiale medier for å nå ut til

relevante, ressurssterke brukere. Jeg brukte en del tid på å søke opp Facebook-grupper hvor cannabis ble diskutert fritt blant medlemmene, i håp om å komme i kontakt med noen som kunne åpne døren for videre innpass. I de lukkede gruppene på Facebook presenterte jeg meg selv og studien jeg ønsket å gjennomføre. To av de viktigste gruppene for å nå ut til de menneskene jeg anså som relevante for studien ble *Legalisering av medisinsk cannabis i Norge* og senere *Normal Norge*, som viste seg å bli den aller viktigste. I gruppen *Legalisering av medisinsk cannabis i Norge*, kom jeg i kontakt med noen medisinske brukere som ønsket å delta i studien. Det var enkelte medlemmer av gruppen som tok direkte kontakt med meg, men det skulle vise seg at dette var brukere som var aktive i sosiale medier i å *like* og *dele* cannabisrelaterte saker på Facebook. Dette var stort sett mennesker som i mer eller mindre grad var offentlige i sine meninger angående cannabis. min opprinnelige tanke var at brukere som ytret seg offentlig omkring egen bruk potensielt ikke hadde like mye å miste som anonyme, *skjulte* brukere. Jeg ønsket derfor å komme i kontakt med de brukerne som er helt anonyme – de som ikke tør å *like* og *dele* på sosiale medier.

Vendepunktet for å nå ut til en rekke anonyme brukere ble da en av medlemmene på *Legalisering av medisinsk cannabis i Norge*-siden sendte meg en privat melding. Han anbefalte meg å legge ut den samme annonsen på *Normal Norge* sin side på Facebook, for så å sende (på det tidspunktet i 2016) styrelederen i *Normal Norge* en privat melding på Facebook. *Normal Norge* er en interesseorganisasjon; en norsk organisasjon for reform av marihuanalovgivning som ble grunnlagt i 1995. *Normal Norge* har hovedkontor i Oslo, men også lokallag i Bergen, Tromsø og Fredrikstad. Som organisasjon ønsker de å være en sterk politisk aktør som jobber for en *fornuftig regulering av cannabis* (Normal, 2017). De har flere støttespillere og aktivister som hjelper organisasjonen i å fremme saken. I tillegg har de forbindelser med aktuelle organisasjoner på rusfeltet, både hjemme i Norge og internasjonalt. Organisasjonen har mange anonyme medlemmer som beskyttes av krypterte data.

Jeg fulgte rådet til medlemmet i *Legalisering av medisinsk cannabis i Norge*, og fikk etter kort tid kontakt med styrelederen i *Normal Norge*. Vi pratet over mail til å starte med før vi tok samtalen videre over telefon. Styrelederen pratet engasjert om organisasjonen og var interessert i å snakke om temaet. Han ville også hjelpe meg med å komme i kontakt med noen av deres anonyme medlemmer gjennom å sende ut en privat og kryptert epost, med en annonse jeg skrev. Medlemmene fikk dermed en privat epost fra *Normal Norge* med min annonse. På denne måten kunne medlemmene ta direkte kontakt med meg, eller som noen gjorde; sendte mail tilbake til styrelederen for å høre om jeg var en trygg person å snakke med. Det var også

medlemmer som tok kontakt med meg fra krypterte eposter, eller i fra falske¹ epostadresser, kun for å finne mer ut om meg og mine intensjoner med oppgaven. Dette gjorde de for å kunne føle seg trygg på at den informasjonen de eventuelt kom med, ikke havnet på avveie. Jeg brukte en god del tid på å vinne tillit til flere av medlemmene i *Normal Norge*, men ble samtidig overrasket over hvor mange medlemmer som tok kontakt og ønsket å stille opp, så lenge identiteten ble beskyttet. Det var et overtall av menn som ønsket å stille opp, noe som reflekteres i denne oppgaven. Av kvinnene jeg kom i kontakt med var ingen av kvinnene i en toppstilling i jobbsammenheng, mens flere menn hadde en direktør- eller daglig leder stilling. De to kvinnene som presenteres i denne studien har begge en stabil og en godt betalt jobb, men fokuset på de to i denne teksten belyser håndteringen av rollen som mor og cannabisbruker

Med tanke på valg av informanter var det noen faktorer jeg tok spesielt i betraktning. Etersom fokuset var ressurssterke cannabisbrukere, så jeg det naturlig å bruke faktorer som stabil familiesituasjon, gjerne med barn, stabil jobb, og en trygg økonomisk situasjon som sentrale aspekter i et ressurssterkt og fungerende liv.

Møteplasser med brukere

Jeg var i kontakt med over seksti brukere som ønsket å delta i studien. Av disse var det ti stykker som til slutt ble en del av studien. De ti personene ble valgt ut fra faktorene som nevnt over, ettersom jeg anså disse kriteriene som viktige i et velfungerende liv. Av de ti informantene som deltok fikk jeg ekstra god kontakt med fem av dem. Disse fem brukerne endte jeg opp med å tilbringe mye tid sammen med, utenfor deres arbeidstider. Et par av disse brukte jeg noe lengre tid på å etablere tillit hos. Enkelte hadde behov for å snakke med meg over en lengre periode, før de ønsket å si ja til å delta. Dette handlet om å etablere tillit; de ville se om jeg var en person de kunne stole på, og en de kunne være sikker på ivaretok deres anonymitet. Når tillitten var etablert, var neste spørsmål hvor og hvordan jeg skulle møte dem. Med tanke på at cannabisbruk er illegalt, og at informantene på ingen måte vil risikere å bli oppdaget, var dette naturlige begrensninger for hvor og når jeg kunne møte de. Arbeidsplassen var et typisk sted hvor de ikke ville risikere å bli sett med meg da det ville åpnet for spørsmål utenfra. Hjemmet som sfære var også tidvis vanskelig å få innpass i. Spesielt i de tilfellene hvor barna var hjemme og ikke visste om cannabisbruken til minst en av foreldrene, og i tilfellene hvor den ene parten i forholdet bare delvis aksepterte cannabisbruken. Selv om flere av informantene åpnet hjemmet sitt for

¹ Falske e-postadresser: E-postadresser som ble opprettet for å skjule egen identitet i kontakt over mail.

meg, var det også noen som ville møtes utenfor hjemmet for å minimere sjansen for ubehagelige spørsmål. Slike situasjoner dannet derfor grunnlaget for å kombinere intervjuer eller uformelle samtaler med deltagende observasjon.

Selve møtene jeg hadde med informantene ble holdt et sted hvor de følte seg komfortable. Spradley nevner i sin bok *Participant Observation* (1980) spesielt tre sfærer (Spradley, 1980:49-50) med tanke på hvor enkelt det er å gjøre feltarbeid. *Free entry* brukes om sosiale situasjoner hvor antropologen kan gjøre feltarbeid uten å søke om tillatelse. Et eksempel her er feltarbeid på bussholdeplassen. Neste nivå er *limited entry*, en sosial situasjon som krever tillatelse fra en eller flere av informantene på forhånd av feltarbeidet. Det siste nivået *restricted entry*, som han mener gir store utfordringer i forhold til å få den tillatelsen som er nødvendig for å gjennomføre feltarbeidet. Spradley mener at dette tredje nivået omhandler kriminell aktivitet, hemmelige samfunn, og lukkede religiøse samfunn. Å studere et illegalt cannabisbruk blant ressurssterke som har mye å tape ses derfor på av Spradley (1980) som en av de vanskeligste arenaene å opptre i som antropolog, nettopp fordi informantene bedriver en illegal virksomhet. Den illegale aktiviteten kan gjøre informanten mer skeptisk enn ellers, og for meg som antropolog vil det gjøre det vanskeligere å få informasjon. I lys av Spradley's perspektiv kan denne studien sies å baseres på den tredje sfæren; *restricted entry* i et «hemmelig samfunn». Det er nettopp på grunn av stoffets ulovlighet at informanten til enhver tid må minimere risikoen for å bli oppdaget.

Møtene jeg hadde med informantene var i Trondheim og Oslo. «Hovedbasen» min for feltarbeidet var Trondheim, og reiste til Oslo etter avtalte møter. Jeg fikk likevel møtt informanter fra andre steder i landet. Blant annet har vi Emilie fra Nord-Norge, som vi skal møte senere i teksten. Hun reiste ofte til Trondheim fordi familien befant seg her. De empiriske eksemplene som presenteres i denne studien er valgt fordi de gjenspeiler de mønstrene som kom til uttrykk gjennom feltarbeidet.

Etiske hensyn

Å gjøre feltarbeid i et «hemmelig samfunn» (Spradley, 1980) fører til noen utfordringer som muligens kunne vært unngått dersom feltarbeidet omhandlet noe som ikke innebar en illegal aktivitet. Aspektet av anonymisering har vært viktig, spesielt fordi informantene jeg skriver om befinner seg i Norge, samtidig som jeg skriver på norsk og gir ut teksten i Norge.

Anonymisering ble sett på som et absolutt krav fra informantenes side. Som nevnte i forrige avsnitt hevder Spradley at å studere en kriminell aktivitet gir *restricted entry*; det er vanskelig, om ikke umulig å skaffe tilgang i felt og data (Spradley, 1980:50). Det var derfor kritisk å etablere tillitt til informantene. I tråd med denne anonymiteten var det klart i fra starten av feltarbeidet – i prosessen med å finne informanter – at jeg måtte opptre på en måte som gjorde at de kunne føle seg trygge på at jeg bevarte anonymiteten. Jeg var usikker i ide-utviklingen om jeg skulle melde studien inn til NSD², men opplevde etter å ha snakket med de aktuelle informantene at det var en dårlig ide. Noen kjente godt til NSD, mens det for andre var helt ukjent. Felles for informantene var at de ikke ønsket å blande inn NSD, fordi de følte at når jeg registrerte prosjektet hos dem, ville det også bety at informantene indirekte ble registrert. Flere var med andre ord redde for at anonymiteten ikke ville være like sikret, paradoksalt nok fordi NSD i teorien skal passe på at personvern blir ivaretatt. Hvordan jeg skulle lagre data i feltperioden ble nøye vurdert. Båndopptaker ble blant annet uaktuelt i møte med informantene. Årsaken er at informasjon på båndopptaker kan bli brukt som bevis av myndighetene dersom denne dataen skulle komme på avveie. Det var kun en informant, en lovlig bruker, som tillot meg å bruke båndopptaker. Resten av informantene mente båndopptaker var for risikabelt, og for avslørende. Informantene var opptatt av å sikre at anonymiteten ble ivaretatt, og de ble med en gang tryggere når også feltnotater ble anonymisert. Å anonymisere i feltnotater gav utfordringer, fordi det ble vanskeligere å holde orden på en mengde informasjon og data. Dette problemet løste jeg med en liten notatbok som jeg oppbevarte hjemme. I denne notatboken var alt av personlig informasjon, mens notatboken som jeg brukte i møte med informantene ble anonymisert allerede i felten. Identifiserende personalia er utlatt fra denne teksten, og informantene har fått pseudonym.

Andre hensyn jeg tok i betraktning var å møte informantene hvor og når de selv ønsket det. Ettersom jeg ikke levde sammen med informantene, måtte jeg være tilgjengelig når det var behov for det. Enkelte uker kunne det være daglige møter med informanter, andre uker færre. Tidspunkt på dagen varierte også like mye. I de uformelle samtalene hadde jeg en mental «mal» for ulike spørsmål som jeg hadde forberedt på forhånd. Disse spørsmålene var varierte og gav innsikt i ulike emner. Jeg valgte å ikke ha disse spørsmålene nedskrevet på et ark ved møtene, fordi jeg ville unngå en klinisk spørreundersøkelse, hvor informantene kun skulle svare på mine spørsmål. I stedet lot jeg samtalen være åpen slik at informantene kunne prate fritt om ting de selv anså som viktige. Spørsmålene i bakhodet hentet jeg frem når det var naturlig å endre

² NSD; norsk senter for forskningsdata

tematikk. Denne teknikken fungerte bra. Det ble etter hvert mange varierte svar noe som gav meg indikasjoner på at samtalene ikke var «låst» og avgrenset til mine spørsmål. I samtalene var jeg nøye i mine spørsmål og kommentarer. Jeg skulle opptre objektivt til det de sa og gjorde, og dersom jeg ikke gjorde det, kunne det skapt en ubalanse mellom meg og informanten som i sin tur kunne føre til at informanten ikke ville følt seg trygg nok til å dele sensitiv informasjon. Min tanke er at en utrygg informant ikke opptre som sitt «normale jeg». Dette var også hovedgrunnen til at jeg lot de velge sted og tid, og at jeg etterstrebet åpne uformell samtaler; jeg ønsket ikke å påvirke dem på noen som helst måte påvirke de på uheldige måter.

Feltteknikker

Metode i snever forstand er kun et av flere verktøy som samfunnsforskere bruker for å finne fram til data om mønstre i sosiale fenomener og til data om prosesser som kan forklare de mønstre som avdekkes (Wadel, 1991:10).

Å bruke riktige felt-teknikker, eller metode som Cato Wadel (1991) kaller det, er vesentlig for et vellykket feltarbeid. Bruk av riktige felt-teknikker gir tilgang til den viktige informasjonen som skaper et holistisk bilde av fenomenet som studeres. Hvilke felt-teknikker som anses å være best eller riktig varierer fra feltarbeid til feltarbeid, selv om det er en generell konsensus blant antropologer at deltagende observasjon er den viktigste feltteknikken – eller metodevalget. Wadel (1991:10-11) nevner fire typer «verktøy» eller, felt-teknikker som kan og bør brukes for å fremskaffe data innen samfunnsforskning.

1. Metode, for eksempel deltagende observasjon og uformelle samtaler.
2. Begreper, har til funksjon og ordne data.
3. Teorier, vil også være en måte å ordne en mengde data på. I motsetning til begrepene vil dette være på et høyere teoretisk nivå
4. Teoretiske perspektiv. Gir en retning til både metode, begreper og teorier.

Selv om feltteknikker eller metode først og fremst har å gjøre med deltagende observasjon i felten, er det minst like viktig å se seg ut et teoretisk perspektiv, som konkretiseres gjennom teorier, begreper og metoder. De teoretiske perspektivene gjenspeiles også i begreper,

og begrepsapparater som antropologen i felt bruker og utvikler. De viktigste begrepene har å gjøre med samhandling mellom individer og grupper og kalles av Wadel (1991) for *relasjonelle begreper*. Deltagende observasjon og uformelle samtaler fungerer derfor for å fremsette relasjonelle og prosessuelle forklaringer (Wadel, 1991:11).

I denne studien er uformelle samtaler, supplert med deltagende observasjon de viktigste teknikkene for å fremskaffe informasjon. På grunn av feltets tidsperspektiv på seks måneder sa det seg selv at jeg ikke fikk anledning til å gjøre deltagende observasjon når, for eksempel, foreldrene skulle ta rus-praten med barna sine 3-5 år senere. Deltagende observasjoner ble brukt for å få et innblikk i deres private liv; for å se hvordan de håndterte hverdagen i kombinasjon med familieliv og cannabisbruk. Likevel kan det tenkes at det er forskjell på hva folk sier de gjør, og hva folk faktisk gjør. I så fall bør feltteknikker bestå av både muntlige utsagn med deltagende observasjoner. Dette så jeg på som nødvendig for å faktisk få bekreftet deres «ressurssterkhet» og at det ikke var bare noe de sa. De muntlige utsagnene ble noterte for hånd, noe som gikk helt fint. Når informasjon ble utelatt, eller spørsmål oppstod, hadde jeg og informantene en enighet om at vi når som helst kunne kontakte hverandre. Spørsmålene jeg stilte i var i stor grad knyttet til deres håndtering av cannabisbruk parallelt med et fungerende arbeids- og familieliv. I tillegg var det viktig å vite noe om hvorfor de velger å bruke cannabis, ettersom det vil ha betydning for forståelsen av risikoen de utsetter seg for, som for eksempel i jobb-sammenheng, nære relasjoner, retten til omsorg, og andre negative følger det kan gi.

Briggs (1986) snakker om intervjuets rammer, om den formelle og den uformelle settingen, som vil avgjøre hvor mye privat informasjon som deles mellom antropologen og informanten. Med dette i bakhodet forsøkte jeg å unngå en klinisk undersøkelse, hvor informanten følte han satt i en form for avhør. Ved å nøytralisere meg selv gjennom å være objektiv og lyttende fremfor og pågående, ble situasjonen nødvendigvis mer balansert og gav informanten rom til å uttrykke seg på den mest naturlige måten. Jeg oppdaget også at en slik uformell tilnærming til sensitive temaer gjorde at informanten over tid åpnet seg i større grad. Det tror jeg ikke hadde vært like lett med lukkede intervjuer, med en fast samlet ramme for informantene. Når det kommer til observasjoner skiller jeg mellom moderat og aktiv deltagelse (Spradley, 1980) i cannabisrelaterte situasjoner. I en situasjon hvor informanten skulle kjøpe en større mengde cannabis var jeg aktivt deltagende, mens i situasjoner hvor cannabis ble inntatt var jeg kun moderat deltagende. Det at jeg ikke brukte cannabis var akseptert av informantene, og følte på ingen måte at jeg skulle få mindre tilgang til data. Informantene fremhevet at det var et profesjonelt valg og understreket at det kun var positivt.

En siste og viktig feltteknikk var å lese meg opp på norsk lov angående cannabis, samt den pågående cannabisdebatten i Norge – med interesseorganisasjonene på en side, og motstanderne på den andre. Det juridiske aspektet – dens ulovlighet, ligger som et bakteppe for alle informantene i denne studien, og gjennomsyrrer derfor deres daglige liv og valg som tas. Det var derfor viktig for meg å forstå det juridiske aspektet og konsekvensene et cannabisbruk kan føre med seg. Historiske data og statistikk, samt nyheter og debatter i media, har vært med på å gi meg en større innsikt og forståelse av cannabisbrukernes kulturelle klassifikasjonssystem. I neste kapittel presenteres en informant som et lengre empirisk eksempel da, dette vil fungere som en inngangsportal til de aspektene av cannabisbruk som denne studien drøfter.

KAPITTEL 2: EN MARIHUANARØYKENDE DAGLIG LEDER FORTELLER

Det var andre februar, en kald og sur vinterdag i Oslo sentrum. Møtet som ble planlagt over mail for noen uker tilbake skulle gjennomføres denne dagen på kafe. Deltakeren er bosatt omtrent en og en halvtimes kjøretur nordøst for Oslo. Informanten kaller jeg Benjamin.

Jeg kom før tiden og benyttet anledningen til å bestille en kopp kakao og til å forberede meg. Klokken var nøyaktig elleve da informanten kom inn døren i første etasje på Espresso House. Jeg så at han så seg rundt da han tok opp telefonen og ringte meg for å finne ut hvor jeg satt. Jeg ba ham gå opp trappa og så snu seg. Jeg vinket og smilte mot ham før han sa over telefonen; «Ja! Der er du ja». Benjamin la på telefonen, smilte og kom mot meg og strakte ut hånden for å hilse. Jeg reiste meg opp fra sofaen, smilte tilbake og trykket den utstrakte hånden. I det vi håndhilste takket jeg for at han møtte opp og tok seg tid til å møte meg. «Det skulle bare mangle. Jeg synes oppgaven din er veldig viktig, og det er mange som meg som bruker [cannabis] men som aldri snakker offentlig om det», svarte han. Han smilte, tok av seg den tykke vinterjakken han hadde på seg, hang den over kanten på sofaen, og satte seg ned overfor meg. Vi bestemte oss for å bestille noe ettersom vi først var på kafe. «Det hadde vært godt med en kaffe nå, men jeg må bare på toalettet først. Jeg kjørte jo i nesten en og en halv time for å komme hit – heheh», sa han. «Så klart – det er helt greit» svarte jeg i det jeg reiste meg opp og dunket hodet i lysekronen over meg.

Vi gikk så ned til kaffebaren. Jeg bestilte meg enda en kakao mens han bestilte seg en kaffe. Foran kassen stod det et par andre damer som ventet på sin bestilling. Omsider tok vi med oss drikken til sofaene innerst i kroken i andre etasje. Her var det en lun og rolig atmosfære, og lite folk rundt som kunne forstyrre eller overhøre. Vi satte oss ned og snakket vedrørende oppgaven min da han fortalte:

Jeg er glad det lages en slik studie, fordi det er viktig at en slik oppgave kommer frem i lyset. Jeg vil veldig gjerne lese oppgaven din når den er ferdig, og håper du kan publisere den på [inter-]nettets og samtidig sende den inn til stortinget. Ruspolitikken i Norge er virkelig helt bak mål, og den må forandres!

Jeg svarte at han selvfølgelig skal få mulighet til å lese oppgaven når den er ferdig, men at jeg må vurdere publiseringen.

Videre spurte jeg litt mer om hvem han er som person, og hva han driver med i hverdagen. Han oppgav å være daglig leder i eget firma i hjembyen utenfor Oslo. Han oppgav også navnet på bedriften, men av anonymitetens hensyn velger jeg å ikke offentliggjøre bedriftens navn. Han fortalte:

Jeg tok meg fri i dag for å stille opp for å møte deg her. Jeg fortalte mine kollegaer at jeg måtte dra inn til Oslo for å delta i et intervju. Jeg jobber som daglig leder, og styrer derfor mye av hverdagen selv. Så det var med andre ord ikke et problem og ta fri noen timer i dag. I tillegg har jeg to barn, som begge ligger hjemme og er syke i dag. Jeg tenker at den største risikoen med cannabis er risikoen for at barnevernet blander seg inn, noe som gjør det til hovedmotivasjonen for å snakke om dette her med deg. Ruspolitikken fungerer ikke som den skal, og jeg mener alt bunner ned i økonomi; at det er økonomisk hensiktsmessig å fortsatt forby stoffet. Jeg tror også at myndighetene her til lands har lite kunnskap fordi de baserer seg på organisasjoner som Actis som belager seg på blant annet å aldri å ansette mennesker med et annet syn enn hva de selv har. Altså, de vil ikke ansette folk som for eksempel har et mildere syn på legalisering/avkriminalisering. Dette [Actis red. anm.] er en organisasjon som myndighetene stoler blindt på. Om det er kunnskapsløshet eller om det er andre årsaker til at politikerne ønsker å opprettholde forbudet er ikke godt å si, men at det bunner i økonomiske hensiktsmessigheter er ikke til å legge skjul på. Og så har vi media da, som er med på å opprettholde en skremselspropaganda som igjen virker forsterkende på forbudet, særlig om folk flest ikke selv tar tak, og tilegner seg kunnskap både om cannabis og politikken bak det.

Jeg sa: «Før jeg startet denne studien tenkte jeg at cannabisbruk blant ressurssterke er et fenomen som forekommer, men at det er såpass tabu at man ikke snakker høyt om bruken sin,

og at vi derfor sitter igjen med et lite representativt bilde av cannabisbrukeren i Norge». Han repliserte:

Når det er tabu og ulovlig, snakker man ikke om det. Om man ikke snakker om det er det vanskelig å vite hva som er rett og galt, og at det derfor er lett å ta det media sier for god fisk. Media i Norge har sjeldent et liberalt syn på rus-politikken. Men, jeg tror også at oppklaringsraten til politiet har mye å si for opprettholdelsen av [cannabis]forbudet. De prioriterer heller å ta folk med en joint, fremfor å oppklare voldtektssaker for eksempel – rett og slett fordi det er mer passende, og mindre ressurskrevende for politiet.

«Ruspolitikken er komplisert og krevende», sa jeg før vi begge stoppet litt opp og tok en slurk av den fortsatt varme drikken. Vi gikk litt bort fra ruspolitikken fordi jeg var ganske nysgjerrig på hans cannabisbruk; hvor ofte han bruker cannabis, og til hvilke tider. Han fortalte:

Før jeg fikk barn var det et daglig bruk. Det var aldri snakk om å bruke på dagtid, men senere mot kvelden etter arbeidstiden. Jeg jobber så mye at det har aldri vært noe vits i å bruke det før kvelden kom uansett. I dag, etter å ha fått to barn, forekommer det i mye mindre grad. Nå bruker jeg [cannabis] stort sett i helgene og da etter at barna er i seng. Kona mi brukte cannabis hun også, før vi fikk barn, men etter vi fikk barna har hun kuttet det helt ut. Jeg kjenner på mye frykt fra barnevernet, og dette er også hovedårsaken til at kona mi ikke bruker det lengre.

Like etterpå lo han litt, mens han tok en slurk av kaffen og begynte å snakke om en tur han og kona hadde for ikke lenge siden til Amsterdam, hvor også hun prøvde cannabis igjen:

Dette var første gang på lenge at vi ikke var med barna. De var hos besteforeldrene sine i de dagene vi var i Amsterdam. Det var da fem år siden hun hadde brukt cannabis. Det gikk helt fint og hun tok det helt med ro. Hun var ikke bekymret, blant annet fordi stoffet ikke henger igjen lenge i kroppen etter et opphold på fem år.

Det ble stille i et par sekunder før han plutselig hoppet entusiastisk over til et nytt tema og sa:

Jeg synes det er rart med den informasjonen som ligger på [inter-]nett og i media forøvrig, som angår cannabis. Jeg kjenner meg ikke igjen i de symptomene eller

bivirkningen som står listet opp mange steder. Da tenker jeg særlig på dette med psykose, og angst. Han lo litt og sa videre: Hahah, hvis det hadde vært sant alt det som sto på nettet så burde jeg enten vært død, eller lagt inn på psykiatrisk.

Jeg lo med fordi jeg ble smittet av latteren og entusiasmen, og sa at jeg i hvert fall ikke vet, og at jeg ikke har grunnlag for å uttale meg om cannabispens fysiologiske effekt på kropp og sinn. Vi snakket derfor litt videre om alkohol og dens effekt på kroppen hvor han fortalte:

I dag drikker jeg sjeldent alkohol. Jeg drakk mer før, men i dag sliter jeg med bakfyll dagen derpå. Jeg liker ikke alkohol noe særlig lengre, og drikker kun i spesielle anledninger. En spesiell anledning var nå i år [2016] da kona hadde runddag. Da hadde vi en stor fest med mange kjente hvor det ble drukket mange enheter alkohol. Ellers er det snakk om en øl eller to, en sjelden gang. Jeg velger å ikke drikke alkohol foran barna mine. Jeg vil ikke at de skal se faren sin påvirket og kanskje bli redd. To øl kan gå greit, men om det blir tre eller flere vil bakfylla slå inn dagen derpå – det skjer kun to-tre ganger i året.

«Det høres ut som du har et fornuftig forhold til alkohol da», svarte jeg. «Men hvordan er det med cannabisen da, hvordan bruker du stoffet», spurte jeg etter en god slurk kakao før han svarte:

Jeg bruker kun vape³, som er en mildere inhalasjonsmetode hvor dampen spiller en viktig rolle. Det er sunnere og bedre for lungene, fordi uansett om man røyker det "rent", altså uten tobakk, så er alt man tenner på og trekker ned på lungene skadelig for lungene. Før røykte jeg joint, men i dag er det kun vape. Jeg bor jo så si i en skog også da, med store blåbærlynger like utenfor huset. Jeg pleier også å samle masse blåbær på høsten, fryse de ned, og blant annet lage cannabis-blåbærmuffins med dem.

«Men – hvordan er det med barna dine da. Er du ikke redd for at de kan finne på å spise noen av disse muffinsene», spurte jeg. Han repliserte:

³ Vape er et slengord for vaporizer. Vaporizer, eller en cannabisfordamper er en teknologi utviklet for å kunne inhalere cannabis uten å inhalere de skadelige biproduktene som oppstår når forbrenningspunktet nås når man røyker cannabis (Dale Gieringer, 2004)

Nei, jeg har et eget verksted i garasjen, nesten som en egen liten hule, med blant annet en fryser hvor jeg oppbevarer blåbærmuffinsene. Det er også i verkstedet at jeg bruker vapen for det meste. Vape lukter svært lite og fordamper fort opp i lufta, så det er aldri et problem.

Jeg gikk litt videre og prøvde å finne litt mer ut om hvordan han startet cannabisbruken og hvorfor det har vedvart. Dette fortalte han:

Første gangen jeg røyket cannabis var jeg 18 år, på en fisketur sammen med noen venner. Flere av vennene mine startet å bruke cannabis mye tidligere, helt ned i 15 års alderen. Jeg hadde ikke, før da, behov for å prøve stoffet.

«Hvorfor akkurat 18 år?» spurte jeg. Han repliserte:

Vel, jeg var nettopp blitt 18 og sånn sett myndig til å gjøre hva jeg ville, pluss at jeg så alle vennene mine rundt meg hadde det veldig gøy når de røyket – så jeg følte at det var en riktig dag for å prøve det; sammen med gode venner – i naturen på en ellers så flott dag. Jeg tenkte at det ikke kunne være så gærnt å prøve det når jeg så hvordan vennene mine ble da de hadde røyket. Jeg husker at jeg fikk et forsterket sanseintrykk, samtidig som det å være i naturen i seg selv er noe helt spesielt, og da særlig etter å ha brukt cannabis. Man kommer nærmere naturen på en måte.

«Å ja, hehehe» svarte jeg. Han lo han litt mens han tok en slurk kaffe. «Fjellreven» sa han. «Fjellreven?» svarte jeg. Så lo han litt mer før han sa: «Rev er en metafor for cannabis, og fjellreven blir derfor et uttrykk for cannabis i naturen. Hahaha – mulig at produsentene hadde dette i bakhodet da de kom opp med navnet». Jeg lo litt selv, før han sa videre:

Når det er sagt da, så har jeg kun hatt gode opplevelser med stoffet. Men jeg synes ikke det er rart at foreldre blir skremt, og at ungdommen havner i trøbbel når foreldrene får vite om cannabisbruken. Mye av informasjonen som blir spredd som viser til psykoselignende tilstander etter cannabisbruk er ganske skremmende, og når de ikke vet bedre, er det ikke rart at de blir redd. Foreldrene kan tro at barna deres ender opp som psykiatriske pasienter hvis de rører cannabis. Jeg kan ikke forstå at det kan bli spredd løgn på denne måten og at det aksepteres.

Jeg ble ganske nysgjerrig på hvordan han selv skulle forholde seg til sitt eget bruk da barna ble større, og spurte:

Du forteller at du kun bruker cannabis i helgene, etter at barna har lagt seg og etter alle arbeidsoppgaver er gjort, i garasjen i eget verksted. Hvordan blir det når barna vokser opp, legger seg senere og blir mer bevist på hva som foregår rundt seg?

Han gikk i tenkeboksen i noen sekunder, og satte seg rakt opp i sofaen før han svarte:

Jeg vil uansett merke om barna mine har brukt cannabis, mye på grunn av egen erfaring med stoffet. Men jeg ønsker ikke at de skal komme i kontakt med cannabis, ikke nødvendigvis på grunn av stoffet i seg selv, men eventuelle miljø de kan komme borti. Da mener jeg miljøer som ikke bare selger cannabis, men hvor også andre ulovlige substanser selges. Jeg vil prøve å verne de mot rus så godt det lar seg gjøre, både før og etter de er fylt 18 år, men akkurat nå er det frykten for barnevernet som vi tenker på.

Jeg svarte: «Skjønner, det er sikkert ikke bare lett å ikke bare tenke på seg selv, men konsekvenser for barna i en slik situasjon», før han repliserte: «Nei, og det er veldig synd. I verste fall mister man omsorgsretten for barna, og det er virkelig det verste som kan skje». «Men hvordan er det med jobbsituasjonen din i forhold til et illegalt cannabisbruk da?» spurte jeg før han repliserte:

Jeg er medeier i selskapet og vil derfor være i stand til å beholde jobben. Men jeg vil uansett ikke utsette meg for risikoen av å bli oppdaget av noen på jobben, så jeg velger å holde det skjult overfor kollegaer. Bruken er egentlig en svært privat greie. Før var det nok en mer sosial ting for meg, men nå har jeg kone og barn og tenker ikke lengre kun på meg selv, noe som gjør at jeg blir mer forsiktig.

«Hvordan forholder kona seg til cannabisbruket ditt da?», spurte jeg. Han svarte og sa:

Nei, hun har ikke noe mot bruken. Hun bruker ikke selv nå etter vi fikk barn, men hun har ingenting mot at jeg bruker cannabis. Hun synes det er bedre at jeg røyker litt i

helgene, enn at jeg drikker seks øl en lørdagskveld for eksempel. Alkohol gir hangover i tillegg, noe som jeg ikke liker.

Men hva er hovedmotivasjonen for at du bruker cannabis i dag?» spurte jeg mens jeg tok en stor slurk av kakaoen min. Han forklarte:

Jeg jobber veldig mye og trenger å koble av og slappe av innimellom. Jeg blir også mer opplagt til jobb på mandag, fordi jeg faktisk får slappet av. Jeg røyker også bare grønt⁴, fremfor brunt⁵. "Jeg har aldri røkt sigaretter, så blir dumt om jeg må blandet det brune med tobakk. [For å røyke hasj bør hasjen mykes opp eller deles opp i små biter og blande med tobakk for å kunne røyke det. red. anm.]. Når jeg røyker grønt røyker jeg det rent [uten tobakk]. Jeg blir veldig avslappa når jeg bruker det, og sanseintrykkene blir forsterket. I tillegg får jeg bedre konsentrasjon slik at det hender seg at jeg røyker litt, for så å gå i verkstedet og jobbe med ulike prosjekter. Jeg blir på en måte i en annen «state of mind», med forsterkede sanseintrykk, men på ingen måte i noe ekstase. Mer reflektert, samtidig som jeg omplasserer tanker jeg allerede har, og tenker nytt og skaper kreativitet.

«Okei», svarte jeg og jeg spurte: «Men, jeg er litt nysgjerrig på det her med «grønt» og «brunt», hva er forskjellen og hvorfor foretrekker du det ene over det andre?» Han smilte og repliserte:

I grove trekk tror jeg at hovedforskjellen mellom de to er at brunt gjør deg mer slapp, mens grønt er mer «uplifting». Jeg liker typen der jeg blir glad og sosial. Jeg liker det mye bedre enn en type hvor jeg blir "stein", altså at man bare blir sittende i sofaen å glane på tv. For meg er det mere en avkoblingsgreie; noe som gir en helt alright rus, og som ikke gir hangover som jeg gjør når jeg drikker alkohol. Jeg kan selvfølgelig våkne og være litt ekstra trøtt, men en kaffe så er jeg 100 prosent igjen.

Jeg lo litt og fortalte han om hvordan forholdet mitt til kaffe er, at jeg før drakk mange kopper om dagen, men at jeg plutselig måtte kutte det helt ut på grunn av hjerteklapp. Han lo litt og sa at det samme gjaldt han. Han fortalte:

⁴ Grønt: slengord for marihuana

⁵ Brunt: slengord for hasj

Tidligere drakk jeg mye kaffe, over 5 kopper om dagen. Nå kan jeg bare drikke en kopp før det går over til hjerteklapp og svettinger. Men når det kommer til cannabisen føler jeg at den gir meg mye, selv om jeg ikke bruker det hver dag. Det har hendt seg en sjelden gang at jeg må vente et par måneder før jeg får tak i, med da kjenner jeg at jeg har veldig lyst på.

«Ja skjønner, men når du sier du må vente et par måneder for eksempel, hvor er det du får tak i cannabisen?», spurte jeg videre før han repliserte:

Jeg får eller kjøper av gode venner som får gjennom andre nettverk. Jeg kjenner også en del folk som dyrker selv, og dette er velfungerende mennesker det også. Men jeg har også en venn som får det [cannabis] på resept og henter det ut i Nederland. Da går han på rødt i tollene her i Norge, for så kunne gå lovlig inn i landet med stoffet. Han har klasehodepine⁶, og har etter en altfor lang prosess fått legen til å innse at dette [cannabis] er det eneste som hjelper og som får ham til å kunne fungere normalt i hverdagen. Legen har tidligere gitt ham sterke smertestillende som ikke fungerte optimalt, samtidig som han ikke fungerte normalt i dagliglivet. Legen gikk til slutt med på å prøve cannabis som medisin. Så lenge han bruker cannabis så har han heller ikke den sterke hodepinen.

«Det er interessant, og bra vennen din har det bedre nå. Men, du fortalte at bruken din er privat. Hva legger du i det» spurte jeg videre. Han forklarte:

Det handler om at ikke flere enn nødvendig skal vite om bruken min. Det er kun de nærmeste vet om bruken, som da er venner som er likesinnede venner og kona mi. Jeg føler at det på ingen måte er akseptert i samfunnet, og enda mindre der hvor jeg bor. Det er fortsatt stigmatisert. Hadde det vært akseptert og lovlig hadde jeg ikke vært bekymra for barnevernet. Det er mange fordommer, og tror det meste er mer skjult på bygda hvor jeg holder til.

Jeg spurte undrende tilbake: «Ja det kan kanskje hende det. Men hva legger du i dette da?» Han repliserte engasjert:

⁶ Klasehodepine: Relativt sjelden type hodepine. Kjennetegnes av kortvarige episoder med intense smerter bak og rundt øyet. (Tidsskriftet Den Norske Legeforening)

Jeg tror det er lettere å være «den man er» i byen, fordi folk bryr seg mindre, mens på bygda er det mer vanskelig å stå frem, enten om det gjelder cannabisbruk eller homofili. Fordommene er bare sterke på bygda mener jeg. Jeg har røkt i tjue år, og daglig i femten av dem. Jeg har også utdanning, og har alltid jobbet etter jeg ble ferdig med utdanningen. Sykemeldinger har heller aldri vært nødvendig, sett bort i fra en gang da jeg brakk foten.

Vi snakket litt om dette med fordommer og stigmatiseringer og jeg var derfor nysgjerrig på hvor han sto i forhold til den årlige marihuanamarsjen for liberale som ønsker en marihuanareform i Norge. Han fortalte:

Hele opplegget er flaut, og det er der du finner de stereotypiske brukerne, som folk flest ikke vil assosiere seg med. Når jeg sier at folk ikke vil assosiere seg med de som går i marsjen så er det fordi jeg tror de som stiller opp i den marsjen har lite å tape. Du ser aldri folk som meg i slike marsjer, og jeg tror det handler mye om at man ikke vil bli satt i samme bås som de stereotypiske cannabisbrukerne. Det er ikke alle cannabisbrukere som lever «den» livsstilen. Hvis vi ser på tall over hvor mange tonn cannabis som kommer inn til Norge årlig, forstår vi fort at det er et høyt antall av brukere. Med andre ord sier det seg selv at marsjen ikke viser til et representativt utvalg.

Like etterpå lo han litt igjen, og fortalte meg at han er allergisk mot alt. "Hva er du allergisk mot" spurte jeg. Han svarte:

Alt fra gress, pollen, bjørk, eik etc. Greia er at alle allergitablettene jeg har fått av legen har gitt meg bivirkninger. Zyrtec blir jeg for eksempel veldig slapp og trøtt av og føler meg ikke tipp topp. Når jeg tar cannabis derimot, så tar det maks en halvtime så er alle plager forsvunnet. Da tenker jeg på at det åpner opp i bihulene, og det slutter å klø og svi på øynene.

«Javisst? Vet du hvordan dette henger sammen?» spurte jeg undrende tilbake før han svarte: «Jeg er ikke hundre prosent sikker men jeg antar at det har å gjøre med immunforsvaret, og at det fungerer på samme måte som antihistaminer gjør». Jeg ble sittende litt i tenkeboksen noen sekunder før jeg sa noe mer. Innen jeg rakk og bli ferdig med en tanke så tar han til ordet, og tar opp igjen det her med å skaffe cannabis gjennom venner med resept hvor han sa:

Jeg har en kamerat som har MS⁷, en fryktelig sykdom. Han har vært igjennom en lang og hard prosess, en prosess som han heller ikke er ferdig med. Han hadde brukt cannabis tidligere, og viste at cannabis gav en positiv effekt på MS-plagene. Men av enkelte grunner som jeg ikke forstår, så kan ikke legen skrive ut resept på cannabis til en som i utgangspunktet burde fått SativX⁸ sprayen som gis ut til mennesker med kreft og MS i Norge, bare fordi han tidligere har brukt cannabis. Det gikk så flere måneder og han fikk ikke hjelp. Han ble dårligere og dårligere, og idretten han drev med måtte han etter hvert bare slutte med. Til slutt ble det så ille at han ikke klarte å puste ordentlig, på grunn av at muskulaturen rundt lungene ble svekket av MS-sykdommen. Først da gikk legen til slutt med på å gi han en resept, fordi han selv så at det ikke var annen utvei enn en veldig snar død. Han fikk da røkt cannabis, og ble nesten umiddelbart bedre. Innen et par tre dager fikk han puste ordentlig og kunne etter hvert ta opp idretten.

Jeg ble forundret, og visste ikke helt hvordan jeg skulle svare. Etter et par sekunder svarte jeg "Det høres nesten for godt ut til å være sant, men om dette er tilfellet så er det utrolig". Han repliserte:

Ja det er jo egentlig det, men hvis man ser på en del saker spesielt i fra USA med små barn med epilepsianfall som får THC⁹-olje og blir kvitt anfallene, så kan man etterhvert forstå at dette faktisk er en god medisin for en del mennesker.

«Jøss» svarer jeg og drikker enda litt mer, for å gi meg selv noen sekunder. Han sitter rolig og godt plantet i sofaen overfor meg og tar en slurk fra kaffen. Jeg prøver så å gå litt videre for å komme nærmere på hans eget bruk og spurte «Hva tenker du om at du kan bli oppdaget av politiet, og hva gjør du for å unngå dette?» Han setter ned koppen før han svarte:

Jeg bruker det sent på kvelden i helgene, etter at barna har lagt seg, og jeg prater selvfølgelig ikke om cannabis høyt. Det er en privat sak. Også passer jeg selvfølgelig på dette her med kjøringa da, at jeg ikke kjører rusa. Nå vet jeg de har fått nye testapparater til politiet, men vet ikke nok om testinga der, så jeg er bare generelt veldig forsiktig. Det

⁷ MS: Forkortelse for Multipel Sklerose

⁸ SativX: Et lovlig cannabispreparat. Brukes ved multipel sklerose (MS) til å forbedre symptomer forbundet med muskelstivhet (Felleskatalogen.no)

⁹ THC står for Tetrahydrocannabinol og er en hovedkomponent og et psykoaktivt stoff i cannabis (Y.Gaoni, 1965).

er selvfølgelig synd at det er slik. Jeg er på ingen måte en dårlig forelder eller en uansvarlig person, men heller en ganske normal familiefar. Det er ofte mye stress på jobben, barna skal på diverse aktiviteter, og det går i hundre døgnet rundt. Jeg drikker heller nesten ikke alkohol, og synes egentlig det er rart at vi snakker om narkotika når vi snakker om cannabisbruk. Hva er *egentlig* narkotika?»

«Ja, si det. Det fins nok en definisjon på det, men det er hvertfall sikkert at det er rekke illegale stoffer, listet opp av myndighetene», svarer jeg tilbake før han sa videre:

Ja, det er jo det, men hvorfor akkurat cannabis er på denne lista, og for eksempel ikke alkohol, nikotin eller koffein – det forstår jeg ikke. Alkohol burde hvert fall stå på den lista [...] Vi har jo den klassiske myten; «begynner du med hasj, ender du opp med å bruke hardere narkotiske stoffer og til slutt mest sannsynlig på gata». Det er ikke cannabisen som eventuelt fører til at man bruker sterkere stoffer, men det er så enkelt som at en ungdom eller ung voksen for første gang møter en person som selger noe på det svarte markedet, så er sjansen stor for at han eller hun ikke bare selger et ulovlig stoff, men flere. Man har plutselig flere muligheter, og man kan bli "lurt" inn i noe man aldri hadde kommet i kontakt med hvis det ikke var fordi at det er ulovlig. Det er ikke slik som hos vinmonopolet at markedet har åpningstider, med enkelte dager hvor det er helt stengt. Det svarte markedet er aldri stengt og det er tilgjengelig til enhver tid. Dette er en konsekvens av forbudet mot cannabis.

«Ja, det kan vel være et poeng det du sier der», Svarte jeg. Jeg så at han ble tom for kaffe, og tok meg friheten i det han setter ned koppen til å spørre om han om matvanene hans. «Du snakket tidligere om at du ikke kan drikke mer en kopp kaffe om dagen. Er det andre ting i kostholdet ditt som skiller seg ut, og som du er bevisst på?» «Jeg er opptatt av god mat. Kona er gourmetkokk, så jeg spiser bra og god hjemmelaget mat. Også er jeg veldig opptatt av å ikke spise prosessert mat", svarte han smilende tilbake, før jeg sa: "Det høres jo helt perfekt ut med en gourmetkokk som lager middag om dagene. Det høres ut som du har et bevisst forhold til sunn mat. Er du like bevisst når det kommer til trening og helse?» Han svarte:

Ja, det vil jeg si. Jeg har treningsrom hjemme, og prøver å trene tre ganger i uken. Det var likevel mye mer trening før jeg fikk barn. Det blir litt lite tid til overs med småbarn

i huset. Det var også på grunn av helsa og forebygging av helseskader at jeg valgte bort joint til fordel for vape.

Jeg ble mer nysgjerrig og gravde videre: «Dette med vaporizer, du nevnte det tidligere også. Hvordan fungerer det i forhold til joint for eksempel?» Han repliserte engasjert tilbake:

Vape er absolutt sunnere ettersom det er en vanddamp. Kondisen er på topp og lungene er friske. Det tar litt lengre tid å få [rus-]virkning med vape, og gir kanskje en lettere rus enn med joint. Når man brenner noe, uansett hva, kommer det med andre, ugunstige stoffer i kroppen. Det at man ikke får tilførsel av disse «ekstra»-stoffene kan kanskje være årsaken til følelsen av en lettere rus; man inhalerer kun cannabis og ingen andre «ekstra»-stoffer som kan påvirke rusen.

«Interessant» sa jeg. «Innledningsvis startet du å prate om ruspolitikken i Norge, og at den må endres. Hvor står du i forhold til legalisering?», spurte jeg. Han rettet seg i sofaen og fortalte:

Jeg er så klart for legalisering, blant annet for å slippe å bli stemplet som en kriminell. Jeg føler jo virkelig ikke at jeg gjør noe galt. I tillegg til jobb, barn og generelt familieliv, konkurrerer jeg på fritiden. Jeg har vunnet flere konkurranser og de gangene jeg har vunnet har jeg brukt cannabis kvelden før. For meg handler det om at når jeg røyker dagen før klarer jeg å finne roen, og slapper helt av får å bli helt fokusert når det trengs.

Det empiriske eksempelet med Benjamin, som nevnt ovenfor, brukes som en inngangsportal til de påfølgende kapitlene. Benjamin er far til små barn og har en suksessfull og stabil jobb. Han er engasjert i ruspolitikken, og har lite forståelse for misvisende informasjon i media når det gjelder cannabis og dens (bi)virkninger. Han har redusert alkoholinntaket, fordi alkohol oppleves som mer skadelig enn cannabis. Han frykter også barnevernet, selv han mener selv han ikke gjør noe galt i å bruke cannabis i kontrollerte mengder. Hovedtemaene fra den foreliggende teksten vil diskuteres i de påfølgende kapitlene med de analytiske begrepene: Legitimering, nøytralisering og risikoreduksjon i lys av Douglas (1966, 1992), Sykes & Matza (1957) og Peretti-Watel (2003).

KAPITTEL 3: LEGITIMERING OG NORMALISERING AV EGET CANNABISBRUK

I intervjuer og samtaler med de ressurssterke brukerne, uttrykte de seg ofte på måter som forsvarte og legitimerte deres eget cannabisbruk. I dette kapitlet analyserer jeg slike uttrykk og betrakter dem som nøytraliseringsteknikker (Sykes & Matza, 1957) som de ressurssterke brukerne anvender i et forsøk på å normalisere cannabis og cannabisbruk. Deres reevaluering av stoffet og cannabisbruk impliserte også at de re-kategoriserte hva de oppfattet som stereotype kategorier av rusmisbrukere. Ulike former for nøytraliseringsteknikker blir presentert sammen med empiriske data, og vi skal se at nøytraliseringer fungerer for å legitimere ulovlig cannabisbruk, samtidig som de beskytter individet fra negative følelser som for eksempel dårlig samvittighet.

Gresham Sykes og David Matza (1957) har i en kontekst av ungdomskriminalitet utviklet et begrepsapparat for å studere slike nøytraliseringsteknikker. Disse begrepene er etter mitt skjønn anvendbare også i en analyse av de ressurssterke cannabisbrukernes forståelse og verdisetting av eget forbruk, slik dette kom til uttrykk i samtalene og intervjuene. En sentral premiss i Sykes og Matzas perspektiv er *denormalisering* og *normalisering*. Med denormalisering mener de «å gjøre et fenomen avvikende og unormalt (Sykes & Matza, 1957). Et enkelt illustrerende eksempel på denormalisering er politikken som føres mot tobakksbruk. Sæbø (2012) skriver om dette:

Den sosiale og kulturelle utviklingen røyking har gjennomgått kombinert med de statlige tiltakene, har bidratt til å forsterke oppfattelsen om at tobakksbruk ikke lenger er en konvensjonell aktivitet i samfunnet, noe som har ført til at det offentlige fokuset på røyking har fått en mer negativ karakter i de senere (Sæbø, 2012:78).

Det er ikke lenge siden røyking var sett på som normalt, og «alle» røykte. Senere ble det sett på som en «dårlig vane», når man snakket om de som enda ikke hadde klart å legge fra seg sigaretten. I dag blir røyking sett ned på samt sett på som skadelig for seg selv og omgivelsene. Røykere og røyking har i større grad blitt stigmatisert som en følge av helsemyndighetenes opplysningskampanjer og alle restriksjonene på røyking som myndighetene har innført de siste tiårene. Politikken har, gjennom å gjøre fenomenet røyking avvikende og unormalt, vært intendert og preget av en denormalisering. Selv om målet i tobakkspolitikk har vært å denormalisere tobakksbruk, fremfor å ulovliggjøre den, er det i dag noe skammelig over å røyke sigaretter. Som Lund skriver (1996): «Fra å være en sosialt verdsatt vane rundt midten av århundret, har sannsynligvis reklameforbud, røykelov, informasjonsvirksomhet og fokuseringen på passiv røyking hver på sin måte bidratt til å skyve tobakksrøykingen i en retning av en sosial avviktsatferd» (Lund, 1996:368). Denormalisering kan føre til økt stigmatisering, som igjen kan føre til sosial isolasjon, depresjon og angst (Goffman, 1963) for enkelte. På en annen side kan stigmatisering resultere i at brukere utvikler et forsvar for røykingen; en form for kulturell motstand. Krange og Skogen (2003) definerer kulturell motstand som en konfliktfylt relasjon mellom folkelige uttrykk og en hegemonisk legitim kultur (Krange og Skogen, 2003:257). Jo raskere en slik denormaliserende prosess finner sted, jo større sjanse er det for å utvikle et forsvar, eller en kulturell motstand. Selv om mange er glade for at naboen ikke lengre kan røyke sigaretter på egen balkong, som kjøperne i et boligprosjekt i Bærum (Risberg, 2015), er det fortsatt mange som protesterer og tviholder på sin «rett»; «det er min kropp», «det er mitt liv, jeg må få lov til å gjøre hva jeg vil». Politikken mot tobakk og sigaretter kan sies å ha fungert til en viss grad ettersom sigarettøyking har gått ned de siste tiårene. Likevel kan stigmatisering bli et økende problem dersom en denormalisering skjer for fort (Sæbø, 2003:103). Ser vi på ruspolitikken kan den sies å være for streng, eller for konservativ fordi den fører både til stigmatiseringer og undertrykkelser. Men, de samme mekanismene for utvikling av kulturell motstand kan vi se hos cannabisbrukerne. En cannabisbruker kan skape en motstand gjennom å rettferdiggjøre eget bruk, fordi de enten vet at det kan være risiko forbundet med bruken, eller fordi de ikke ønsker å bli kritisert av andre.

I Sykes og Matzas (1957) teori om nøytraliseringsteknikker vektlegges aktørens evne til å fokusere på innhold som minimerer de negative konsekvensene som er forbundet med deres aktiviteter, som i dette tilfellet er cannabisbruk. Sykes og Matza (1957) konkluderer med at individet kan skille mellom rett og galt, og at det derfor tas i bruk bestemte mekanismer som forhindrer vedkommende i å føle dårlig samvittighet. De identifiserte fem ulike nøytraliseringsteknikker relevant for deres studium av kriminalitet:

1. Å benekte ansvar. Det er ikke deres skyld: De er offer for ulike omstendigheter eller blir tvunget til lovbrudd.
2. Å benekte skaden. Det har ikke skjedd en skade, verken overfor seg selv eller omverdenen.
3. Å benekte at offer var et offer. Han fortjene det som skjedde.
4. Å fordømme de som fordømmer. De som fordømmer handlingen er mye verre.
5. Appell til høyere lojalitet. De ivaretar andre og viktigere verdier.

For cannabisbrukere handler det i stor grad om å rettferdiggjøre eget forbruk, som et forsvar og en motstand mot en allmenn kulturell forestilling om at cannabisbrukere ikke kan være ressurssterke mennesker. Selvpresentasjonene og utsagnene i intervjuene og samtalen kan derfor ses på som en mekanisme for å unngå dårlig samvittighet, og i verst fall, skam og/eller skyldfølelse, som følge av å bli stemplet og stigmatisert som den stereotypiske brukeren av illegale stoffer. Denne formen for re-kategorisering og re-identifisering som nevnes her blir ikke vurdert av Sykes og Matza, men kan ses på som en mekanisme som kan tilføyes i deres fempunkts liste. I løpet av min første reise til Oslo i midten av februar 2016, møter jeg en suksessfull selger i 30 årene, i en anerkjent bedrift. Han ønsker å delta i studien fordi han ønsker å vise sin virkelighet, og mener det er flere som er lik han; ressurssterke cannabisbrukere med stabilt jobb- og familieliv som ikke kan kategoriseres som en stereotypisk cannabisbruker. Dette var noe av det han sa:

Det er en veldig spennende oppgave du begir deg ut på, med et veldig viktig tema. Jeg vil gjerne bidra til oppgaven fordi jeg tror det er flere som meg som er ressurssterk og som ikke faller inn i det stereotypiske bildet av en cannabisbruker.

Uttrykket «Jeg vil bidra til oppgaven fordi det er flere som meg, som er ressurssterk og ikke er en stereotypisk cannabisbruker», viser at vedkommende stiller seg utenfor en allerede gitt kategori; stereotypisk cannabisbruker, og forteller indirekte at denne kategorien i seg selv er forbundet med noe negativt; en kategori han ikke vil bli identifisert med. Goffman understreker at stigma er et sosialt produkt som skapes i relasjon til andre aktører (Goffman, 1963). En konsekvens er at den stigmatiserte vil bruke en form for beskyttende forsvarsstilling, der stigmaet kontrollerer deres sosiale fremtoning. Dette vil spille inn på hvorfor man tviholder på å ikke bli «avslørt», slik at stigma kommer til syne. Selv om det er flere strategier som kan bli

tatt i bruk for å forsvare seg, har vi særlig to overordnede strategier. Den ene innebærer å nedtone helsefarene med å røyke cannabis, som henger sammen med Sykes og Matzas punkt nummer to som har å gjøre med benektelse av skaden, både overfor seg selv og andre. En strategi for å opprettholde dette er å holde seg aktiv og i form, spise sunt, og avstå fra eller begrense inntak av alkohol. Det er dette vi kan kalle nøytraliserings teknikker. En annen strategi gir et mer direkte uttrykk for motstand ved for eksempel å si; «Forbudet er latterlig og helt bak mål. [...] Ruspolitikken må endres!» (Informant, 2 februar, 2016). En slik fremtoning kan knyttes til punkt nummer fire; fordømme de som fordømmer Sykes og Matza (1957). Det vi også ser er at flere veksler mellom disse to måtene å forholde seg på. Goffman kaller dette: *defensive covering*, som jeg oversetter som defensiv tilsløring, og *bravado* (Goffman, 1963). *Defensiv tilsløring* har å gjøre med cannabisbrukernes forsvar for cannabis; de viser til at de ikke skader seg selv eller andre og at det gir mer enn hva det tar. *Bravado* er en mer aggressiv form som i større grad uttrykker et; «nå er det nok, jeg vil gjøre det som passer meg».

Dette kan uttrykkes i form av spesifikke måter å ordlegge seg på, forekomst av underkommunisering av egen identitet i møte med folk som ikke er likesinnede, eller at man overkommuniserer og normaliserer eget bruk i møte med likesinnede. Ved overkommunisering vil det benyttes argumenter som en kan anta vil slå an hos flertallet, gjerne med argumenter som er relaterbare. Det var ofte de positive aspektene av bruken som ble belyst av brukerne i samtaler med meg som antropolog, og de negative opplevelsene de hadde ble underkommunisert. Nyanser i språket vil likevel nøytralisere eventuelle følelser av dårlig samvittighet (Sykes & Matza, 1957). Vi skal derfor se litt på hvordan nøytraliserings teknikker blir tatt i bruk, og hvordan disse kommer til uttrykk ved å bruke empiriske eksempler i fra feltarbeid.

Når rekreasjonelt bruk legitimeres som medisinsk bruk

Et analytisk skille mellom rekreasjonell og medisinsk bruk som en form for legitimering av eget forbruk, må presenteres. Rekreasjon blir koblet til positivt ladede ord som velbehag og indre ro, mens for enkelte, som vi skal se i dette i avsnittet, blir rekreasjon koblet til medisinsk bruk. Begge cannabisbrukerne som vil presenteres anerkjenner å ha brukt cannabis rekreasjonelt, men stiller seg i dag utenfor denne kategorien, da de heller vil kategoriseres som pasienter fremfor rusbrukere. Ved medisinsk bruk blir cannabisbruk re-kategorisert, fra å kategoriseres som et rusmiddel, og dermed noe farlig – til å kategoriseres som medisin, og derfor noe som lar seg legitimere.

I løpet av tiden i felten fikk jeg anledning til å møte en kvinnelig sykepleier, Emilie fra Nord-Norge, over flere møter i Trondheim mellom mars og juli. Emilie er i dag en skadepasient med krav på erstatning etter flere feil-behandlinger. Hun gikk gjennom gjentatte mislykkede operasjoner som gav henne kroniske smerter. De kroniske smertene førte i sin tur til bruk av smertestillende tabletter i en lang periode. Etter måneder med misnøye, fordi hun ikke tålte de smertestillende tablettene, ble hun anbefalt av sønnen å prøve medisinsk cannabis. Dette var noe av det hun fortalte:

Det er sommer 2014, og skadeserstatningen er under behandling. Jeg er 50 prosent ufør, og alt som skal være i satt i system er i gang og jeg kan endelig puste ut. Sønnen min, som jeg har et godt forhold til, skulle reise til Thailand med kjæresten denne sommeren, og de dro sammen ned til Oslo et par dager før den lange reisen. De skulle ha en dag med piknik i Oslo før avreise og inviterte meg nedover. Jeg bestemte meg bare for å kjøre nedover. Jeg hadde generelt mye vondt på den tiden, og fikk etter hvert påvist en leverskade som følge av Paralgin forte bruk. Jeg pratet med sønnen min om smertene, og det var faktisk han som anbefalte meg å sjekke ut medisinsk cannabis i Nederland. Han vet at jeg hadde testet ut cannabis på college i USA på 80-tallet, så tanken var vel ikke så dum for ham. Så, sønnen min ber meg kjøre videre til Amsterdam for å teste det medisinsk. Jeg hadde igjen noen penger på skatten og bestemte meg derfor for å dra nedover og prøve. Da jeg kom dit fant jeg det som i dag er mitt favorittsted, Smoke Palace. Jeg satte meg ned og i det jeg tar meg noen trekk er det som om smertene bare forsvinner.

Erstatningsprosessen var i gang og hun følte hun endelig kunne puste ut. Likevel var smertene sterke. I tillegg til en leverskade som følge av farmakologiske tabletter ble valget tatt, i samråd med sønnen, om å teste ut medisinsk cannabis fra Amsterdam. Likevel, sett fra Sykes og Matzas (1957) perspektiv kan det tenkes at Emilie både a) benekter ansvar da det er omstendighetene som gjør at hun blir «tvunget» til cannabisbruk: kroniske smerter etter mislykkede operasjoner gjør henne til «et offer for omstendighetene». I tillegg kan det tenkes at hun b) benekter skaden ved å vise til at det ikke skjer en skade ovenfor seg selv. Cannabis skader henne mindre enn de tablettene som gav henne leverskade. Hun føler heller ikke at det skader omverdenen fordi den personen hun bryr seg om, sin sønn, aksepterer Emilies medisinske cannabisbruk.

I dag bruker Emilie ingen farmakologiske smertestillende og er en av få mange norske pasienter som reiser jevnlig til Amsterdam hvor hun kjøper og bringer cannabis hjem med lovlig

resept. I likhet med flere medisinske cannabisbrukere opplever hun ingen bivirkninger, men anerkjenner cannabis som et rusmiddel som gir en rus. Emilie forklarte dette:

Jeg opplever ingen negative bivirkninger. En bivirkning med THC-preparater er at man kan bli rusa, men jeg opplever det ikke som noe negativt. Når det kommer til smertelindring handler det om å være i forkant av smertene slik at man unngår de verste toppene.

Cannabisbruk tolkes her som medisinsk bruk, da hun erstatter farmakologiske smertestillende, etter leverskade med cannabis som smertestillende. Hun opplever ingen negative bivirkninger, selv om det å bli ruset ses på som en bivirkning – bare en positiv en. Med andre ord opplever hun cannabis som et bedre medisinsk virkemiddel enn annen medisin. Hun benekter dermed at cannabis er skadelig, som det umiddelbart er dersom det kategoriseres som rusmiddel.

En annen cannabisbruker jeg fikk anledning til å møte i løpet av feltarbeidet var den 40 årige familiefaren Phillip. Han har barn, samboer og en jobb i byggebransjen like utenfor Oslo. I likhet med sykepleieren re-kategoriserer Phillip cannabis fra å være et rusmiddel til en medisin, og benekter med det at stoffet er farlig. Phillip fortalte at han valgte å utredes for ADHD etter mange år med ulike utfordringer. I tillegg fikk han sitt første barn og ønsket å ta tak i problemene. Samboeren og foreldrene vet godt om cannabisbruken. Dette er noe av det han fortalte over en middag en ettermiddag i slutten av februar i Oslo 2016:

Gjennom utredningen på DPS¹⁰ ble jeg satt på Ritalin, og kuttet ut cannabis i denne perioden, etter nesten 20 år med cannabisbruk. Gjennom utredelsen var det en del prøvinger med Ritalin hvor jeg først startet på 60 mg. Jeg fikk veldig rare tanker og følte at det ikke var bra for meg. Da ble jeg satt på en lavere dose, 30 mg, som fungerte bedre, men kun for en periode. Etter kort tid fikk jeg de samme symptomene, som rare tanker, og generelt ubehagelige følelser. Jeg blir egentlig ganske provosert av hele helsesystemet. Jeg tror faktisk at cannabis kan redde mange liv dersom det blir lovlig. Samtidig som jeg var på utredning for ADHD og i testing av Ritalin slet jeg veldig med å få sove. Dette gikk jeg til legen med og fikk utskrevet sterke sovepiller, som jeg etter hvert innså var sterke antipsykotiske piller. Jeg gikk selvfølgelig tilbake til legen og spurte hva faen han hadde gitt meg. Der ble jeg bare forklart at ved bruk av små doser

¹⁰ DPS: Distriktpsykiatrisk senter

vil jeg få sove. Dette var jo absolutt ikke noe jeg ville ha i kroppen, særlig etter å ha sett flere venner som har overdoset på legetabletter. Jeg sluttet umiddelbart på disse antipsykotiske pillene og prøvde heller Melatonin, men det fungerte ikke noe særlig. Ritalin har noen amfetaminlignende effekter og søvnproblemer er en vanlig bivirkning. Gjennom dette innså jeg at Ritalin ikke er noe for meg. Det jeg har innsett er hvor stor innvirkning cannabis har hatt på meg de siste 20 årene. Jeg er sikker på at cannabis har gjort meg godt, særlig med tanke på ADHDen. Før jeg var på utredning så jeg på cannabisbruken min som kun rekreasjonelt da det gav meg indre ro og velbehag. Det hjelper meg å koble av og stresse ned etter en lang dag på jobb. Men i dag, etter utredningen, ser jeg på bruken min som mer medisinsk fordi jeg har innsett hvor stor positiv innvirkning det har på hverdagen. Jeg kan ha ganske kort lunte uten cannabis, men ser på det som en virkning av ADHDen. Ikke det at jeg er en aggressiv person, men jeg kan ha kort lunte til tider. Cannabisen hjelper meg med å forholde meg rolig. Jeg ble også satt på lykkepiller, men da ble jeg bare likeglad og apatisk, noe jeg absolutt ikke likte. Jeg sluttet kjapt med disse også. Med cannabisen kan jeg bearbeide følelser på en annen, men bra måte. Jeg kjenner fortsatt på mine følelser selv om jeg er påvirket av cannabis, i motsetning til piller hvor jeg blir helt likeglad. I dag er det dokumentert svart på hvitt at jeg har brukt cannabis i 20 år, og at det ikke har hatt en skadevirkning på meg, og dette vet mine foreldre og samboer.

Cannabis kategoriseres her som medisin fordi det oppleves som en bedre form for medisinerer enn Ritalin mot ADHD, eller antipsykotika for søvnproblemer. Phillip forteller at han kuttet ut cannabis etter 20 års bruk til fordel for Ritalin etter legens råd. Han opplevde at lovlige legemidler fungerte mot sin hensikt i uttrykk som: «Fikk veldig rare tanker, og følte at dette ikke var noe for meg». Å ikke føle at han fikk den hjelpen han trengte resulterte i at han ble provosert av helsevesenet noe han uttrykte ved å: «Fikk Ritalin, og slet derfor med å sove. [...] Fikk utskrevet sterke sovepiller, som jeg etter hvert innså var sterke antipsykotiske piller». Videre forteller han at det var gjennom denne prosessen at cannabis ikke bare var noe rekreasjonelt, altså noe som gav han velbehag, og en indre ro, men at det også i stor grad har fungert som medisin. «Indre ro» ses derfor på som noe medisinsk fordi vedkommende opplever å ikke ha indre ro, som følge av ADHD. Familiefaren presenterer, gjennom denne samtalen, cannabis ved og a) ufarliggjøre stoffet ved å vise til at han ikke har påvist skadevirkning etter 20 års cannabisbruk, og b) si at det burde vært lovlig, fordi det fungerer bedre enn allerede lovlig middel med langt flere bivirkninger, i tillegg til at han tror det kan redde liv. Vi ser med

andre ord at Sykes og Matzas (1957) tre viktige punkter for teknikker blir brukt også her; a) «han benekter ansvar»: Det er et bedre alternativ til helseproblemer, og er en årsak til hvorfor det er greit å bruke. b) han påpeker at det ikke har hatt en skadevirkning på han de siste 20 årene og har derfor «benektet skaden», og c) ved å bli provosert over helsevesenet og manglende tillit, viser han at «han fordømmer de som fordømmer». Ved å presentere sitt eget bruk på denne måten ser man hvordan en plasserer seg utenfor en kategori som (cannabis[mis]bruker) og inn i en annen kategori (medisinsk pasient). Følelse av å ønske kontroll over egen kropp og atferd er gjeldende både for brukere og ikke-brukere. Hvis en føler at en har mer kontroll over kropp og atferd ved å bruke enten det ene eller det andre, kan det være en viktig faktor til hvorfor man vil plassere seg utenfor kategorier som en ikke føler stemmer overens med egen identitet.

Klassifisering av illegale substanser for rettfærdiggjøring av eget cannabisbruk

«Dem» refererer ofte til en avvikende minoritet fordi slike stigmatiseringer er enklere og mer meningsfulle. Det muliggjør en fordeling av ansvar som forvandler risiko til skyld (Peretti-Watel, 2003:27, min oversettelse)

For de ressurssterke cannabisbrukerne omhandlet «dem», andre rusbrukere av ulike substanser. Ved å vise til negative sider ved et rusmiddel, både for individet og samfunnet, blir det som å frasi seg ansvar og legge skyld på andre substanser, for å kunne legitimere et cannabisbruk. Med andre ord vil noen ressurssterke cannabisbrukere klassifisere andre brukere etter typen rusmidler som brukes for å rettfærdiggjøre eget cannabisbruk. En samtale jeg hadde med en kommunepolitiker, Alexander på 36 år fra Midt-Norge, illustrerer poenget om å klassifisere andre brukere og substanser som en form for nøytralisering og legitimering av eget cannabisbruk. Vi møttes til lunsj i Trondheim i slutten av februar i 2016 hvor han fortalte:

Jeg har også hatt perioder hvor jeg har dyrket selv. Har også prøvd syntetisk marihuana en gang, men det fikk jeg dødsangst av. Helt jævli! Det er et rent kjemisk stoff og har ingen verdens ting med cannabis å gjøre. Det fins også mennesker som er *plussfolk*, andre som er *minusfolk*, samt de som liker psykedelia. Plussfolk er de som liker oppkvikkende stimuli, som for eksempel amfetamin eller kokain, mens minusfolkene er de som liker en «rolig» rus, som for eksempel cannabis, piller (benzodiazepiner som for

eksempel valium eller sobril) og opiater. Jeg er definitivt et minusmenneske, men holder meg kun til cannabis. Jeg liker å kunne slappe av, men samtidig fungere. Med piller blir man følelsesløs og med opiater blir man tom og følelsesløs, i motsetning til cannabis hvor man blir rolig, men klarer å beholde tankerekken og følelser. Med pluss-stoffer som for eksempel amfetamin kan man fort bli aggressiv og sint, noe jeg ikke liker. Når det kommer til psykedelika har jeg prøvd fleinsopp en gang da jeg var rundt 22 år. Stoffet er knyttet til den logiske og rasjonelle sansen, noe jeg ikke likte fordi jeg liker å beholde den rasjonelle sansen.

Alexander kategoriserer mennesker som bruker illegale stoffer og gir dem egenskaper ut fra hvilken substans som brukes. Amfetaminbruk kan føre til aggressivitet og sinne, farmakologiske tabletter kan føre til tomhet og følelsesløshet, mens han uttrykker at psykedelia tukler med den logiske og rasjonelle sansen. Dette viser at Alexander stiller seg utenfor disse kategoriene og plasserer seg selv i en annen kategori som cannabisbruker; en mer rolig og fungerende person. Alexander legitimerer med andre ord sitt cannabisbruk ved å kategorisere brukere ut fra type substans som brukes. I lys av Mary Douglas' syn på det rene og urene, kan dette analyseres slik at cannabis anses av Alexander som mer «rent», enn andre typer illegale substanser. Han rangerer med andre ord substanser utfra hva han oppfatter som mest «rent». Når Alexander velger å kategorisere på denne måten handler det i bunn og grunn om å legitimere handlinger han mener er moralsk uproblematisk. Hvis vi tar opp tråden fra første kapittel, hvor vi møter Benjamin, ser vi at dette aspektet går igjen også hos Alexander. I likhet med Benjamin ønsker Alexander å rettferdiggjøre eget cannabisforbruk ved å reklassifisere cannabis gjennom å rangere og klassifisere andre substanser etter «renhet».

En «intelligent innfallsvinkel»

En «intelligent innfallsvinkel» er et uttrykk som brukes av en informant for å beskrive sin fremgangsmåte til de første gangene med cannabisbruk. Et poeng med å vise til en «intelligent innfallsvinkel» er å sette et skille mellom seg selv og de «andre»; de mindre smarte. Et annet poeng har å gjøre med nøytraliseringen av normer, ved å definere de som uviktige eller irrelevant. Dette sier den franske sosiologen Patrick Peretti-Watel (2003) noe om. Peretti-Watel lot seg inspirere og påvirke av Sykes og Matzas (1957) perspektiver på nøytraliseringsteknikker da han i 2003 skrev:

Neutralization theory demystifies deviance by emphasizing the fact that delinquents are not so different from law-abiding people, even if common sense tends to associate a deviant behavior with an alleged deviant personality. They are still committed to conventional norms, but sometimes they neutralize such norms temporarily by defining them as inapplicable, irrelevant or unimportant. (Peretti-Watel, 2003:22)

De ressurssterke cannabisbrukerne som deltok i løpet av feltarbeidet ser på seg selv på normale, ressurssterke mennesker som overholder sosiale normer og deltar som gode medborgere. De ønsker ikke å kategoriseres som rus(mis)bruker da det, ifølge Peretti-Watel (2003), assosieres med avvikende atferd og avvikende personlighet. Isteden, som en form for å redusere følelser av avvik, nøytraliseres normen – som hevder cannabisbruk som avvikende – som irrelevant eller uviktig. Som vi skal se kan cannabisbruk nøytraliseres ved å re-kategorisere bruk fra det stereotypiske bildet av ressursvake brukere, til å uttrykke en intelligent innfallsvinkel som kan virke nøytraliserende; i den grad at man re-kategoriserer cannabisbrukere fra å være stereotypisk ressurs svak til ressurssterk.

I Trondheim møter jeg webutvikleren og familiefaren Trond i 30-årene. I tillegg skiller han seg noe ut fra andre informanter i og med han har et relativt høyt forbruk på nærmere fem gram om dagen. Dette var noe han fortalte meg i vårt første møte i Trondheim en formiddag i mars 2016:

Jeg begynte å bruke cannabis da jeg var rundt 18 år. Jeg vil tro at i motsetning til mange andre, hadde jeg intelligent innfallsvinkel. Jeg var inspirert av The Beatles og musikken som kom på den tiden. Det var liksom «kult». Jeg har en kompis som i dag jobber i et departement, og vi startet i tidlig tenårene med å eksperimentere med rusmidler. Vi eksperimenterte med rus, spilte gitar og var generelt inspirert av Paul McCartney og The Beatles. Jeg er egentlig ikke så fan av The Beatles, men det er et fint bilde på metaforen her. De var populære artister som brukte cannabis, og det ble etter hvert «kult» å gjøre som de gjorde. Cannabisen kjøpte vi av en som i dag har blitt lege. Har alltid vært i et miljø med høy IQ, og gikk på katedralskolen hvor jeg også opplevde et høyt IQ-miljø. Vi gjorde også god research og innså at cannabis var «less dangerous than alcohol».

Cannabisbruken nøytraliseres her gjennom flere uttrykk, men kunnskap og opplysthet er nøkkelord. Blant annet uttrykker han selv at han hadde en intelligent innfallsvinkel til

cannabisbruk, med venner fra departement, leger og et generelt høyt IQ-miljø. En intelligent innfallsvinkel kan uttrykke en nøytraliseringsmekanisme, da leger og mennesker som sitter i departementet befinner seg i mer positive kategorier som respekterte og oppegående mennesker, fremfor kategorien som ressurssvake rusbrukere. I tillegg kan en intelligent innfallsvinkel fungere som en beskyttelsesmekanisme, fordi det å ha tro på egne tanker og ideer gjør deg mer robust mot andres verdsett. En slik beskyttelsesmekanisme vil også kunne minimere negative følelser, som for eksempel skyldfølelse. Det uttrykkes en selvsikkerhet over valgene som er blitt tatt, hvor dette illustreres med hans presentasjon av vennene og «det høye IQ-miljøet», og med det viser at undersøkelsene de gjorde var valide og sikre. Med andre ord kan en slik selvsikkerhet fungere for å beskytte selvet og er med på å nøytralisere negative følelser.

Cannabis som alternativ til alkohol

Alkohol er lovlig i Norge, og er det mest favoriserte rusmiddelet. En gjennomgående debatt blant cannabisbrukere er irritasjon over hvorfor cannabis er ulovlig, mens alkohol som er påvist farligere enn cannabis, både for brukeren og omgivelsene, er lovlig. Flere og flere studier om cannabisbruk som har gått over flere år viser at alkohol på mange måter skader mer enn hva cannabis kan gjøre. For eksempel, forklart av David Nutt (2009), en anerkjent britisk forsker og professor i nevrofarmakologi:

[...] alcohol, which will have killed a similar number, 2,000 to 3,000 people, in Scotland over that time, maybe more. Of course, cannabis wouldn't have killed anyone because it doesn't kill. And that's one of the reasons why we thought cannabis should be class C because you cannot die of cannabis overdose. (Nutt, 2009:6)

Forskning som nevnt ovenfor er en av flere. Forskning som viser at alkohol er farligere og mer dødelig enn cannabis, er med på å gjøre det enklere for cannabisbrukere å rettfærdiggjøre et kontrollert cannabisbruk, når deres holdninger blir truet eller utfordret. Normalisering og nøytraliseringsmekanismer er mekanismer som gjør det mulig å overkomme dårlig samvittighet (Sykes og Matza, 1957) (Peretti-Watel, 2003). Jo bedre argumentet er, jo større rettfærdighetskraft har det på personen som tar i bruk argumentet. Alkohol blir i det neste tilfellet

brukt som et motargument, og ramme for hva som er galt. Alkohol blir motparten til cannabis, og ses på som en nøytralisering og legitimering av eget cannabisbruk.

I det kommende eksemplet blir cannabis reklassifisert som et bedre alternativ enn alkohol, som en del av en normaliserings- og legitimeringsprosess (Douglas, 1966) (Sykes og Matza, 1957). Jeg møtte familiefaren og sivilingeniøren, William på 40 år, som i dag er direktør i et firma med årlig omsetning på flere hundre millioner kroner. William har en samboer og barn, og har i karrieren sin hatt flere lederroller. Vi bor på ulike steder i landet, og valgte derfor å møtes i Oslo i starten av februar 2016 på en hyggelig kafe. Dette var noe av det han fortalte meg:

Jeg kommer fra bygda med sterk fyllekultur, og det er begrenset hvor lenge man kan holde på slik. Det gikk en tid på 90-tallet uten systematikk med fyll. For meg startet det [cannabisbruk] for rundt 5-6 år siden, som et alternativ til alkohol i sosiale settinger, gjerne i jobbsammenhenger, julebord, festlige lag og lignende. Når jeg er med jobben på for eksempel julebord er jeg alltid den typen som må gå å ta en telefon nede på gata og for å ta en sigg [-arett]. I disse tilfellene hvor jeg har tatt en sigg [-arett], har jeg fjernet tobakken øverst i siggen for så å ha byttet det ut med marihuana. Ofte bytter jeg filteret i sigaretten slik at det blir lettere å trekke gjennom. [...] Da jeg prøvde det for første gang var det litt mer kult å røyke, sånn rundt slutten av 90-tallet da jeg var et par og tjue år. Da var det en lokal kjenning som kunne ordne [cannabis] til meg. Jeg ble faktisk mer tankefull når jeg prøvde det. Etter hvert ble det en erstatning for å drikke så mye som jeg gjorde. Det er jo faktisk jeg som ender opp med å passe på dama når vi er ute i festlige lag, fordi jeg er den som er mest klar i toppen. Jeg har alltid vært glad i fest og moro, og har festet stort sett i alle årene, men med weeden¹¹ så slipper jeg å dumme meg ut når vi er ute og drikker.

William forteller her at cannabis er et supplement til alkohol, hvor alkohol blir omtalt på en mer negativ måte enn hva cannabis blir. Cannabis rettferdiggjøres av William fordi det oppleves som bedre enn alkohol, blant annet fordi han kan påta seg en beskytterrolle overfor kjæresten i festlige lag, i tillegg til at han slipper å dumme seg ut etter mengder med alkohol. Han uttrykte at det var «begrenset hvor lenge man kan holde på [...] uten systematikk med fyll». Sett fra Sykes og Matzas teori (1957) vil ikke William benekte skaden som alkoholen medfører, mens

¹¹ Weed: Slengord for cannabis

med cannabis vil skaden derimot benektes, da cannabis gjør at han blir «mer klar i toppen», og kan passe på kjæresten. Kontroll over egen atferd og kropp er viktig, og cannabis gir denne kontrollen som familiefaren uttrykker behov for, i motsetning til hva alkohol alene gjør. Goffman (1963) kaller det *defensive covering*: Et ønske om å vise at cannabis ikke er skadelig verken for seg selv, eller for de menneskene rundt han. Uttalelsen til William er ikke den eneste som beskriver slike følelser, faktisk uttalte samtlige av de jeg snakket med historier med lignende poeng; cannabis ses på som et bedre alternativ til alkohol, hvor alkoholbruken begrenses eller kuttes helt ut, fordi de opplever at cannabis gir mindre bivirkninger enn alkohol. Poenget med begge aspektene er at cannabis blir klassifisert som sunnere og tryggere enn alkohol.

Sykes og Matzas (1957) teori om nøytraliseringsteknikker ligger til grunn for analysene i dette kapittelet, selv om andre teoretikere brukes for å vise til lignende synspunkter. Jeg vil påpeke at de aspektene som blir drøftet i dette kapittelet er gjennomgående trender blant de ressurssterke cannabisbrukerne jeg fikk anledning til å møte i løpet av feltarbeidet. Et av områdene som ble hyppigst tatt opp av informantene gjennom feltarbeidet var sammenligningen med alkohol. Alkohol blir sett på som *problemet*, mens cannabis er *løsningen*. Noen av deltakerne har valgt å kutte ut alkohol helt, mens andre har kuttet ned på store mengder alkohol. Vi har også sett hvordan cannabis brukes i en kombinasjon med alkohol, hvor cannabisen fungerer for å balansere formen; man blir ruset, men klarer å holde hodet klart, og å passe mennesker rundt seg. Også aspektet hvor cannabis reklassifiseres fra kategorien narkotika til å kategorien medisin, ses på som en trend. Hva som legges i medisinsk bruk er varierende, men en grunnleggende tanke er at cannabis er bedre og med færre bivirkninger enn mange av medisinene som selges lovlig. Enten om cannabis brukes som en erstatning for ADHD-medisin, eller om det brukes på grunn av kroniske smerter, er fellesnevneren at cannabis ses på som noe annet enn narkotika; det er medisin. Det spiller likevel ingen rolle om cannabisbrukeren er ressurssterk eller ikke, fordi cannabis er ulovlig og brukerne blir derfor betraktet som moralske avvikere; individer som står utenfor samfunnets normer og regler.

Cannabisbrukerne anerkjenner likevel alminnelig moral, og nøytraliseringen som foretas fungerer for å rettferdiggjøre cannabis, samt deres bruk av cannabis. Det vi kan forstå ut fra nøytraliseringer nevnt i dette kapitelet er at cannabis gir brukeren noe; noe han eller hun mener tilfører livet i positiv forstand, og at han eller hun derfor har behov for å nøytralisere og normalisere noe som han eller hun anser som moralsk riktig. De fem teknikkene av nøytralisering har med andre ord å gjøre med ens behov for å overbevise seg selv om at en handling som i utgangspunktet er ulovlig, likevel er akseptabel. Ved å se på kulturell

klassifisering i lys av Douglas' (1966) perspektiv, kan vi at William forhandler kategoriens grenser når han reklassifiserer cannabis fra rus til et sunnere alternativ. Tord Larsen skrev i 1984 *Bønder i byen: På jakt etter den norske konfigurasjonen*, som omhandler kategorikjeder. Et av poengene hos Larsen er at mennesker kjeder sammen kategorier. I disse kategorikjedene er det alltid noen kategorier som ikke passer sammen. I vår forestillingsverden vil kategorier som sunnhet og helse sjeldent bli kjedet med cannabisbruk. I lys av Douglas (1966) teori vil sunnhet og helse være «matter out of place» i relasjon til cannabisbruk; en ressurssterk person som bruker cannabis av helsemessige årsaker blir en «uren» kategori: tvetydig og motstridende som en må «rydde» opp i. Den kulturelle klassifiseringen av cannabis som narkotika ble nøytralisert av William da han påpekte at cannabis er et bedre alternativ enn det favoriserte og lovlige rusmiddelet alkohol. I tillegg, gjennom hans poeng av hans beskytterrolle overfor samboeren, ser vi at det pågår en reklassifisering; en rettferdiggjøring av cannabisforbruk.

Vi har sett på hvordan enkelte cannabisbrukere nøytraliserer bruken, men vi vet fortsatt lite om hvilke konsekvenser og risikoer som blir gjeldene for disse ressurssterke cannabisbrukerne. Som vi skal se i neste kapittel handler risiko i denne oppgaven om praktiske strategier som blir tatt i bruk for å minimere hverdagslige risikosituasjoner. Risiko som konsept er et stort og omfattende tema i antropologien, og uten å gå for mye inn på risiko som diskusjon, vil jeg belyse strategier for risikoreduksjon blant informanter. For å diskutere og analysere risiko og risikohåndtering vil Mary Douglas' *Risiko og Skyld* (1992) benyttes. I tillegg vil Peretti-Watels risikoreduksjonsteori (2003) benyttes som en del av det analytiske begrepsapparatet. Willy Pedersen, som en referanse på tidligere forskning, vil benyttes for å problematisere flere aspekter av risiko knyttet til cannabisbruk.

KAPITTEL 4: «EN KALKULERT RISIKO»

At det er en risiko forbundet med cannabis råder det ingen tvil om, men hvordan risiko defineres av ressurssterke cannabisbrukere i Norge er lite forsket på. I dette kapitlet diskuterer jeg hovedsakelig to aspekter av risiko knyttet til cannabisbruk;

1) Anerkjennelsen av at cannabis kan misbrukes. Cannabismisbruk sier noe om fokuset for tidligere forskning på feltet, hvor fakta er at cannabis kan misbrukes og føre til problemer. Cannabismisbruk anerkjennes av informantene i denne studien, men kaller det å drive *symptomlindring*. Å bruke cannabis som symptomlindring er likevel ikke noe informantene i denne studien gjør. Derfor vil punkt to handle om:

2) Faktisk erfart risiko. Dette aspektet drøfter hvilke risikoer informantene faktisk erfarer og hvordan og hvorvidt de tar i bruk ulike praktiske strategier for å minimere risiko.

Jeg vil argumentere for at risiko er forbundet med overskridelse av sosialt aksepterte normer og lovforbud, og at risikoen må håndteres og minimeres for å legitimere og beskytte eget forbruk. Denne argumentasjonen ses i lys av Douglas og Peretti-Watel.

Pedersen og Sandberg nevner i boken *Cannabiskultur* (2010) Denise Kandel (1986), som en av de første som fulgte cannabisbrukere over en lengre periode, og poengterer at studien hennes representerte et stort fremskritt fordi hun valgte å gå vekk fra gamle perspektiver hvor studien gjennomføres i institusjoner eller fengsel med et klinisk utvalg av tidligere straffedømte (Pedersen, 2010:180). Et perspektiv som likevel går igjen i cannabisstudier, også hos Kandel, er unge cannabisbrukere som fortsatt er i utvikling både fysisk og psykisk. Kandel viste at cannabisbruk blant annet fører til skoleproblemer, arbeidsløshet og ustabil samliv, samt at bruken kan prege personlige relasjoner, selvbilde og identitet. I tillegg viser hun at cannabisbruk kan føre til at gamle miljøer blir erstattet med nye og mer marginale som befinner seg i

ytterkanten av samfunnet. (Kandel, 1986). Cannabisbruk har en *kaskade av konsekvenser* (Kandel, 1986:753). Selv om Pedersen (2010) har dette i bakhodet når han drøfter farene med cannabis, påpeker han også at det er få forskere som peker på cannabisens juridiske status som illegalt når de vurderer farene. Etter møte med ressurssterke cannabisbrukere i Norge, vil jeg si meg enig med Pedersen i at betydningen av det symbolske og rituelle rammeverket cannabisbruken foregår innenfor, undervurderes og må belyses for å få en bedre forståelse av hvordan ressurssterke cannabisbrukere oppfatter og behandler risiko.

Når Pedersen (2010) i *Cannabiskultur* vurderer risiko drøftes aspekter som «svekket hukommelse og psykoser», «nerver og sløvhet» og «allerede sårbarhet» blant yngre brukere. Ressurssterke cannabisbrukerne i denne studien poengterer ikke aspekter som psykoser, nerver og svekket hukommelse. Derimot poengteres aspektet av sårbarhet, som også nevnes av Pedersen, som en av de større risikoene med cannabisbruk. I tillegg skal vi se at deltakerne i denne studien, i likhet med en del av brukerne Pedersen var i kontakt med, mener at denne sårbarheten ikke rammer dem selv, men anerkjenner at det fort kan ramme sårbare mennesker med underliggende problemer. Vi må derfor her sette et klart skille, mellom; a) risiko med misbruk og sårbarhet, som cannabisbrukerne i denne studien anerkjenner, men ikke kjenner på selv, og b) den faktisk opplevde risikoen som de må håndtere dag til dag. Den største risikoen med et cannabisbruk som brukerne i denne studien opplever, er faren for å bli oppdaget, og alle ringvirkninger det fører med seg; blant annet faren for å miste førerkort, faren for å miste jobb og eller den største faren; miste omsorgsretten for sine barn.

Den mest omtalte risikoen blant cannabisbrukerne omhandler misbruk, men da blant allerede sårbare mennesker. Jeg vil illustrere hvordan de ressurssterke cannabisbrukerne navigerer seg rundt egne, opplevde risikoer, i håp om å ikke bli oppdaget av feil personer. For å gjøre dette vil Mary Douglas' teori *Risiko og Skyld* (1992) brukes, som en forlengelse av hennes tidligere teori *Rent og Urent* (1966). Når det gjelder *risiko*, så er det på sett og vis samme poenget som med *urent*: Det er sosialt og kulturelt konstruert. *Urent* har ingenting med objektive hygieniske forhold å gjøre, men med kulturell klassifikasjon å gjøre. Risiko, sett fra hennes kulturteoretiske perspektiv har ingen objektive kriterier, men har å gjøre med handlinger som overskrider sosiale normer. Videre kan handlinger som overskrider sosiale normer generere skyldfølelse; på samme måte som urent genererer fare. Cannabis er en ulovlig substans, noe som gjør at dens juridiske status må tas i betraktning; det å bryte straffeloven gir risiko og kan generere skyldfølelse. Dette uttrykkes spesielt i eksempler hvor småbarnsforeldre skjuler cannabisbruken sin, ikke bare overfor sine barn men også kolleger, arbeidsgivere og ektefelle.

Forfattere som Anthony Giddens, David Nutt og Bruce K. Alexander vil presenteres for å gi et bilde av risiko sett i informantenes perspektiv. Også Peretti-Watel, som en forlengelse på Sykes og Matzas nøytraliseringsteori vil presenteres i den kommende teksten for å si noe om hvordan risiko kognitivt kan reduseres.

Perspektiver på cannabismisbruk og risiko

Pedersen nevner i sin bok *Cannabiskultur* fra 2010 i kapitlet *Hvorfor er cannabis farlig* ulike konsekvenser som oppleves av de han er i kontakt med. I *Cannabiskultur* skrives det for det meste om yngre, sårbare brukere i tenårene, og dermed et annet samfunnslag enn hva denne studien presenterer. Når eldre cannabisbrukere likevel nevnes i *Cannabiskultur* (2010) ser vi at det er brukere som er på skråplanet, og ikke den typiske ressurssterke brukeren, med jobb, familie og en stabil økonomi. I denne studien ser jeg på brukere som tar vare på seg selv og sin egen familie, heller enn å bli tatt vare på av sine foreldre, noe de yngre brukerne som Pedersen er i kontakt med, i større grad erfarer. Pedersen nevner flere konsekvenser, hvorav flere av de er knyttet til psykososiale utfordringer hvor brukere kommer i klammeri med foreldre, søsken, venner og lærere som igjen medfører sosiale problemer for den enkelte brukeren. Kort fortalt ble det konkludert med, blant annet av Kandel (1986, i *Cannabiskultur*, 2010:204) at cannabis er farlig, fordi cannabisbruk vil føre til senere skoleproblemer, arbeidsløshet, og ustabil samliv. Andre forskere mente også at cannabis er farlig fordi en cannabisbruker vil holde avstand til utdanning og arbeid, til forpliktende bånd og roller (Newcomb & Bentler, 1986, i *Cannabiskultur*, 2010:180).

Pedersen nevner videre i kapitlet at cannabis kan føre til avhengighet, selv om risikoen ser ut til å være lavere enn ved andre illegale rusmidler. David Nutt, en britisk forsker, professor i psykiatri og nevrofarmakologi ved Imperial College i London, bekrefter i sine studier at cannabis har en risiko med seg som kan føre til avhengighet. Selv om avhengighet til cannabis ikke kan sammenlignes med avhengighet til for eksempel opiater, både i form av psykiske og fysiske abstinenser, ser man at det er en risiko for avhengighet med cannabis (Nutt, 2010). Bruce K. Alexander har tidligere forsket på avhengighet, og hans perspektiv vil her være med på å gi forklaring på årsaker til det cannabisbrukere i denne studien kaller *symptomlindring*, som presenteres i neste avsnitt.

Symptomlindring og underliggende faktorer som årsak til misbruk

I denne studien om ressurssterke cannabisbrukere er deltakerne stort sett enige i at cannabis kan misbrukes og at man kan utvikle et negativt cannabisbruk. Et slikt negativt bruk, som ofte resulterer i misbruk og avhengighet, dekkes av det emiske begrepet *symptomlindring*. De aller fleste deltakere i denne studien anerkjenner faren for misbruk, men understreker også at et slikt misbruk ikke oppstår på grunn av cannabisen, men på tross av. I forrige kapittel presenterte jeg familiefaren William på 40 år, som i dag bruker cannabis som et sunnere supplement til alkohol. Han uttrykte i tillegg klare meninger om eventuelle risikoer forbundet med cannabisbruk i perioden vi hadde kontakt i Oslo i februar 2016. Dette var noe av det han fortalte:

Symptomlindring er aldri bra, og er nok den største faren ved bruk. «Petter Uteligger», det programmet som gikk på tv, er vel så bra, men man glemmer at det ofte er underliggende problemer som får en person til å bli misbruker, og i verste fall havne på gaten. Jeg ble for eksempel ikke avhengig av heroin etter en operasjon på sykehuset. Det er ofte mange underliggende faktorer for slike tilfeller.

Symptomlindring blir her av William sett på som et misbruk; et misbruk som oppstår av underliggende faktorer. Videre sammenlignes symptomlindring og de underliggende faktorene med noe de aller fleste av oss mennesker går igjennom en eller annen gang i løpet av livet; sykehusopphold med operasjon etter brudd eller lignende. For de fleste av oss vil vi komme ut av sykehuset som friske mennesker, uten avhengighet til morfin. Poenget er at de som gjennomgår samme operasjon, med samme mengde morfin men som videreutvikler opiatavhengighet, i utgangspunktet sliter med noe uoppløst. Morfinen, eller i denne sammenhengen, cannabisen, vil fungere som en symptomlindrende faktor ved at brukeren som bedriver symptomlindring ikke tar tak i de underliggende faktorene som skaper problemer, og med det «gjemmer» sine problemer i et substansbruk.

Bruce K. Alexander, professor emeritus i psykologi, ved Simon Fraser University presenterte sin teori om avhengighet i 1980, og viste med denne teorien at tidligere forskning på avhengighet til illegale substanser har oversett flere viktige aspekter. Det viktigste aspektet har å gjøre med selve utformingen av eksperimentet, hvor rotter ble satt enkeltvis i bur hvor de fikk velge mellom to sugerør; flytende kokain/heroin eller vann. Alexander tok dermed med den sosiale faktoren i sitt eksperiment, og laget en «rat park»; en stor og flott lekeplass for flere rotter som deler det samme buret. Også her fikk rottene to sugerør å velge imellom, men i motsetning til eksperimentet med rotter som ble isolert og var alene i buret, valgte disse rottene

i «rat park» å drikke vann fremfor kokain eller heroin. Alexander gikk så enda lengre og puttet en og en rotte i hvert sitt bur og gav de flytende kokain eller heroin i 57 dager. Rottene ble avhengige, men ble så puttet tilbake i «rat park» hvor de gradvis reduserte avhengigheten før de til slutt kuttet det helt ut. Alexander konkluderte til slutt at enkelte stoffer har farmakologiske egenskaper som kan gi avhengighet, men at rotter i likhet som mennesker, fungerer bedre og har lettere for å unngå avhengighet – som er enklere å kurere, dersom vi har et funksjonelt sosialt liv; et godt liv, med venner og frihet (Alexander, 1980).

Symptomlindring og det å miste seg selv

William var på ingen måte alene om tanker rundt bruk av cannabis og misbruk som «symptomlindrende». Samtlige informanter anerkjente at cannabis har et risikomoment ved seg, og at symptomlindring ses på som en form for misbruk. Likevel skal det påpekes at misbruk og symptomlindring er en anerkjent mulig risiko blant informantene, men også «generaliserte» ved at det kun skjer «de andre med underforliggende faktorer»; det er kun de risikoutsatte som er i faresonen for å misbruke cannabis. Symptomlindring blir fremstilt som noe som skjer dersom brukeren har uoppløste problemer som er enklere å skyve under teppet, fremfor å løse de.

I løpet av felt-tiden møter jeg politikeren og aktivisten Robert på 28 år, i Trondheim. Han har i lengre tid jobbet aktivt for en ny ruspolitikk og ønsker å påvirke den norske folkeopinionen gjennom media og politikk. Med et slikt engasjement kommer også refleksjonene om det han interesserer seg for. Robert, i likhet med William, deler noen av de samme tankene når det kommer til symptomlindring og misbruk. Dette var noe av det han reflekterte over i et av møtene våre, våren 2016:

Det er aldri bra å drive med symptomlindring, da er det bedre å ta tak i problemet når man kan [...] Jeg tror den største risikoen med weed [cannabis] er et rusmisbruk. [...] Vi kan skille mellom ting man må gjøre versus ting man vil gjøre. Har reflektert en del rundt det, og i perioder hvor det kan bli for mye kan man «miste seg selv litt», i form av at man ikke får gjort alt man ønsker å gjøre. Man kan fortsatt få gjort ting man må, men ting man ønsker å gjøre kan komme litt i bakgrunnen fordi mye av tiden går med på å være fjern. Dette kan grense til misbruk eller symptomlindring.

Utdraget viser hvordan Robert reflekterer over et cannabismisbruk, med utgangspunkt i egne observasjoner. Symptomlindring blir også her fremstilt som en form for misbruk, ved at brukeren «mister seg selv» i en virkelighetsflukt. Med et cannabismisbruk mener Robert at brukeren ikke får gjort alt han ønsker å gjøre, fordi store deler av tiden brukes til å være «fjern». Et interessant aspekt er likevel hvordan de ressurssterke cannabisbrukerne i denne studien omtaler dette fenomenet. Det er et fenomen som forekommer, men som oftest ikke i eget liv fordi de er ressurssterke og klarer å håndtere og kontrollere eget cannabisinntak. Et annet aspekt av misbruks-begrepet «symptomlindring» er at misbruk ikke nødvendigvis er forbeholdt mennesker uten tak over hodet, eller har særlig store sosiale eller økonomiske problemer. Det kan også gjelde de som får gjort alt som må gjøres, men som likevel velger bort andre aktiviteter til fordel for en cannabisrus.

I de ovenstående eksemplene er symptomlindring assosiert med misbruk, hvorav misbruk er noe utelukkende negativt, med marginaliserte mennesker med underliggende problemer. Selv om brukerne i denne studien ikke assosierer seg med den utsatte brukeren med fare for misbruk, er dette i likhet med Pedersen sine funn i *Cannabiskultur* (2010), hvor også yngre brukere nøytraliserer risikoen og setter seg selv utenfor risiko. Tendensen til at brukerne anerkjente risikoen med misbruk var stor, men tendensen som sa noe om holdningen: «Det skjer ikke meg, men jeg vet det kan skje andre, særlig yngre og/eller sårbare mennesker», var minst like stor.

En annen cannabisbruker jeg møtte i felten var Ole på 39 år, en aktivist og offentlig figur for cannabisreform i Norge. Han var opptatt av, ikke bare å snakke om egne personlige preferanser og verdier knyttet til cannabisbruk, men også hvordan et cannabisforbud påvirker brukeren, særlig de yngre brukerne. Den mest omtalte risikoen gjennom feltarbeidet, på et samfunnsmessig plan handler om risikoen forbundet med lovforbudet; altså, ringvirkningene av lovforbudet og hvordan det påvirker brukeren. Lovbrudd som risiko får svært forskjellige konsekvenser avhengig om du er tenåring, voksen med familie, eller tilhører et spesifikt samfunnslag. Alvorligheten av konsekvensen, avhengig av hvilket stadium man er i livssyklusen for enkeltindividet blir dermed svært viktig. Som vi nå skal se er dette noe Ole diskuterer over en lunsj i Oslo sentrum i midten av februar i 2016. Dette var noe av det han fortalte:

Det er alltid en risiko ved bruk av illegale stoffer. En risiko i dag er for unge brukere som blir tatt, gjerne med 0,5 gram eller en joint, er at de blir «straffet» til behandling. Norge vil prøve seg på en ny strategi som så fint heter; *å behandle istedenfor å straffe*,

hvor den som blir tatt [av myndighetene] blir satt til ukentlige urinkontroller. Problemet med det her er at om det forekommer en glipp så blir man straffet dobbelt. Om en som går på disse prøvene får negativt på en urinprøve vil vedkommende uansett måtte gå igjennom samme straff som før 'behandling fremfor straff' strategien, da gjerne i form av bøter. Ofte er vedkommende i slike situasjoner ung, kanskje tidlig i tenårene. På grunn av alderen blir også foreldrene kalt inn på banen. I mange tilfeller ser vi at disse tenåringene får problemer hjemme, og distansen mellom barn og foreldre blir større, noe som kan føre til at man søker nærhet andre plasser. Noen ganger kan det gå feil vei, og tenåringen havner i feil miljø. Dette vil jo selvfølgelig bli oppført på rullebladet, og som vi alle vet er det restriksjoner for hva man kan gjøre dersom rullebladet ikke er rent, som igjen kan være med på å føre en person på kjipe veier. Hvis man bruker cannabis som utelukkende symptomlindring er heller ikke det bra. Med symptomlindring mener jeg hvis man ønsker en virkelighetsflukt for eksempel, eller ikke klarer eller orke å «deale» med omverdenen. Da kan det være enklere for noen å finne en flukt i å være fjern store deler av dagen.

Ole starter med en risikovurdering med et samfunnsmessig perspektiv, hvorav risiko knyttes til lovforbudet, og ringvirkninger det fører med seg. En ringvirkning av forbudet er, særlig for de yngre brukerne i tenårene, at de først blir tatt av myndighetene, hvoretter foreldrene blir kalt inn på banen. Distansen mellom tenåring og foreldre kan bli større som igjen kan føre til at tenåringen havner i feil miljø. Dersom dette skjer er veien kort til urent rulleblad, og med urent rulleblad er det også allerede lagt restriksjoner på senere valg i livet. Det å bli oppdaget av myndighetene fører med andre ord med seg en del ringvirkninger; familierelasjoner som kan bli satt på prøve, faren for å havne i feil miljø, og faren for å bruke cannabis som symptomlindring. Dette er også aspekter av risiko ved cannabisbruk som Pedersen vurderer i sin bok *Cannabiskultur* (2010), og han har et klart poeng når det kommer til risiko ved cannabisbruk blant yngre brukere. Blant annet sa Pedersen; «Et strengt strafferegime er en viktig grunn til at hasj er farlig» (Pedersen, 2010:198). Både Pedersen og «Ole» ser at cannabisbruk kan føre til misbruk og negative ringvirkninger blant yngre brukere, men symptomlindring og familierelasjoner som blir satt på prøve finner vi igjen både hos de yngre og de eldre og mer etablerte brukerne. At familierelasjoner blir satt på prøve gjelder også for den ressurssterke brukeren, men da ikke som barn i familien, men som far og ektefelle i egen familie. Et annet interessant aspekt som i likhet med Pedersen sine funn blant yngre cannabisbrukere er at et misbruk, eller «symptomlindring» som Ole vil kalle det, er et anerkjent

problem; men et problem som kun angår andre – andre med underliggende problemer – og ikke dem selv.

Vi har nå hatt et blikk på en av de generaliserte risikoene, altså misbruk/symptomlindring knyttet til cannabis. Risiko ved misbruk er i denne studien i aller høyeste grad forbeholdt cannabisbrukere med underliggende problemer, og derfor noe disse brukerne selv ikke erfarer. Vi skal derfor gå videre og se på de faktiske risikoene cannabisbrukerne i Norge erfarer på daglig basis, og som videre er sterkt knyttet til lovforbud, helse, jobb og bilkjøring. Disse risikoene må håndteres og navigeres rundt med strategiske valg for risikominimering. Jeg vil også argumentere for at disse strategiske valgene for risikominimering har mye å si for cannabisbrukerens daglige liv, i form av at en velfungerende, ressurssterk cannabisbruker tross alt forholder seg langt flere dilemmaer i dagligdagse avgjørelser, enn hva en ikke-bruker vil gjøre. Valgene som blir tatt for å opprettholde et illegalt cannabisbruk vil derfor også forme, eller i det minste påvirke deres liv.

Blandingsbruk; når tobakk og cannabis er uttrykk for helsemessig risiko

Risiko er sosialt og kulturelt konstruert og har å gjøre med handlinger som overskrider sosiale normer (Douglas, 1992). På generell basis vil risikoen være større jo mer som står på spill, men samtlige av cannabisbrukerne i denne studien, uansett nivå av risiko, har foretatt vurderinger som veier for og mot når det kommer til eget cannabisbruk. Som vi skal se har vi å gjøre med to sentrale aspekter. For det første vurderes den faktiske risikoen, mens det for det andre tas i bruk praktiske strategier for å minimere den aktuelle risikoen. I lys av Douglas *Risiko og Skyld* (1992) har risiko å gjøre med handlinger som overskrider sosialt aksepterte normer. Å overskride normer vil videre føre med seg følelse av skyld, overfor seg selv, familie, kollegaer og lignende. I denne sammenhengen vil cannabisbruk som er å overskride aksepterte sosiale normer, medføre en reaksjon og skyldfølelse for brukeren. I forrige kapittel så vi på hvordan nøytraliseringer er med på å rettferdiggjøre og legitimere eget forbruk. Her vil jeg gå et steg videre og si at en helt reell risiko, hvor den risikofylte handlingen – å bruke cannabis – overskrider sosialt aksepterte normer og gir brukeren skyldfølelse som må nøytraliseres for å legitimere eget forbruk.

Den franske sosiologen, Patrick Peretti-Watel (2003) ble inspirert av og utarbeidet Sykes og Matzas (1957) nøytraliseringssteori, til teori om risikoreduksjon. Jeg vil argumentere for at en nøytraliseringssteknikk kan fungere som en form for risikoreduksjon, så vel som en praktisk

handling for å minimere risiko. Peretti-Watel risikoreduksjonsteori refererer til en kognitiv måte å håndtere risikofylt atferd. Han diskuterer særlig tre spesifikke teknikker som fungerer som en kognitiv måte å redusere risiko på. Den første handler om å finne syndebukker (scapegoating); altså finne noen man kan legge skylden på. I sammenheng med legitimering av cannabis kan for eksempel scapegoating brukes gjennom å si at «lovlige legemidler har gitt meg leverskade, og legemiddelindustrien er mer kynisk og verre enn cannabis». Den andre teknikken kaller han *self-confidence*, som har å gjøre med selvsikkerhet. Som et eksempel kan en cannabisbruker si for å legitimere forbruket: «Jeg har evnen til å kontrollere inntaket og jeg har bedre innsikt har å gjøre med *sammenligning av ulike risikoer*. Dagens cannabisdebatt preges av en «mindre farlig enn alkohol»-sammenligning, for å 1) gi cannabis en relevans; alkohol er farligere, men fortsatt lovlig i Norge, og 2) gjør at folk flest forstår sammenligningen. Et oppdaget cannabisbruk kan føre med seg stigmatisering i tillegg de rent praktiske konsekvensene som å miste jobb, førerkort eller omsorgsrett.

I det kommende eksempelet er risiko med cannabisbruk knyttet til et blandingsbruk; tobakk som øker helsemessige risikoer. I løpet av feltarbeidet fikk jeg flere muligheter til å møte Martin, en 32 år gammel regnskapsfører, bosatt i en tre-roms leilighet i Trondheim sentrum, sammen med samboeren. Både Martin og samboeren bruker cannabis daglig etter arbeidstid, hvor Martin har hatt et fast forbruk de siste ni årene med omtrent daglig bruk. En torsdag ettermiddag i starten av april blir jeg invitert hjem til paret, men når jeg kommer på besøk er samboeren på treningssenteret og møter derfor kun Martin og hunden deres. Dette var en situasjon under lunsjlagingen:

Etter å ha kost og snakket med hunden og gikk jeg videre til sofaen som står plassert foran tven, like ved verandadøra og de store åpne vinduene. Like ved sofaen og verandadøra står det også et pc- og kontorbord, med en hylle med skapdører over seg. På bordet ligger det en lighter, og en liten digitalvekt. Jeg spør med en forsiktig stemme, mens mannen er i det åpne kjøkkenet som vender ut mot stua, om hva han bruker digitalvekta til. Han smiler og lukker kjøleskapsdøra før han går mot meg. «Jeg skal vise deg» svarte han med et smil. Jeg blir stående ved bordet og venter på at han skal vise meg. I det han kommer åpner han skapdøren over bordet, og der står en bong¹², et blad med blandet tobakk og hasj på, samt to lightere og et askebeger. «Vekta hører til utstyret

¹² Bong: et slengord på en (vann)pipe som brukes for å røyke cannabis på. En bong er en pipe med «choke», et hull som åpnes for å slippe inn luft slik at brukeren kan trekke ut røyken kjappere. Ofte hard plastikk eller glass, hvorav denne bongen ca. 30 cm, og i hard-plastikk.

her. Jeg bruker den til å måle opp ca. 0.5 gram i hvert bongstapp¹³, men jeg tenkte du kunne bli med meg ut en tur om ikke lenge, og da trenger jeg vekta, så jeg la den der for å ikke glemme den» svarte han. «Men» sier jeg. «Det her er det man kaller en vannbong, ikke sant?» spurte jeg og pekte på røykeutstyret. «Ja, det er i utgangspunktet en vannbong, men vi bruker ikke vann i bongen». Hvorfor ikke spurte jeg tilbake. «Det er smak og behag, men i tillegg har jeg hørt skrekkeksempel hvor man kan få sopp i lungene av fukten fra bongen» svarte han. «Det høres jo ikke bra ut.. kan forstå hvorfor dere ikke bruker vann i bongen da», svarte jeg. «Nei det er jo ikke det. Men andre igjen mener at vannet i bongen er med å filtrere mye av dritten, særlig i fra tobakken, men det er vanskelig å si. Vi liker den best uten vann, så da har det blitt sånn.» svarte han. «Okei, ja, men hvorfor ikke. Man må vel nesten bare gjøre det som passer en selv best» svarte jeg. «Jada, vi har alltid gjort som vi ønsker, men samboeren har veldig lyst til å bytte ut bongen med en vape¹⁴, fordi hun vil kutte ut tobakken helt. Det er mye astma i familien hennes, og jeg tror hun tenker en del på det. Vi vet jo at tobakk ikke er bra å røyke, særlig hvis man i utgangspunktet har noe svekka lunger. Jeg har ikke astma så tenker mindre på sånne ting enn henne, men så klart, jeg vet også at vape er bedre for lungene. Slipper vi å bruke tobakk skader vi heller ikke lungene, så jeg er helt med på å skaffe en vape.

Martin uttrykker en form for risiko når han nevner helseutfordringer, som astma og luftveisproblemer som følge av å blande cannabis med tobakk. Selv om cannabisen i seg selv ikke vurderes som en risiko i seg selv, er tobakken fortsatt gjeldende og utgjør en helsemessig risiko. Risikoen nøytraliseres med setningen: «Slipper vi å bruke tobakk, skader vi heller ikke lungene», som er årsaken til risikoen. Risikoen vil derfor, ikke bare nøytraliseres kognitivt, men vil også ha innebære en praktisk handling som reduserer risiko. For Martin og samboeren innebærer den praktiske handlingen for å redusere risiko å bruke en vaporizer som tilsynelatende skal være et sunnere alternativ til pipe. I lys av Douglas' perspektiv (1992) kan det tenkes at samboerne enklere kan forholde seg til skyldfølelse, knyttet til helseproblemer, dersom de begge er enige i synet på cannabisbruk. Begge parter i forholdet er enige i at tobakk

¹³Bongstapp: Et slengord for en type blanding med tobakk og cannabis, hvordan hasj er brukt i denne sammenheng. En sigarett brennes litt på, og ristes for å få vekk parfyme og store elementer i sigaretten før en mengde cannabis blir varmet opp og blandet inn i sigaretten. Dersom marihuana brukes istedenfor hasj vil det brukes mindre, om noe, tobakk.

kan skade lungene, og er begge enige i at de må velge et sunnere alternativ. Der hvor de ikke har vitenskapelige fakta for hva som er det lureste valget, som i valg av vann eller ikke vann i pipa, er de også her enige i at deres personlige smak er det lureste valget. Det å bryte loven, og sosialt aksepterte normer, kan resultere i skyldfølelse (Douglas, 1992). Samtidig kan det se ut til at denne skyldfølelsen reduseres når begge parter i et samboerskap er enige i bruk av cannabis. Bruddet med sosialt aksepterte normer oppleves ikke så sterkt da begge er enige, og de kan derfor heller ikke klandre hverandre for normbrudd og for å sette den andre i risiko.

Jeg vil også anvende Peretti-Watels risikoreduksjonsteori i denne analysen. Et skille mellom faktisk risiko, og praktiske tiltak for å minimere risiko må presenteres. Den faktiske risikoen i dette utdraget har å gjøre med helsemessige aspekter. De sentrale helseaspekter som belyses her er blant annet faren med å røyke tobakk, som en del av cannabisblandingen som inhaleres gjennom bongen som jeg oversetter til pipen. Risikoen med å røyke tobakk knyttes til luftveisproblemer, som forverring av astma. Det praktiske tiltaket for å minimere denne risikoen som uttrykkes av Martin er å erstatte tobakk og pipe med en vaporizer som etter deres ord skal være tryggere og mindre skadelig for lungene. Sett fra Peretti-Watels (2003) perspektiv kan hans andre punkt; selvsikkerhet anvendes her. I snakk om bruk av pipe og vannpipe blir de eventuelle farene nedtonet, fordi det, paradoksalt nok, er usikkerheter med begge måter, hvorav begge avvises fordi *det finnes en løsning*. Med å ha fare på hver side av utfallet prioriterer paret ufiltrering av avfallsstoffer fremfor alternativet hvor de tror sopp på lungene kan være et utfall. Løsningen, som gir nøytraliseringen mening og som ses på som en praktisk strategi for å minimere risiko, er å kjøpe og bruke en vaporizer for å unngå de nevnte farene. Det er også et interessant aspekt hvordan risiko vurderes i denne sammenheng med tanke på informasjonen Martin presenterer. Han forteller at ved å bruke pipe hvor vann benyttes, kan det føre til sopp på lungene. Dersom pipen brukes vann filtreres ikke røyken like godt. Det som er interessant her er hvordan en tar innover seg informasjon. Når jeg spurte Martin hvor han fikk denne informasjonen fra, svarte han at det er noe han har hørt i fra venner som også er cannabisbrukere. Informasjonen kommer ikke i fra vitenskapelig forskning innen faget, men muntlig fra andre brukere. Dette vil videre ha betydning for tillit, altså; hvem kan man stole på. Dette er et interessant aspekt fordi det har en betydning for risikovurdering. En ekspert på området kan ha en ulik oppfatning om risikovurdering, sammenlignet med en cannabisbruker. I dette tilfellet kan det se ut som at Martin i større grad baserer seg på valg som «passer bedre» for ham og samboeren; det er et mer beleilig valg som baseres på smak og behag fremfor vitenskapelig fakta.

Videre skal vi se hvordan venner ikke bare spiller inn i risikovurdering når det kommer til rent helsemessige utfordringer knyttet til bruk, men også i situasjoner hvor cannabishandel gjennomføres.

Risikohåndtering i forbindelse med rus og bilkjøring

Når Douglas (1966) snakker om det *urene*, snakker hun ikke om hygieniske forhold, men om kulturelle klassifikasjoner. Det *urene* er det som ikke lar seg klassifiseres fordi det faller mellom to kategorier, og derfor noe som truer en kulturell eller klassifikatorisk orden. I denne sammenheng snakker jeg ikke bare om forestillingene hvor det å være cannabisbruker og ressurssterk ikke er sammenfallende, men også om normbrudd som «truer» en sosial orden. Risiko er i høyeste grad forbundet til stoffets illegale status samt faren for å bli tatt og de konsekvensene det fører med seg. Der de yngre brukerne muligens knytter risiko med cannabisbruk til psykiske utfordringer som svekket hukommelse og problemer i vennegjengen eller på skolen (Pedersen, 2010:180-184), ser det i denne studien ut til at risikovurderinger i hverdagen stort sett har å gjøre med strategier for å minimere risiko for å bli oppdaget av myndighetene.

I enkelte tilfeller som vi nå skal se, samkjøres de åpenbart risikofylte situasjonene for å minimere antall ganger risikoen må utføres. Aktuelle risikoer vurderes og håndteres deretter. I dette tilfellet skal vi se at risikoen ikke knyttes til helsemessige aspekter eller stoffets psykofarmakologiske egenskaper, men faren for å bli tatt av myndigheter. Regnskapsføreren Martin som nevnt ovenfor, vurderer selve handelen og kjøreturene som de største risikoene ved cannabisbruk i Norge, men minimerer risikoen ved å ta i bruk en strategi som vurderes som nyttig:

Telefonen hans ringer plutselig, lyden er av men vibreringa er lyd nok i seg selv. Han sluker den siste biten av brødiskiva før han tar opp telefonen og mumler med masse mat i munnen: «Hallo!». Jeg hører praten gå i bakgrunnen, i den omtrent ett minutt lange samtalen. Han snakket ikke særlig mye, men svarte bekræftende *ja* på flere ting i løpet av samtalen. Til slutt sier han «Okei, men da er du her om en liten halvtime da?» (den andre personen i telefonen snakker). «Okei, perfekt. Da ses vi snart» svarte han før han la på, så på meg og smilte. Jeg vet fortsatt ikke hva planen er så jeg ser tilbake på ham, smiler og nikker bekræftende før jeg ser ut nervøst ut vinduet. [...] Vi sitter i sofaen og

prater i omtrent 20 minutter før telefonen hans vibrer igjen. Samtalen varer i 5 sekunder, han rekker så vidt å ta opp telefonen for å svare «Okei, kommer!» før han legger på igjen. Han reiser seg fra sofaen og sier «Da vi skal ut en tur». Jeg reiser meg og spør hva vi egentlig skal. «Vi skal dra å hente et en plate¹⁵ hasj sammen med en kompis av meg som står utenfor og venter på oss nå». Jeg spør hvorfor han skal ha med seg andre for å hente stoffet ettersom han har bil selv. Han repliserte: «Det er kun for å bli ferdig på en tur. I stedet for at jeg henter en dag, og han andre henter en annen dag, så gjør vi det sammen. Han har i tillegg små barn og er derfor ekstra nervøs og stresser mer enn meg. Den største risikoen med [cannabis]bruken min er å faktisk skaffe det. Ettersom jeg kun bruker cannabis hjemme, i min private sfære, er selve kjøpet og kjøringen til og fra det verste, hvor det er en fare for å bli tatt. Jeg tror også at sjansen er mindre for å bli oppdaget når vi er to menn som kommer i en stasjonsvogn med monterte barneseter. Derfor koordinerer vi oss og samkjører opplegget; jo færre turer, jo færre risikosituasjoner».

Martin, sammen med familiefaren vurderer cannabishandel og kjøringen som kreves for å få gjennomført handelen som det mest risikable med cannabisbruk. Giddens (1991), som mente at det å være et moderne menneske er ensbetydende med å leve i et miljø bestående av muligheter og risiko, sa i sin bok *Modernitet og selvidentitet* (1991):

I takt med at fremtiden grunnleggende betraktes som noe vi umulig kan skape viten om, samtidig som vi går lengre vekk i fra fortidens tradisjonelle verdier, blir fremtiden et nytt «terreng»: et territorium av hypotetiske muligheter. Disse hypotetiske mulighetene danner grunnlaget for en såkalt risikokalkulering. (Giddens, 1991:134)

Å gjøre en risikokalkulering vil være det samme som å gjøre en risikovurdering; avgjøre hvilke risikoer som er aktuelle, for så å avgjøre hvordan risikoene kan bli minimert. I en risikovurdering ligger det også svar på om den eventuelle risikoen er verdt å ta for den enkelte. Det vil være nyttig, også her, og tydeliggjøre et skille mellom faktisk risiko, og praktisk handling for å minimere farer forbundet med risiko. I dette tilfellet er den reelle risikoen selvet kjøpet hvor varene overleveres, og ved kjøring. Det er mellom grenser at risiko finner sted, og for å håndtere risiko innebærer det også en skyldfølelse som må nøytraliseres.

¹⁵ Plate: Sleng/kodeord for 100 gram hasj

Martin anerkjenner selve handelen som en høy-risiko-situasjon, og tar i bruk strategier for å minimere risiko. Han velger å kjøre sammen med en oppegående kompis og familiefar som kjører en familiebil, og ser på det som mindre sannsynlig å bli oppdaget av myndighetene. Denne strategien kan virke beroligende fordi han nøytraliserer risikoen, og skyldfølelsen den kan medføre. Han vet han overskrider lovverket i det han er i besittelse av cannabis, og anerkjenner at det kan gi konsekvenser dersom det blir oppdaget. Normbrudd vil ifølge Douglas (1992) medføre en skyldfølelse, og ifølge Peretti-Watel (2003) vil cannabisbrukerne prøve nøytraliserer skyldfølelsen. Martin nøytraliserer (Peretti-Watel, 2003) farene ved å bli tatt av myndighet ved å uttrykke en trygghet med å bruke cannabis kun i sin private sfære; i hjemmet. Følelsen av at ingen kan oppdage bruken hans, fordi bruken kun foretas i den private sfæren er med på å skape en trygghetsfølelse og fungerer videre som en legitimering av eget forbruk. Som vi så i forrige kapittel er slike nøytraliserer nødvendig både for å minimere risiko, og for å kunne rettferdiggjøre for seg selv et ulovlig cannabisbruk. For det andre minimerer han risiko ved å redusere antall cannabisrelaterte handleturer med blant annet å samkjøre kjøp med en kompis; en kompis som er familiefar og kjører i en nyere stasjonsvogn med barnesete i baksetet sammen med noen barneleker som gir inntrykk av at personen som eier bilen er normal familiefar uten urent mel i posen. Det viktigste poenget blir likevel, som vi så i eksemplet ovenfor, at det ikke handler om risikoer knyttet til de psykofarmakologiske egenskapene eller sosiale utfordringer, men risiko knyttet faren ved å bli tatt av myndighetene. Martin nevnte at i tillegg til handelen som det mest risikofylte, er bilkjøring et risikomoment. Han er på ingen måte alene om å kjenne på disse utfordringene. Faktisk var cannabis og bilkjøring noe de aller fleste nevnte som en av de største utfordringene med et cannabisbruk, sett bort i fra situasjoner hvor barn er involvert, som vi skal se nærmere på i neste kapittel. Bilkjøring er noe de fleste av deltakerne er avhengig av for å opprettholde et normalt fungerende liv; bil til og fra jobb, barn som skal hentes i barnehage og kjøres på diverse aktiviteter. Det betyr at risikoen med bilkjøring nødvendigvis bør minimeres. Hvordan en slik risiko kan minimeres vil presenteres i neste avsnitt.

«En kalkulert risiko»

Å kalkulere en risiko betyr å vurdere en gitt situasjon for så å handle på en måte som minimerer eventuelle risikable situasjoner hvor man overskrider kulturelle grenser. En viktig handling er å unngå situasjoner hvor faren for å bli tatt er stor. En risikokalkulering avgjør hvilke situasjoner

som er særlig risikable, og av slike kalkuleringer er det enkelte situasjoner som går igjen blant deltakerne; bak bilrattet.

I løpet av feltarbeid i Trondheim fikk jeg anledning til å møte David, familiefar og jurist. Han er en småbarns pappa i slutten av trettiårene og bor sammen med sin kone som også bruker cannabis. Både kona og David foretrekker å røyke cannabis fremfor alkohol i helgene, selv om det ikke alltid har vært slik. David fortalte blant annet at han selv har hatt opphold fra cannabisbruk i flere og lengre perioder etter førstegangsbruk da han var rundt 17 år, men at han begynte å bruke cannabis mer regelmessig igjen etter avsluttet femårig jusstudium. Likevel oppgir han at det igjen ble et avbrekk i cannabisbruk i tiden hvor kona var gravid. Han sluttet ikke helt, men tok hensyn til hans gravide kone. David fortalte at kona særlig uttrykke bekymring for at barnevernet skulle oppdage bruken, noe han forsto godt, fordi han selv ikke vil miste barnet. Å miste omsorgsretten er den største bekymringen, noe som vi også skal se at David uttrykker. Utdraget stammer fra en felt-dag på kafe i Trondheim en kald vinterdag i februar 2016.

Hovedgrunnen til at jeg aldri bruker cannabis i ukedager er fordi jeg er avhengig av å kunne kjøre bil. Og hovedmotivasjonen for ikke å bli oppdaget er at jeg kan miste omsorgsretten. Når det kommer til bilkjøring går det rundt tolv timer før jeg føler meg sikker på at jeg kan kjøre. Da tenker jeg ikke på at jeg må vente i tolv timer før jeg ikke lengre er ruset, men at det cirka tar den tiden å kjøre «rent». Jeg kan vel si at jeg foretar meg en kalkulert risiko. Politiet har nettopp begynt å bruke en ny type spytt-test som skal kunne finne cannabis i kroppen inntil 48 timer etter bruk. Testen heter Dreger5000 og det er en haug av triks for å unngå å bli tatt. Blant annet kan man kjøpe en tyggis på nettet, men den er veldig dyr. Den koster rundt 900 kr pr. tyggis, men den skal kunne slå ut testen helt. Jeg vil selvfølgelig ikke teste den ut, men jeg har kjøpt en tyggis som jeg har liggende i bilen i tilfellet det blir behov. Jeg tenker mye på bilkjøring og vil si at den største risikoen med cannabisen er selve bilkjøringen, altså, risikoen for å bli tatt bak rattet. Det er *der* jeg eventuelt kan bli tatt. Jeg har barn og vil selvfølgelig ikke at noe skal skje barnet, samt at jobben som jurist betyr mye den også. Jeg ønsker ikke å risikere å miste jobben min. Derfor bruker jeg ikke cannabis i ukedagene.

David uttrykker at han foretar en «kalkulert risiko». I denne kalkulerte risikoen er det flere aspekter som kan poengteres. For det første ser vi hvordan det å ha kontroll over mulige situasjoner er viktig for å føle seg trygg. «Jeg vil selvfølgelig ikke teste den ut, men jeg har

kjøpt en tyggegummi som jeg har liggende i bilen i tilfellet det blir behov», viser at det ligger en form for kontroll ved å behandle risikoen som en føre-var situasjon. Som han poengterer selv i slutten av utdraget står det mye på spill; han kan miste førerkortet som han blant annet er avhengig av for å komme seg til jobb, samt at han kan miste jobben som en følge av et illegalt stoffbruk. Den største faren med å bli tatt bak rattet er at noe kan skje med barnet hans. Ser vi på den faktiske risikoen, ser vi at den har å gjøre med faren for å bli tatt bak rattet. Likeså ser vi at strategien for å minimere risiko omhandler å benytte seg av en teknologi, som skal slå ut eventuelle spytttester gitt av politiet på bilveiene. I tillegg benyttes det annen strategi for å minimere risikoen for å bli tatt på bilveien, som går ut på å unngå cannabis i ukedagene. Som i det foregående eksempelet med Martin, ser vi også her at den viktigste bekymringen når det kommer til cannabisbruk, ikke henger sammen med stoffets mulige psykofarmakologiske egenskaper, men til stoffets illegale status. Dette ser vi også gjennom sitatet til David når han forteller at «det går rundt tolv timer før jeg føler meg sikker på at jeg kan kjøre. Da tenker jeg ikke på at jeg må vente i tolv timer før jeg ikke er ruset lengre, men at det cirka tar den tiden å kjøre «rent». Faren ligger ikke i hans eventuelle svekkede kjøreevner, fordi disse nevnes ikke, men frykt for å ikke kjøre «rent», og dermed bli tatt.

Som et siste aspekt ser vi at Davids største frykt er å miste omsorgen for sitt barn. Frykt for å miste omsorgsretten er truende, og ses på som den viktigste grunnen, av cannabisbrukere med barn, til å holde bruken skjult og privat. Dette er grunnlaget for neste kapittel og en videre diskusjon av risiko blant de ressurssterke brukerne.

KAPITTEL 5: FORELDRE, BARN OG SKYLD

«Most little local cultures develop some common term that runs across the gamut of social life to moralize and politicize dangers» (Douglas, 1992:25)

Douglas mener at lokale kulturer utvikler sosiale spilleregler som danner grunnlaget for det sosiale livet som moraliserer og politiserer farer. I det tidlige industrialiserte vesten brukte kristne ordet *synd*; et ord som vanligvis forstås som et tegn på at et kulturelt hegemoni er oppnådd, som epigrafen viser. «Å synde» var å tråkke over normative grenser; å gjøre noe en ikke burde gjort som i sin tur skaper skyldfølelser. I det moderne samfunnet i Norge i dag eksisterer ikke *synd* som et overordnet kulturelt hegemoni. Isteden har staten og lovverket tatt over flere av kirkens oppgaver; som å sanksjonere mot atferd som truer den kulturelle og sosiale ordenen. Lovverket i dag tar sikte på å straffe de som tråkker over grensene, og beskytte resten av samfunnet mot de som ikke overholder de normative grensene.

Hvordan cannabisbrukere forholder seg til egne barn er et aspekt som tidligere cannabisstudier i stor grad har oversett. Som nevnt har rusforskning primært konsentrert seg om tenåringer som står i faresonen for å bli avhengig og de negative konsekvensene dette medfører. De unge cannabisbrukerne bekymrer seg for å ikke bli oppdaget av foreldrene sine, og forsøker å minske risiko for å bli oppdaget av dem. De ressurssterke brukerne som er foreldre, må ikke bare skjule bruken overfor egne barn; de risikerer også å bli fratatt foreldreretten. Det er vanskeligere å skjule eget forbruk foran barna når de vokser til og blir større. Det å være foreldre og cannabisbrukere oppleves som det største normbruddet i Douglas' forstand, og det som genererer sterkest skyldfølelse blant de ressurssterke brukerne. Dette fører også til konflikter blant foreldre, særlig i ekteskap og samboerskap hvor kun en er bruker. Den ene vil da kunne klandre den andre for å sette familien og barna i fare, i og med at de risikerer å miste foreldreretten.

Et system av klandring er ifølge Douglas en av fire grunnleggende måter samfunn responderer på normbrudd for å utøve sosial kontroll og opprettholder sosial orden. Den første har å gjøre med det moralistiske bildet, hvor en ugjerning krever et rensende rituale. En kan forklare dødsfall med at personen syndet eller hadde brutt et tabu. Resten av fellesskapet vil derfor unngå samme skjebne ved å følge lovene neste gang, og gå gjennom et renselsesrituale. Den andre har å gjøre med opportunisme å gjøre og kan skylde på døden til vedkommende «fordi andre var smartere eller sterkere enn henne». Med det menes det at alle kjemper om de samme godene; den som er smartest og sterkest vinner. Her forventes det en kamp fordi alle kjemper om å fremme egne interesser. Den tredje måten handler om å skylde på «fiender», enten interne eller eksterne fiender av et fellesskap. Den fjerde måten er et nytt klandre-system som erstatter både den moralistiske og opportunistiske forklaringen. I dette klandre-systemet handler det like mye om hvem man kan klandre, som hva handlingen besto av; «Klandring er en måte å passe på gaten, og på samme tid bevæpne vaktene» (Douglas, 1992:19). For å koble Douglas og Peretti-Watels kognitive risikoreduksjonsteori, er de begge enige i at ved å legge skylden på andre, vil det fungere som en måte å nøytralisere skyldfølelse for å ha gjort en ugjerning, og dermed beskytte selvet. Som vi skal se i dette kapitlet vil det å kombinere cannabis med et familieliv skape utfordringer. Cannabisbrukeren kan ikke bare tenke på seg selv, men har en familie å ta hensyn til. Et åpent cannabisbruk i en familiesituasjon vil derfor kunne føre til det Douglas' vil beskrive som et klandre-system; et klandresystem hvor cannabis er fellesnevneren for klandringen hvor både bruker og ektefelle eller partner blir beskyldt. En klandringsprosess kan ha flere mulige utfall, men i tilfellet hvor barn er involvert vil prosessen før cannabisbruken er nøytralisert, ta lengre tid.

Bruk av cannabis i familiære relasjoner, og utfordringer det fører med seg, varierer fra bruker til bruker. Likevel ser det ut til at i de situasjoner hvor barn er involvert, er spørsmål knyttet til hvordan foreldrene skal forholde seg til rus som et samtaletema overfor barna, et sårbart tema. Dette gjelder både for ektepar, og skilte foreldre. Dette henger sammen med risikoen de tar når de krysser den normative grensen og bruker et illegalt stoff hvor de kan risikere helse, avhengighet, eller å bli straffeforfulgt.

I den påfølgende teksten presenterer jeg empiriske eksempler av cannabisbrukende foreldre og drøfte de med utgangspunkt i Douglas *Risiko and Skyld* (1992). Kapitlet fokuserer hovedsakelig på småbarnsforeldre, altså; foreldre til barn under 18 år. Dette gjøres for å si noe om utfordringene og bekymringene de cannabisbrukende foreldrene hankses med. Hovedbekymringen for småbarnsforeldre ligger hovedsakelig i å ikke bli oppdaget, fordi foreldrene risikere å miste omsorgsrett til de umyndige barna. Med hvordan er det hos

cannabisbrukende foreldre, til voksne barn? Er det slik at cannabisbrukende foreldre til voksne barn har mindre bekymringer, ettersom de ikke risikerer å miste omsorgsretten? For å si noe om dette skillet – mellom småbarnsforeldre, og foreldre til voksne barn – vil jeg presentere to eksempler hvor barna er myndige og vel vitende om mødrenes cannabisbruk.

Frykten for barnevernet i ekteskap hvor begge parter deler samme oppfatning av cannabisbruk

Dersom begge parter i et parforhold med barn deler samme verdier og respekterer hverandre vil det å opprettholde et cannabisbruk være enklere enn om den ene parten er uenig. Kommunikasjon og stabilitet vil derfor være et sentralt aspekt for å ha et fungerende cannabisbruk kombinert med et fungerende familieliv. I dette underkapitlet legges det vekt på særlig to aspekter; a) frykten for barnevern, og b) ekteskap hvor begge parter er enige og respekterer hverandres meninger og bruk av cannabis. Den første brukeren som ble introdusert i denne studien; Benjamin, var en av flere informanter som har et godt og åpent forhold med kona si, hvor cannabisbruken ikke var et problem mellom dem. Vi skal se at selv om kommunikasjonen og relasjonen er god mellom Benjamin og kona, er det andre utfordringer og risikoer som må håndteres. Dette var noe han fortalte i et møte i Oslo, en februar dag i 2016:

Den største risikoen med bruk av cannabis er at barnevernet blander seg inn og fratir meg og kona omsorgsretten for barna. Jeg har to småbarn, en på ett og en på fire år, og spesielt kona mi er svært bekymret for at barnevernet skal bli koblet inn. Jeg er selvfølgelig påpasselig selv, men før vi fikk barn brukte jeg cannabis hver dag på kveldstid, og det samme gjorde kona mi. Men etter at vi fikk barn har kona mi kuttet det helt ut i frykt for barnevern, og jeg har kuttet ned en god del og holder meg kun til helgene. Det har blitt et mer privat bruk etter vi fikk barn. Jeg bruker det kun i hjemmet, og er aldri ute i offentligheten beruset. Kona mi synes likevel det er synd at hun ikke kan bruke cannabis, men vurderer det opp mot barna og vil selvfølgelig at ingenting skal skje med dem.

Han forteller at han bruker cannabis daglig før han fikk barn, men at han kuttet ned, og kona kuttet det helt ut i frykt for å bli oppdaget. Cannabisbruken er etter at barna kom privat, og tar ikke risikoen i å vise seg offentlig ruset. Det eksisterer en skyldfølelse som ikke er like enkel å

nøytraliserer; spesielt når det ikke lenger er snakk om konsekvenser som kun påvirker Benjamin, men også relasjonen han har til barna og kona. Med utgangspunkt i Peretti-Watels risikoreduksjonsteori (2003), som en forlengelse av Sykes og Matzas nøytraliserings teknikker (1957) kan skyldfølelsen det i enkelte tilfeller være så fremtredende at den ikke kan nøytraliseres eller normaliseres. I lys av Douglas (1992) perspektiv er det å overskride sosiale normer i seg selv risikoatferd som ofte resulterer i skyldfølelse for normbryteren. I dette tilfellet, spesielt for kona, er frykten for å miste omsorgsretten en grense som ikke kan overskrides; fordi om hun gjør det, vil skyldfølelsen slå rot. Når cannabisbruket ikke kan nøytraliseres eller normaliseres, ble det enkleste valget for kona å kutte ut cannabisbruket helt. Også for Benjamin kan det se ut til at risikoen for å miste barn er i grenseland. «Jeg bruker det kun i hjemmet», sier noe om forsiktigheten om å ikke bli oppdaget. I enighet med kona bruker han cannabis så lenge han er påpasselig og at han har en kontrollert bruk som begrenses til helger etter barnas leggetid. Det er denne enigheten mellom partnere som er med på å opprettholde en stabil relasjon og kan ses på i lys av Douglas (1992) som en måte å forhindre skyldfølelse.

I forrige kapittel møtte vi David, familiefaren og juristen som har brukt cannabis jevnlig etter avsluttet jus-studium. Dette gjør han sammen med kona, som et alternativ til alkohol i helgene. David jobber i en by i Midt-Norge, men bor noen mil unna jobben og er derfor kjøre bil når han drar på jobb. Han forklarte i forrige kapittel at han foretar en «kalkulert risiko», i og med at han setter seg bak rattet før 48 timer etter bruk, slik at han ikke kunne bli oppdaget i trafikkpolitiets ruskontroller. Likevel mener han selv at han er «ren» etter omtrent 12 timer, som også er hovedgrunnen til at han ikke bruker cannabis i ukedagene – det er for stor risiko å kjøre bil frem og tilbake til jobb med cannabis i blodet. Hans største begrunnelse for å ikke røyke cannabis i ukedagene, er at han «er redd for at noe skal skje med datteren». Faktisk var hovedmotivasjonen for å ikke bli oppdaget med cannabis at noe kan skje med barnet. «Barnevernet kan i verste fall bli involvert» fortalte han – en situasjon som til enhver tid bør unngås. I likhet med Benjamin har også David en god kommunikasjon med kona, hvor begge parter respekterer hverandres meninger og bruk av cannabis. Selv om kona og David bruker cannabis sammen, i motsetning til Benjamin og kona, handler det om gjensidig respekt. Såfremt begge parter er enige om hva som er akseptabelt, vil det være enklere å håndtere og opprettholde et fungerende cannabisbruk. I løpet av våren 2016 fortalte David en del om hvordan han og kona som foreldre forholder seg til eget cannabisforbruk, og hvordan dette hadde innvirkning på deres rolle som foreldre. Dette var noe av det David fortalte:

Barnet er hovedmotivasjon for å ikke snakke om cannabis eller bli oppdaget. Vi [David og kona] drikker lite alkohol, men kona og jeg kan drikke et par glass vin, og ta et par trekk av en joint og kose oss. [...] Da kona var gravid brukte hun selvfølgelig ikke cannabis, og jeg gikk alltid ute når jeg skulle ta meg en blås. Det var en periode hvor jeg ikke røyka hjemme i det hele tatt fordi hun var ukomfortabel med det. Hun har røyket [cannabis] etter å ha fått barn også, men hun er generelt veldig redd for at noen som ikke forstår skal ringe barnevernet. Jeg er redd for at bruken skal bli oppdaget selv, så jeg tar mine forhåndsregler [...] Det er ikke alltid jeg bruker cannabis med kona, men vi liker begge å ta en joint i helgene på kveldstid, fremfor å drikke oss fulle. Jeg får ikke bakrus som jeg gjør med alkohol, og får redusert søvnbehov av cannabis fordi jeg sover dypere. Det gjør at jeg kan våkne tidlig å stå opp med barnet.

Både David og kona foretrekker å kunne ta seg en joint i helgene, sammen med et glass vin fremfor å drikke alkohol i større mengder. Likevel, som småbarnsforeldre vil det ulovlige cannabisbruket ikke bare påvirke de som enkeltpersoner om det blir oppdaget, men det vil gå utover deres barn. David påpeker at kona er nervøs for barnevernet, og at hun i en periode valgte å kutte det helt ut fordi hun ikke var komfortabel med det; blant annet under graviditeten. Dette antas her å henge sammen med konsekvens-tenkning og skyldfølelsen kona får når hun bekymrer seg for at barnevern blandes inn. Risikoen for å bli tatt ligger med andre ord i bakhodet til enhver tid, men med nøytraliseringer og reklassifiseringer vurderes cannabisbruk til det akseptable ettersom begge fortsetter å bruke cannabis. Cannabis blir her nøytralisert ved å si at cannabis er «bedre» en alkohol, fordi han a) slipper å våkne fyllesyk, og b) våkner tidlig etter cannabisbruk som gjør at han kan stå opp tidlig med barnet. I tillegg kan vi tenke oss en faktor c) som har å gjøre med «hyggen» han og kona har over et glass vin og en joint. Cannabis blir også reklassifisert som «mindre skadelig» enn alkohol, fordi han unngår å våkne i dårlig form. Det at han valgte å ikke røyke i hjemmet mens hun var gravid, på grunn av bekymringer fra henne side, indikerer at David har respekt for kona, og at det er en gjensidig enighet mellom de to. Poenget er; for at David skal kunne nøytralisere og rettfærdiggjøre eget cannabisbruk, må relasjonen til kona være stabil. Han forteller at han er redd for at noe skal skje barnet når barnet fortsatt er umyndig, men han kan opprettholde og skjule cannabisbruken så lenge at hans nære relasjoner er intakt og stabil. Uten en stabil relasjon til kona vil nøytraliseringsteknikkene heller ikke holde særlig mål. Det var en merkbar trend blant de ressurssterke cannabisbrukerne hvor gode relasjoner ligger til grunn, med god kommunikasjon seg mellom.

Den stabile relasjonen i parforhold ser derfor ut til å være en sentral faktor for å kunne nøytralisere og forhindre skyldfølelse kombinert med et illegalt cannabisbruk. Forskjellen mellom de to foreliggende eksemplene og de påfølgende to eksemplene har å gjøre med grunnleggende verdier knyttet til cannabisbruk, hvorav Benjamin og David har et godt forhold til- og en god kommunikasjon med kona når det kom til cannabisrelaterte utfordringer. I de neste to eksemplene skal vi se partnerskap som ikke deler de samme verdiene knyttet til cannabisbruk, men som over tid og en lengre prosess med å fordele skyld og nøytralisere farer, har kommet til en enighet; en enighet som aksepterer et kontrollert cannabisbruk. I det første kommende eksemplet blir helsevesenet klandret av informanten fordi det ikke har gitt ham tilstrekkelig hjelp. I denne prosessen er det skapt et rom for aksept av cannabis; re-kategorisert som medisin.

Helsevesenet klandres og gir rom for aksept av cannabisbruk

Som vi har sett uttrykkes det en bekymring for at barnevernet kobles inn; at noen som ikke skal få rede på foreldrenes cannabisbruk oppdager dette og melder fra. Når relasjonen mellom foreldrene er stabil, vil de sammen kunne bekymre seg for ytre faktorer, som for eksempel at noen utenfra oppdager cannabisbruket. I andre tilfeller er ikke cannabisbruken like akseptert av den andre parten i forholdet, og brukeren vil prøve å klandre noe eller noen andre, som en nøytraliseringssteknikk for å skape en normalisering. Vi har sett at dersom begge parter i et parforhold er enige, vil de sammen nøytralisere skyldfølelse og risiko; de bekymrer seg ikke for at den andre parten skal røpe cannabisbruket. Når partene i et forholde ikke er enig, vil cannabisbrukeren prøve klandre andre enn seg selv, for å minimere skyldfølelse.

I det kommende eksempelet skal vi se at brukeren klandrer helsevesenet. Ved å klandre helsevesenet nøytraliserer han risiko for skyldfølelse, og beskytter derfor selvet. Dette gjør han med å sammenligne cannabis med mindre effektive medisinske alternativer, som for ham, gir verre bivirkninger. I enkelte tilfeller, som vi skal se, vil en slik strategi fungere for å normalisere cannabis i parforhold, over tid. Dette vil skje om årsaken for bruk er god nok, altså; om nøytraliseringene og reklassifiseringen blir troverdig nok.

I forrige kapittel møtte vi familiefaren Phillip fra et tettbebygd sted like sør for Oslo. Etter han fikk barn valgte han å gå gjennom en utredning for ADHD, etter en lengre prosess hvor han følte at han ikke fikk hjelpen han ønsket. Det var med andre ord det å få barn som var den avgjørende faktoren for å ta tak i personlige problemer for å kunne være den beste faren mulig

for barnet sitt. Det var også i denne prosessen, under utredning for ADHD, at han innså at cannabis har vært til stor hjelp medisinsk, ikke bare rekreasjonelt som han tidligere hadde brukt cannabis som. Det jeg ønsker å fokusere på her, er han som far, og partner i et samboerskap og hvordan dette henger sammen med småbarnsforelderrollen. Altså; hvordan blir cannabisbruket inn i et tilsynelatende normalt familieliv og hvordan han gjennom å klandre på helsevesenet klarer å re-kategorisere cannabis til en medisin, og med det skape et rom for aksept blant nærmeste familie. Dette var noe av det han fortalte:

Samboeren min vet veldig godt om cannabisbruken min. Det gjør faktisk resten av familien min også. Jeg valgte, da jeg fikk barn at jeg ønsket å få ordnet opp i de problemene jeg har kjent på i mange år. Jeg ønsker selvfølgelig å være den beste faren jeg kan være, og jeg ønsker ikke å føle at noe som er viktig for meg er sett på som negativt både i mitt og barnets liv. Mor og far fikk vite om bruken min i prosessen av utredningen for ADHD. Det var ingen vits for meg å være uærlig med familien min, særlig når psykologen min hadde behov for å prate med foreldrene mine om ting fra da jeg var liten, som hvordan jeg var som barn og hvordan utviklingen har vært. Jeg kuttet ut cannabis i over et halvt år til fordel for Ritalin, etter anbefaling av psykologen. Både samboer og foreldre vet at Ritalin ikke fungerte bra på meg da jeg fikk rare tanker, og ubehagelige følelser, både på mindre og større doser. Det var jo heller ikke før denne utredningen at jeg innså hvor mye cannabis har hjulpet mot ADHD-symptomene de siste 20 årene. Det hjelper meg med å finne ro i kroppen blant annet. Jeg har vært på jevnlig fulle helsesjekker, og på ingen av de har det vært noe galt og jeg vet derfor at cannabis ikke har hatt en skadevirkning på meg. Men det betyr ikke at cannabisbruken mitt er særlig populær; det er akseptert, men ikke populært. Samboeren min bruker ikke cannabis, men har prøvd det engang sammen med meg for rundt 10-15 år siden. Hun er ganske opptatt av helse, så hun er i det minste mer fornøyd med at jeg har gått over til å bruke vape [vaporizer: fordampnings-inhalator] istedenfor å røyke joint. Jeg har det også mye bedre nå, når bruken min er akseptert og forstått.

Fillip forteller at både samboeren hans og foreldrene hans vet om, og i dag aksepterer cannabisbruken hans, noe som har vært viktig for ham. Samboeren hans bruker ikke cannabis selv om hun prøvde det sammen med Phillip for flere år tilbake. Phillip må «jobbe» litt mer for å få en aksept av partneren, fordi de i utgangspunktet har ulike meninger når det kommer til cannabis. Phillip reklassifiserer stoffet fra å være et narkotikum til å bli en medisin. Denne

medisinen, fungerer også bedre og bivirkningsfritt sammenlignet med andre lovlige medisiner – noe familien vet. Det at de lovlige ADHD-medisinene har fungert dårlig på Phillip har også gjort det enklere for den nærmeste familien og akseptere cannabisbruken, ettersom cannabis ser ut til å fungere bivirkningsfritt.

Likevel oppgir han at «bruken er akseptert, men ikke populær», noe som gir indikasjoner på at cannabis over tid er blitt normalisert av foreldrene og partneren. I lys av Douglas' (1992) perspektiv på *Risiko og Skyld*, handler risiko like mye om hvem som kan klandre hvem når «ugjerningen» først er gjort. Det vil pågå en kontinuerlig jakt på sydebukken da det vil være om å gjøre å peke ut en sydebukk. Dette går begge veier. Phillip har lagt skylden på helsevesenet; han får ikke den hjelpen han trenger, og medisiner han har fått har fungert dårlig. Samboeren i sin tur er opptatt av helse og er generelt ikke fornøyd med kjæresten cannabisbruk, men har akseptert bruken når han har valgt å kutte ut tobakk. Hun har derfor lagt skyld på tobakken, som et usunt og skadelig produkt. I begge situasjoner vil denne klandringen bidra til å nøytralisere eventuell skyldfølelse som følge av et illegalt cannabisbruk. I det kommende eksempelet blir alkoholen klandret for negativ og ødeleggende atferd mens cannabis får en større aksept på grunn av cannabisens mindre skadevirkninger.

Alkohol får skylden og cannabis blir akseptert

I det neste tilfellet skal vi igjen møte småbarnsfaren og siviløkonomen, William som ble presentert i det første kapittelet om legitimering. Han har en datter og en samboer og fortalte at han har brukt cannabis de siste 5-6 årene, som en erstatning og et sunnere alternativ til større mengder alkohol. Han bruker cannabis hver fredag og lørdag, og alltid i kombinasjon med alkohol. I tillegg oppgav han at han blir den personen som tar på seg beskytterrollen, særlig overfor samboeren, i festlige lag med alkohol fordi han er den som er mest klar i hodet. Han har med andre ord rettfærdiggjort cannabisbruket sitt overfor seg selv. Likevel ligger Williams utfordringer i å skape en aksept i nære relasjoner. Han er småbarnsfar til ei datter, og har en samboer som i flere år har vært negativ til bruken. Cannabisbruken har ikke vært akseptert, og har derfor måtte skjule bruken overfor samboeren sin i flere år. Som vi skal se, så kan cannabisen skape familiære problemer når det er ubalanse i de kulturelt aksepterte normene for hva som er greit og hva som ikke er greit å gjøre i et parforhold. Williams bekymringer var derfor – før han fikk aksept av partneren – at partneren skulle melde ham til myndighetene, slik at han på sikt ville miste omsorgsrett for datteren. Dette var noe av det han fortalte:

Samboeren min bruker ikke cannabis. Hun har i lang tid vært imot dette, og vært i dårlig humør. Vi har jo et barn i tillegg som helt sikkert har gjort henne mer bekymret for cannabisbruket mitt. Det førte til at jeg skjulte bruken min i mange år, og det var først i vår i fjor (2015) at samboeren min fant det ut. Jeg har jo blitt ferska noen ganger oppigjennom årene, og det har vært *mye* styr og kjefting. Det var engang at hun truet med å ringe politiet å sende hundene deres på meg. Selv om hun ikke gjorde det, er det et ganske klart bilde på at stemningen ikke alltid har vært god når det cannabis har vært involvert. Men, jeg husker veldig godt en hendelse. Vi hadde en båt inntil nylig, og var på en fire ukers sommerferietur med båten i 2010. Den sommeren røyka jeg hele tiden, og drakk samtidig. Jeg var stort sett i godt humør, men det var en kveld jeg ble tom [for cannabis], og drakk mere alkohol og ble egentlig ganske ufin. Jeg vet hun husker denne kvelden godt, men det hun ikke viste da var at dette var den eneste kvelden jeg ikke hadde cannabis tilgjengelig, og at jeg derfor drakk mer enn vanlig. I dag vet hun om det, og vi kan le av det hele. Hun vet jo i dag at det ikke har hatt en skadevirkning på meg, heller motsatt, om noe. Men det har ikke vært lett, det har det ikke. Jeg har i lengre perioder fryktet at noe skulle skje med meg og mitt forhold til datteren min. Jeg er bare veldig glad at ting er bedre nå. For eksempel, dagen derpå etter alkohol og cannabis er jeg ofte mer klar i hodet, og siden jeg drikker mindre alkohol blir jeg heller ikke bakfull som jeg ville blitt med kun alkohol, noe som gjør at jeg står opp tidlig å kan være med datteren vår. Samboeren min er ikke så glad i å gå på ski, så det er ofte at jeg tar med datteren vår og kommer oss ut på skitur. I dag har hun et mer avslappet forhold til bruken min, og aksepterer det når vi har satt klare grenser for bruk. Det gjør jo da også at jeg kan slappe av mer, både ovenfor henne og datteren min.

William fortalte at samboeren ikke bruker cannabis, og at han i lang tid har skjult forbruket overfor henne. Dette resulterte i kjefting og krangling når partneren fersket ham i å bruke cannabis. William fortalte også at han til tider var redd for hva som skulle skje, ettersom partneren truet med å blande inn myndighetene dersom han ikke kuttet ut cannabis. Han valgte å ikke kutte ut forbruket, på grunn av positive effekter som han mener er viktige. Av positive effekter og nøytraliseringsteknikker forteller han at cannabis gjør han klar i hodet, samtidig som han kan stå tidlig opp om morgenen for å stå opp med barnet, og dra på skiturer med barnet når samboer ikke ønsker. Han sammenligner også med alkohol som derimot gir en kjip bakrus; en

dårlig dagen-derpå følelse. Allerede her har han reklassifisert cannabis fra å være et farlig narkotikum, til å være et sunnere alternativ til alkohol.

Med utgangspunkt i Sykes og Matzas teori om nøytraliseringer som ble presentert i kapittel om normalisering, ser vi at William a) benekter ansvar når han ufarliggjør cannabis i form av å sammenligne det med et annet stoff; alkohol, som er farligere enn cannabis, og b) benekter ansvar når han påpeker at cannabis gjør ham klar i hodet, og kan gjøre positive ting som å dra på skiturer med barnet og stå opp tidlig om morgenen med henne. Det han egentlig gjør er å legitimere forbruket sitt, og med tid har også samboeren akseptert denne legitimeringen så frem til at bruken er i kontrollerte mengder. Han fortalte om en båttur de hadde sammen en sommer over flere uker hvor han en kveld var i dårlig humør da han var tom for cannabis. Han argumenterer i rettferdiggjøringen overfor samboeren at han a) kan ende opp i dårlig humør uten cannabis, og b) det kan unngås dersom han kan bruke cannabis i kontrollerte mengder i helgene, for da vil også alkoholemengden reduseres. Over tid har hun innsett at så lenge bruken er kontrollert og begrenset så er det akseptabelt.

I Douglas' (1992) perspektiv handler dette om en prosess av fordeling av skyld. Samboeren i lang tid har klandret samboeren sin for å bruke cannabis, mens William selv klandrer systemet som tillater alkohol og ikke cannabis – noe han mener blir helt feil, ettersom alkohol er mer skadelig. Hun var tidligere sterkt mot cannabis, med tanke på at hun ville blande inn myndigheter, noe hun visste ville skape problemer for ham. Hun hadde derfor en klar kategori for cannabis; farlig. Likevel har hun over tid sett at cannabis ikke har skapt større problemer enn når han er fersket av henne, samtidig som han ikke er ufin som han påpekte at han kunne være med kun alkohol i blodet. I dag, etter en lengre prosess hvor William og samboeren har klandret hverandre og cannabisbruket, har samboeren akseptert cannabisbruket hans noe som i sin tur har gjort at William kan slappe av og ikke bekymre seg for at myndighetene skal blandes inn. Slik jeg forstod det ut fra samtalene, vil det være færre bekymringer knyttet til cannabisbruket dersom begge parter deler samme syn på cannabis. Jo større distanse mellom holdninger i et partnerskap, jo vanskeligere blir både forholdet og opprettholdelsen av cannabis. Dette er et eksempel på dette, ettersom William forteller at forholdet til samboeren er betydelig bedre etter hun har godtatt Williams cannabisbruk i kontrollerte mengder.

I likhet med Phillip har det hos William vært utfordringer i nære relasjoner knyttet til cannabisrelaterte utfordringer. I begge partnerskapene, nevnt overfor, har de klart å fordele skyld mellom partene på en slik måte at de i dag har en enighet knyttet til kontrollert cannabisbruk. Denne nære relasjonen, som gir de mulighet til å komme til en enighet, ser ut til

å være avgjørende for at et illegalt cannabisbruk ikke får større konsekvenser. William opplevde tidvis på frykten for å miste det han holder kjærest; sitt barn, fordi kjæresten til William ikke aksepterte cannabisbruket. For William var det derfor helt nødvendig å jobbe for en aksept av samboeren. I neste tilfelle skal vi se at aksept blant en ikke-brukende partner ikke alltid lar seg gjøre; cannabisbrukeren klandres for sitt bruk og som fører til fratagelse av omsorgsretten.

Fratagelse av omsorgsrett etter avslørt cannabisbruk

Frem til nå har vi sett at nære relasjoner må være stabile for å kunne opprettholde et illegalt cannabisbruk kombinert med et fungerende familieliv med småbarn i bildet. Enten om disse nære relasjonene er stabile fra start, eller om det er noe som har utviklet seg til å bli stabile, så er denne stabiliteten nøkkelen for å forstå opprettholdelsen av cannabisforbruket. Det er ingen fasit på hvordan et parforhold håndterer dette, men heller mange variasjoner. Det er derimot ikke alle voksne med småbarn som har et like godt forhold til hverandre, eller god kommunikasjon og gjensidig respekt overfor hverandre. Et parforhold blir mye mer komplisert når et barn er involvert, og dersom et parforhold uten barn ikke fungerer, vil partene splittes opp og gå hvert til sitt. Med barn involvert vil foreldrene derimot alltid ha noe med hverandre å gjøre, i større eller mindre grad. Når man i tillegg har et illegalt cannabisbruk i kombinasjon med parforhold og barn, vil dette være enda en faktor som spiller inn på utfordringer knyttet til barneoppdragelse. De ressurssterke cannabisbrukerne er av den oppfatning, slik jeg forstår det, at det er lettere å forholde seg til skyld og risiko om partneren også er enig og deler deres syn på cannabis. Dersom det ikke er en enighet mellom partene vil cannabisbrukeren klandres, og kjeftes på som vi skal se videre.

I dette neste tilfellet møter vi kommunepolitikeren Alexander, som ble tatt av myndighetene med en liten mengde cannabis. Alexander fortalte at han har brukt cannabis i 20 år til sammen, og at familien hans; mor, bror og far har visst om cannabisbruken lenge, men at moren til barnet hans ikke har visst om bruken hans. Bruken har vært akseptert blant familien, selv om han fortalte at faren hadde bedt ham om å slutte med cannabis når han skulle stille til kommunestyret. «Han [far] ba meg slutte [med cannabis] da jeg skulle bli politiker. Han gratulerte meg da jeg ble satt inn i kommunestyret men ba meg rydde vekk det som lå hjemme av utstyr og cannabis». Cannabisbruken var til dels akseptert av foreldrene, men da moren til barnet hans fikk høre om at han ble tatt med cannabis oppstod det vanskeligheter for den

tidligere politikeren, som valgte å trekke seg som nestleder i partiet da dette ble oppdaget. Dette var noe av det han fortalte:

Jeg har et godt forhold til familien min, men jeg har også en sønn på 8 år som jeg ikke får se lengre. Det ble slutt med barnemoren for lenge siden, men sønnen ulike alvorlige sykdommer og jeg skulle veldig gjerne vært en del av livet hans og stilt opp som en far skal gjøre. Moren tror likevel jeg er den største narkodealeren. Jeg prøvde å skjule bruken min overfor barnemora i lang tid, men det skjærte jo seg da jeg ble tatt. Det er en ting å bli ferska og hengt ut i bygda jeg kommer fra, men det er det verste med hele denne saken er at jeg ikke får se sønnen min. Det fins ingen verre straff. Vi bor i Norge – det likestilte Norge, men likevel har far så si ingen rettigheter når det kommer til omsorg for barn. Jeg synes det blir helt feil. Jeg røyker fordi jeg blir roligere av det, og blir på ingen måte en mindre god far fordi om jeg har brukt cannabis til tider.

Ikke alle relasjoner er like enkle. Om det er andre faktorer [enn cannabisbruket] som spiller inn når faren ikke får se sønnen sin, får vi ikke vite – men det kan godt tenkes at barnemoren tar loven i betraktning når det kommer til omsorg over eget barn. Dersom hun ikke gjør det, altså lar Alexander få ha alenetid med barnet når hun vet han han ruser seg, kan dette gi henne problemer, ettersom hun da «aksepterer» lovbrudd. Loven gjør det vanskelig, om ikke umulig å opprettholde omsorgsrett for egne barn når en eller begge foreldre som har brutt de aksepterte konvensjonelle lovene blir oppdaget. Alexander fortalte at det ikke var før etter at cannabisen ble oppdaget at barnemoren nektet Alexander å møte sønnen sin. Den største forskjellen med dette tilfellet og tilfellet ovenfor har å gjøre med hvor nære relasjonen er til barnemor. I det ovenstående tilfellet snakker vi om et samboerskap, hvor begge parter bor og lever sammen under samme tak, hvor like verdier kommuniseres, eller i det minste utvikles med kommunikasjon. I dette tilfellet var det slutt en stund med barnemoren før Alexander ble tatt av myndighetene. Ser vi det i lys av Douglas' (1992) perspektiv på *Risiko og Skyld* kan denne barnemora føle sterkere på skyldfølelsen over å bryte loven, enn hva barnemoren i det forrige eksemplet gjorde. Begge mødrene bryter loven når de velger å ikke melde fra om et illegalt cannabisbruk til myndigheter. Et cannabisbruk strider både mot det norske lovverket og kulturell norm om at foreldre skal ikke ruse seg på illegale stoffer. Barnemor og Alexander var allerede separert fra hverandre, noe som skaper en større distanse seg mellom, enn om de fortsatt var en par som samarbeider og kommuniserer med hverandre. Jo større distansen er mellom de to som samarbeidende foreldre, jo større er sjansen for en negativ reaksjon når en part opptrer

på en måte som den andre parten ikke aksepterer. I dette tilfellet har ikke barnemoren lengre en nær relasjon til barnefar, noe som resulterte i at lovverket får mer respekt enn Alexanders cannabisbruk. Resultatet handler ikke bare om at han blir «hengt ut» i bygda hvor han kommer fra, men også «hengt ut» av barnemoren i form av fratatt omsorgsrett og mulighet til å se sønnen. Det kan tyde på at han føler seg uferdiggjort når han forteller at han «på ingen måte er en dårligere far» etter å ha brukt cannabis. Hva som faktisk blir riktig i denne situasjonen er vanskelig å si, men at det oppstår utfordringer som følge av dårlig relasjon til barnemor er det ingen tvil om. For barnemoren handler det mest sannsynlig om å verne sønnen fra far som er en «narkodealer» i hennes øyne, mens for Alexander som har rettferdiggjort eget cannabisbruk opplever det som et svik både fra barnemoren, men også fra den norske stat når han forteller at fedre ikke har rettigheter når det kommer til omsorgsrett for barn dette landet. Som et gjennomgående mønster i denne studien er det å opprettholde gode, nære relasjoner avgjørende for at et illegalt cannabisbruk kan opprettholdes og skjules.

Vi har frem til nå sett på variasjoner i nære relasjoner mellom foreldre som deler barn, og sett at jo mer stabil en relasjon er, jo enklere er det å forholde seg til og samarbeide som et par. Dette henger selvfølgelig videre sammen med jobben som forelder; jo bedre forhold partnerne har til hverandre, jo mer stabil foreldrerolle for egne barn. Vi har foreløpig sett på bekymringen for at noe skal skje med barna dersom bruken blir oppdaget. Men hva tenker foreldrene om eget cannabisforbruk i senere tid, når barna er eldre?

Hva når barna blir eldre?

Frem til nå har dette kapitlet fokuset på hvordan de voksne forholder seg til hverandre som et par eller et separert par, parallelt med et cannabisbruk og en foreldrerolle. Det kapitlet ikke har fokusert på enda er hvordan disse foreldrene håndterer utfordringen med barna når de blir eldre, altså gamle nok til å forstå konseptet rus. I møte med disse foreldrene uttrykte de bekymringer for hvordan de skulle snakke med barna om deres eget cannabisforbruk, men også om rus generelt. Frykten for at barna skal komme i kontakt med illegale markeder som ikke bare selger cannabis men også andre illegale substanser er reelle bekymringer. Som småbarnsforeldre vil de forholde seg til andre bekymringer enn foreldre med myndige barn. Den største bekymringen som cannabisbrukende småbarnsforeldre opplever handler om frykten for at barnevernet blir koblet inn og frykten for å bli fratatt foreldreretten. Dersom barna er myndige vil det være andre utfordringer å ta hensyn til, men hovedsakelig handler det om at når barna er myndige kan ikke

foreldrene bli fratatt ungene på samme måte som i situasjoner med småbarn. Benjamin var en av de som uttrykte stor bekymring for barnevernet. Han fortalte at han hadde kuttet ut daglig cannabisbruk til fordel til helgebruk etter barna var i seng. Han oppga også at kona hadde stoppet helt å bruke cannabis etter at de fikk sitt første barn. Jeg var likevel nysgjerrig på, ettersom han fortalte at han har to små barn, hvordan han som far vil forholde seg til egne barn når de blir eldre og forstår mer om illegale rusmidler. Dette var noe av det han uttrykte i møtet i februar 2016 i Oslo:

Når barna mine vokser opp vil jeg bruke tid på å opplyse og gi riktig informasjon, slik at de blir i bedre stand til å ta gode avgjørelser. Jeg vil ikke la de stole blindt på hva mediene presenterer. Jeg føler at mye av informasjonen som blir gitt er feil, og tenker da på ting som akutte psykoselignende tilstander. Ruspolitikken fungerer ikke som den skal, og media er med på å opprettholde en skremselspropaganda. [...] Men jeg vil likevel prøve å verne de så godt jeg kan både før og etter de er fylt 18 år. Det samme gjelder med alkohol. Jeg velger å ikke drikke alkohol foran barna mine fordi jeg ikke vil at de skal se faren sin påvirket og kanskje bli redd.

Benjamin mener ruspolitikken ikke fungerer som den skal, og at media er med på å opprettholde en skremselspropaganda mot cannabis, og viser til at feil informasjon om cannabis og stoffets farlighet ikke stemmer overens med det han selv erfarer. Dette kan ses på en form for å legitimere eget cannabisforbruk, samtidig som denne legitimeringen også kan fungere som en nøytralisering av bekymringer som knyttes til hvordan han skal forholde seg til egne barn når de blir eldre og forstår mer. Når han forteller at han ønsker å verne barna henger dette sammen med formidling av riktig informasjon, slik at barna tilegner seg det han mener er riktig informasjon om cannabis, og kan derfor også ses på en form for å legitimere eget bruk ettersom cannabis ikke er så farlig som politikerne og media fremstiller. Dette temaet var et sårbart tema, ikke bare for Benjamin og hans kone, men noe som generelt gikk igjen blant informantene. Benjamin var derfor ikke alene om å uttrykke en viss sårbarhet når det kom til forholdet mellom egne barn og eget cannabisforbruk.

Også David som vi møtte tidligere i dette kapitlet var bekymret for egne barn og deres møte med rus når de ble eldre. I likhet med Benjamin handler det om kommunikasjon, og om å formidle riktig informasjon slik at barna etter hvert blir i stand til å ta beslutninger basert på riktig grunnlag. Jeg spurte også David om hvordan han og kona skal forholde seg til barnet som

nå er 3,5 år, når hun blir eldre og forstår konseptet rus. Dette var noe av det han fortalte i møtet våren 2016 i Trondheim:

Jeg og kona har snakket en del om det. Hvis jeg hører at dattera mi har røyka så må jeg ta en prat med henne. Hvis hun kommer hjem med en klump hasj så blir jeg nok bekymra. Ikke fordi hasj kan ta livet av henne eller skade henne, men det henger sammen med det at jeg vet at personen som selger hasj, selger andre ulovlige stoffer også. Dette er nok en av de største faktorene for at jeg ønsker at det skal bli lovlig. Det hadde uten tvil vært en tryggere verden om det hadde vært lovlig. Jeg kjenner folka i slike miljø fra da jeg selv var i slutten av tenårene, og jeg vet hva som skjer der, og det freaker meg ut for å være ærlig. Min største bekymring er faktisk dattera mi og rus og at noe skal skje henne. Når hun er stor, i 20 åra da vil jeg fortelle om mitt bruk, men igjen; det er helt avhengig av at politikken endrer kurs. Hvis Actis kommer inn i regjeringen kan det ende opp med dødsstraff for bruk av cannabis [...] Tror det er avgjørende å kjenne på timingen. Slik situasjonen er i dag risikerer jeg å miste jobben min dersom jeg velger å være ærlig om mitt cannabisbruk.

David forteller at dette temaet er noe han har diskutert en del med kona, og forklarer at den største bekymringen, er datteren og rus, som også er hovedgrunnen til at han ønsker at det skal bli lovlig. Han forteller at han kjenner til folkene i miljøer som omsetter rusmidler, og ser på dette som en bekymringsverdig faktor når det kommer til barnet hans og rus. Hvis datteren blir oppdaget med hasj er ikke bekymringen at hasjen kan skade henne, men at de som selger henne hasj kan være potensielt farlige for henne. I likhet med Benjamin uttrykker også David en skepsis overfor den norske cannabislovgivningen, og begge ser på forbudet som den største faren med cannabis. Indirekte forteller han at forbudet er bak mål, fordi cannabis ikke kan ta livet av eller skade brukeren.

Ser vi på Sykes og Matzas nøytraliseringsteori vil de si at David «fordømmer de som fordømmer», som viser til at «de som fordømmer handlingen er verre». Altså; forbudet mot cannabis eller verre enn selve bruken, noe som gjør det greit å bruke. David ønsker å fortelle barnet om cannabisbruket når hun blir eldre, så fremt politikken endrer kurs, noe som indikerer at han ønsker å ha en åpen og god kommunikasjon med barnet sitt slik at hun kan få den informasjonen han mener er riktig når det kommer til cannabis, noe som også er i likhet med Benjamin. Han ønsker ikke at barnet skal vokse opp med forestillingen av cannabis som et farlig narkotikum, samtidig som han ikke ønsker å bli klassifisert av eget barn som

rusmisbruker. Dette fordi man med dagens ruspolitikk med illegalisering klassifiserer ethvert bruk som misbruk, og enhver bruker som misbruker.

Vi møtte også Phillip tidligere i kapitlet, som fortalte at både samboer og egne foreldre visste om cannabisbruken hans, og aksepterte bruken etter mislykkede forsøk med ADHD-medisinen Ritalin. Han var i likhet med Benjamin og David i en god tone med partneren som aksepterte og støttet bruken. I samme mønster er også Phillip, i likhet med Benjamin og David opptatt av at ruspolitikken må snu. Spørsmål som var direkte knyttet til hvordan han skulle forholde seg til barnet når hun blir eldre var ubehagelige og til dels unngått. Han prøvde derfor til dels å unngå spørsmålet og til dels rettferdiggjøre eget cannabisbruk, som et forsvar mot skyldfølelse i snakk om barnet hans og illegalt rusbruk. Dette var noe av det han formidlet:

Det er veldig kjipt at det er ulovlig, og at jeg derfor må skjule bruken, så jeg håper virkelig at [rus]politikken kan snu. Det blir så utrolig mye lettere, særlig med tanke på barnet mitt. hun kommer nok på et eller annet tidspunkt til å vite om bruken min og jeg ønsker ikke å bli stigmatisert for noe jeg synes er greit, og som er nødvendig. Cannabis for meg er ikke bare en rus, men også en medisin. Jeg drikker jo heller nesten ikke etter at jeg fikk barn, og når jeg først tar meg et trekk fra vaper så blir jeg mer leken og kreativ.

Han forteller hvordan han forholder seg til cannabis og det at han bruker det som medisin, og ikke rus. Barnet hans kommer til å vite om bruken hans på et senere tidspunkt, men istedenfor å si noe konkret om hvordan han skal forholde seg til den saken når hun blir gammel nok til å forstå, sier han heller noe om at ruspolitikken snart bør snu. Både fordi det blir enklere for ham å prate med datteren sin om cannabis – fordi det ikke lengre er «urent» og «farlig» i den forstand at det er ulovlig og truende, men også fordi han selv ikke ønsker å bli stigmatisert for cannabisbruken. Selv om han forteller at når han tar et trekk cannabis av vaporizeren så blir han mer leken og kreativ, er det først og fremst som medisin han ønsker å klassifisere cannabis som. Det er enklere å kommunisere med barnet om lovlige medisiner, som veies opp mot plager, enn å kommunisere et rusbruk, enten det er bruk eller misbruk. Illegalt rusbruk klassifiseres fortsatt som noe «urent» og noe som kolliderer med aksepterte kulturelle normer, og er i Peretti-Watels lys derfor vanskeligere å legitimere. Dette fordi de kulturelle normene som ser ned på rus(mis)bruk er dypere forankret enn kulturelle normer som i større grad aksepterer medisiner. Dersom cannabis blir lovlig, eller i det minste får allmenn aksept om å være en medisin, tar samfunnet vekk den kulturelle grensen som sier at cannabis og det å være forelder ikke hører

sammen. Istedenfor å gi et klart svar på hvordan han skal håndtere cannabisforbruket når barnet blir eldre, reklassifiserer han cannabis som en medisin for å legitimere bruken. På den måten slipper han dårlig samvittighet overfor barnet når hun forstår hva cannabis er.

Som et siste aspekt i dette med hvordan småbarnsforeldre skal forholde seg til egne barn når de blir eldre skal vi se at også William er skeptisk til hva som blir den beste måten å forholde seg til eget cannabisbruk samtidig som datteren blir eldre og forstår konsept om rus. Heller ikke han har et klart svar på hva som er den beste fremgangsmåten for å snakke om cannabis til datteren når hun blir eldre, men at det er et sårbart tema råder det liten tvil om. Dette var noe av det han fortalte:

Samboeren min er litt bekymret for datteren vår, både at noe skal skje henne før hun er myndig, men også generelt i forhold til rus, men det går stort sett greit. Jeg har jo selv tenkt på det, men jeg er veldig skeptisk med tanke på hva som er rett fremgangsmåte når den tid kommer. Jeg har 3-4 år enda å tenke på det. Jeg tenker at så lenge at det ikke er et problem, eller at hun ikke blir påvirket av det så vil jeg helst unngå temaet så lenge det er mulig. Det samme gjelder også alkohol; jeg ønsker ikke at hun skal drikke alkohol før hun blir 18 år.

Han forteller at samboeren er bekymret for at noe skal skje datteren, men også hvordan de som partnere skal forholde seg til rus når barnet blir eldre. William er derimot skeptisk til hva som er den beste fremgangsmåten og velger derfor å utsette disse utfordringene i tre-fire år til, noe som viser at han anerkjenner problemstillingen. «Så lenge det ikke er et problem, vil jeg helst unngå temaet», forteller han. Dette gir indikasjoner på at han i stedet for å prøve å nøytralisere problemet – ved å vise til reklassifiseringer og rettferdiggjøring av cannabis – velger å skyve unna problemet i noen år til. I tillegg til å bevisst skyve unna temaet, sidestiller han cannabis med alkohol: Han ønsker heller ikke at alkohol skal bli et tema før hun blir 18 år heller. Det at han i det hele tatt er skeptisk til fremgangsmåten når den tid kommer viser at det er et sårbart tema, og ikke et spørsmål som har et klart svar – noe som gjenspeiles i mange av informantenes uttalelser.

Det vi nå har fokusert på er småbarnsforeldre, hvilke utfordringer de møter, og hvordan de praktisk opprettholder et illegalt cannabisbruk kombinert med et familieliv. Vi har også fått et innblikk – gjennom refleksjoner – i den sårbare situasjonen der småbarnsforeldre bekymrer seg for rus-tematikken når barna blir eldre. Et siste område som vil presenteres i dette kapitlet om cannabisbrukende foreldre og barn, er to eksempler som belyser situasjonen med myndige

barn med forståelse av rus. Hvordan, om noe, forandrer cannabisbruken seg til foreldrene, og hva skjer med relasjonen til egne barn når de blir eldre?

Foreldre med myndige barn

Bekymringene til cannabisbrukende foreldre vil nødvendigvis variere alt ettersom hvilke risikosituasjoner som kan oppstå. Når barna er så små at de ikke har konsept om rus vil den største bekymringen knyttes til at noe skal skje med barnet; at barnevernet kobles inn og at barn blir fratatt foreldre og foreldrene mister omsorgsretten til egne barn. Dette er en sårbar tid for foreldrene, og cannabisbruket har som vi har sett blitt holdt privat i så stor grad som mulig. Frykten for å ikke bli oppdaget er større i kombinasjon med småbarn og strategier for å ikke bli oppdaget blir, som vi har sett, tatt i bruk. Den neste bekymringen hos foreldrene ligger, som vi så, i hvordan de som foreldre skal forholde seg til temaet når barna blir større og forstår konsept om rus. Flere av informantene svarte at de ønsket å gi riktige opplysninger til barna når den tid kom, mens andre var mer unnvikende og ville ikke tenke på denne bekymringen før om noen år, når barnet er noe eldre.

I løpet av min tid i felten fikk jeg anledning til å møte moren og husøkonomen Sofie, som har en sønn i tjueårene. Vi brukte mye tid sammen i Trondheim i løpet av våren 2016 over flere møter hjemme hos henne. Utenom arbeidstider er hun hobbykokk og møtene vår bestod derfor som regel i en form for matlagingssituasjon. Sønnen som ikke bor hjemme hos henne lengre, men sammen med samboer og hund i samme by, kom innom for mat og avslapning flere ganger av tiden jeg var med henne. Det var tydelig at de to hadde et godt forhold, stemningen var alltid god med begge til stede. Jeg var likevel nysgjerrig på om sønnen viste om cannabisbruken, om han brukte selv, eller om cannabisen på noen måte har påvirket deres relasjon i løpet av de siste 20 årene. Dette var noe av det Sofie fortalte over en bedre middag hjemme hos henne i mars 2016:

Helt fra han var liten røykte jeg alltid etter at han hadde sovnet. Jeg har alltid vært aktiv og hatt mye å gjøre om dagene, så cannabisen har gitt meg en velfortjent pause etter en lang dag. Det var uansett aldri snakk om å røyke før han hadde sovnet og dagen min var over. Selv om han i dag vet at jeg bruker cannabis, vil jeg fortsatt ikke bruke det foran ham den dag i dag. Han var rundt 14 år – det året de konfirmeres – at han fikk vite om bruken min. Det var to ting som gjorde at jeg valgte å fortelle ham om det akkurat da.

For det første mente jeg at cannabisen ikke hadde en negativ innvirkning på meg. Jeg ønsket å være ærlig med sønnen min og ikke gå å skjule meg for noe jeg følte var riktig. For det andre hadde han og klassen hans hatt besøk av politiet denne dagen. Et typisk informasjonsopplegg hvor rus forklares med en skremselspropaganda. Han kom hjem den dagen og fortalte hvordan hasj så ut, og hvor farlig det var, samtidig som han hadde flere spørsmål om hasj. Selv om jeg var litt nervøs for hvordan han skulle ta det, følte jeg at dette var et naturlig tidspunkt å være ærlig med ham om at mamma bruker cannabis. Jeg tror likevel ikke at han forstod helt hva som lå i det. Han brydde seg ikke så veldig mye, og var egentlig bare mest glad for at jeg var ærlig med han. Mormoren hans har i mange år brukt diverse tabletter for å ha det bedre, og i senere år, jo eldre han har blitt, har han skjønnet at tabletter er verre enn cannabis uansett. Han synes det er bedre at jeg røyker cannabis enn at jeg bruker tabletter. I år blir han 21 år og vi har fortsatt et kjempegodt forhold. Han selv bruker ikke cannabis og er allerede etablert med jobb, leilighet, dame og husdyr, og selv om han også har en travel hverdag passer vi på å møtes minst en dag i uken hvor vi har en mor-og-sønn-dag.

Sønnen var 14 år da Sofie fortalte sønnen sin om cannabisbruket. Selv om han fikk beskjeden etter en informasjonsdag på skolen, hvor politiet informerte barna om hva rus er og hvor farlig det er, fortalte Sofie at hun så det naturlig å fortelle det denne dagen, for å gi en mer riktig opplysning til sønnen. Politiet hadde brukt en skremselspropaganda som metode for å nå frem til barna, noe Sofie ikke kjenner seg igjen i ettersom cannabisen utelukkende tilfører livet noe positivt. Hun var nervøs for hvordan sønnen skulle ta det, men når reaksjonen var at han ble glad for at hun var ærlig kunne hun slappe av mer. Relasjonen til sønnen var fortsatt god, om ikke bedre fordi hun kunne ha en åpen dialog med sønnen i en alder av 14 år. I senere år, jo mer forståelse sønnene har fått om rus fortalte hun at sønnen på ingen måte har noe mot Sofies cannabisbruk. Sofie fortalte at hun har en mor som bruker tabletter for å ha det bedre, noe sønnen har merket. Sønnen har sett at cannabisbruk skader mindre enn de lovlige tablettene, noe som videre har vært med på å rettferdiggjøre morens cannabisbruk. Et interessant aspekt for videre forskning her, kan ha å gjøre med sønnens åpenhet og aksept for morens cannabisbruk. Mens de fleste barn ikke har oppegående og fungerende foreldre som bruker cannabis, blir disse barna fra tidlig alder lært hvor farlig og skadelig rus er – både for seg selv og sine omgivelser. Det er en holdning som skapes fra tidlig alder, og med de aller fleste som tillæres holdningen vil det etter hvert bli tabu å mene noe annet. Det vi ser i dette tilfellet er at sønnen til Sofie fra tidlig alder, i likhet med de fleste ungdomsskoleelever, blir presentert en

skremselspropaganda når det kommer til rus. Forskjellen på sønnen til Sofie og de andre barna er at sønnen til Sofie raskt fikk oppklart – av moren som han alltid har hatt stor tillit til – at cannabis ikke nødvendigvis er farlig, og at et fungerende jobb- og familieliv kan opprettholdes kombinert med cannabisbruk. Dette kan ha vært med på å skape en ny holdning hos sønnen, hvor frykten for cannabis er erstattet med aksept. I dag har Sofie og sønnen et veldig godt og nært forhold, og preges fortsatt den dag i dag av åpenhet og respekt for hverandre. Han bruker ikke cannabis selv, men har heller ingen problemer med mors bruk. Et annet sentralt aspekt ved dette eksemplet, som skiller seg fra det kommende eksemplet er at Sofie har brukt cannabis siden han var liten gutt. Hun har i likhet med mange av småbarnsforeldrene kun brukt cannabis etter barnets leggetid, slik at cannabisbruken på ingen måte skal kunne påvirke barnet. Sofie, i likhet med flere av informantene i denne studien har bevisst valgt å ikke ruse seg foran barnet, enten om det er snakk om alkohol eller cannabis.

I det neste eksemplet møter vi igjen Emilie, sykepleieren som etter mislykkede operasjoner i foten ble en skadeerstatningspasient og så seg nødt til å teste ut cannabis etter råd fra sønnen. Hun skiller seg ut fra både Sofie og de andre informantene som er presentert tidligere i kapitlet fordi hun begynte å bruke cannabis i voksen alder. Hun fortalte at hun hadde prøvd det på collage i USA, men at bruken tok slutt der, før hun mange år senere hadde behov for medisinsk cannabis. Det betyr også at hun ikke trengte å håndtere cannabisrelaterte utfordringer under svangerskap og de tidlige årene etterpå. Det er likevel interessant å se hvordan cannabis legitimeres som medisin og dermed noe nødvendig, og hvordan dette henger tett sammen med en stabil og god relasjon til sin sønn i midten av tjuårene. Dette var noe av det hun fortalte i løpet av et av møtene våre i Trondheim, våren 2016:

[...] Jeg måtte jo etter hvert slutte å jobbe som sykepleier fordi smertene tok overhånd. Og de tablettene jeg fikk fra legen på denne tiden tålte jeg ikke. Etter at sønnen min foreslo, og anbefalte meg å ta turen til Amsterdam for å teste cannabis der, bestemte jeg meg for å prøve. Jeg hadde på det tidspunktet skadet leveren som følge av tablettene, så valget var enkelt. Første gangen var en «test»-runde for å se hvordan ting ville gå, men jeg bestemte meg etter hvert å skaffe lovlig marihuana gjennom Schengen-avtalen. Jeg ønsket hele veien å være åpen med sønnen min, og vil at han skal se hvordan ting fungerer og være 100 prosent informert. Han ble faktisk med til Amsterdam en gang også, for å se prosessen. Han selv bruker ikke cannabis, men har selvfølgelig ingenting mot at jeg bruker cannabis, i alle fall når han selv så hvor dårlig jeg ble av alternativene – altså, de lovlige smertestillende. Han forstår at det hjelper meg til å ha et bedre liv.

Sønnen min og jeg har alltid hatt et nært og godt forhold, og det er ingenting som kan ødelegge det.

Cannabis aksepteres av sønnen fordi det anses som å være et bedre medisinsk preparat enn lovlige medisiner. Sønnen, som har et godt og åpent forhold til Emilie, ønsker ikke å se moren lide med leverskader som følge av lovlige medisiner, og foreslo derfor at hun burde prøve ut medisinsk cannabis. Gjennom å se cannabis som et medisinsk preparat, samtidig som sønnen anerkjenner og respekterer dette cannabisbruket, vil det være enklere for Emilie og legitimere eget bruk. Hun trenger å ta i bruk færre nøytraliseringsteknikker for å legitimere bruket fordi hun allerede har to viktige faktorer på plass for å unngå dårlig samvittighet for å overskride norm- og lovbrudd. Å nøytralisere noe henger sammen med behovet for å normalisere. Å normalisere betyr bare å gjøre noe akseptert og respektert, som en motpol til tabu. Når Emilie nå både får aksept av sønnen, og mener cannabis fungerer bedre enn lovlig medisin mot hennes plager, kan dette være normalisert nok til å ikke behøve flere nøytraliseringer. Hun behøver ikke å bekymre seg for at hun mister omsorgsrett til sønnen ettersom han er myndig, og hun behøver ikke å bekymre seg for relasjonen hun har til ham som en følge av cannabisbruket, fordi han respekterer bruken samtidig som det var han som kom med anbefalingen. I bunn og grunn handler det om at nære relasjoner må være intakte for at et cannabisbruk kan opprettholdes i kombinasjon med et fungerende liv. Uten aksept og respekt av partner og/eller barn vil cannabisbruket i større grad føre til utfordringer og problemer i livet til cannabisbrukeren.

Avsluttende bemerkninger

Det er interessant å se at to ulike innfallsvinkler kan gi lik konklusjon. Douglas' antropologiske perspektiv på risiko og skyld (1992) ser ut til å konkludere med flere av de samme aspektene Peretti-Watels (2003) psykologiske perspektiv på risikoreduksjon gjør. De konkluderer begge at risiko knyttes til avvikende atferd, som i sin tur genererer skyldfølelse. Det er denne avvikende atferden (Peretti-Watel, 2003) eller, overskridelse av normer (Douglas, 1992) som fører til skyldfølelse som må nøytraliseres. I tillegg mener de begge at en strategi for å minimere skyldfølelse og risiko er å finne en syndebukk; *scapegoating* som Peretti-Watel kaller det, eller å finne noen å klandre som Douglas vil si.

Douglas antropologiske teori handler om menneskelige forhold; samhandlinger mellom mennesker, og hvordan kultur påvirker oss, mens Peretti-Watels (2003) psykologiske teori fokuserer på individnivå, det kognitive planet. Selv om begrepene normalisering og nøytralisering er psykologiske begreper ser jeg på dem som anvendbare i bruk av Douglas' (1992) perspektiver på risikohåndtering. Douglas' risiko and skyld utfyller den psykologiske teorien ved å se ting i et større perspektiv, altså hvordan kultur er med på å bestemme hva som er avvikende atferd og hva som anses som risikabelt. Det at begge disiplinene er enige, om at risikohåndtering handler om å nøytralisere skyldfølelse som kommer av å overskride normer, styrker indikasjonen på at det faktisk er slik.

KONKLUSJON

Per dags dato har jeg fortsatt ikke sett norske studier som har å gjøre med ressurssterke cannabisbrukende foreldre, sett bort i fra en sosiologisk masterstudie fra 2011 som baseres på 8 mødre i Norge. Fenomenet ressurssterke cannabisbrukere er forholdsvis nytt i akademisk forskning.

Willy Pedersen og Sveinung Sandberg er to de fremste norske akademikerne som har uttalt seg om cannabisbruk, og har viet store deler av deres akademiske karriere til å studere cannabisbruk. Pedersen startet for øvrig sin karriere med et kritisk syn på cannabis; som farlig og noe som burde forbli ulovlig. I dagens rusdebatt fremstår han som åpen for regulering av cannabis. Hvor han før mente cannabis var farlig, mener han i dag at cannabis a) har et klart medisinsk utbytte og b) forbudet skader mere. Dette kommer blant annet frem i kronikken: «Ruspolitisk regjeringsskifte i 2017», som han skrev på Aftenpostens nettaviser i 2015. Disse to aspektene er noe av det viktigste som går igjen hos mine informanter, og er med på å legitimere deres forbruk av cannabis. Det skal sies at denne studien har fokusert på informanter som tilhører et annet samfunnslag enn hva Pedersen og Sveinung nevner i blant annet *Cannabiskultur* (2010). I likhet med forskning på alkoholbruk, resonerer denne studien med alkoholforskning som viser at rusbrukere i øvre samfunnslag sjeldnere blir oppdaget, og kan derfor opprettholde rusbruket, i større grad enn hva de lavere samfunnslagene kan. For at dette skal være mulig har vi i denne oppgaven sett at det er enkelte momenter som må ligge til grunn for opprettholdelsen av det illegale cannabisbruket. Bruken holdes enklere skjult når vedkommende er i full stabil jobb, og sjonglerer dette med et fungerende familieliv. For utenforstående vil det være vanskeligere å oppdage det illegale cannabisbruket fordi illegalt cannabisbruk og et fungerende familie- og jobbliv er to kategorier som kolliderer, om vi skal se det i Mary Douglas' perspektiv på kulturell klassifikasjon. For det andre er stabilitet i nære relasjoner avgjørende for å et fungerende familieliv. Vi har sett at i kombinasjon med småbarn

er det avgjørende at begge parter aksepterer cannabisbruket. I situasjoner hvor kun en part bruker cannabis, og den andre parten ikke aksepterer bruken vil det oppstå utfordringer. I det ene tilfellet med kommunepolitikerens så vi hvor galt det kan gå, når stabilitet i nære relasjoner ikke fungerer som de skal. Han mistet omsorgsretten for barna, fordi barnemoren som ikke brukte eller aksepterte cannabis nektet han å møte barnet sitt. På individ og brukernivå, må cannabisbrukeren legitimere forbruket, ved å nøytralisere og normalisere cannabis. Å nøytralisere og normalisere cannabis, enten ved å si at andre, lovlig stoffer – som alkohol – er farligere enn cannabis, eller ved å si at cannabis fungerer som medisin – mer bivirkningsfritt enn lovlige medisiner, er nyttige nøytraliseringsteknikker for å legitimere eget forbruk. I lys av Mary Douglas vil risikofylt atferd medføre en form for skyldfølelse for den som utøver risikoatferd. I denne studien er dette spesielt gjeldende for småbarnsforeldre. Dette fordi cannabisbruket ikke lengre bare angår dem selv, men også barna i den forstand at barna i verste fall kan havne i barnevernets system. I tillegg engster flere seg for å være dårlige foreldre, akkurat fordi de selv vet at det å bruke cannabis innebærer en viss juridisk risiko. I disse situasjonene har informantene fortalt at cannabisbruken ikke lengre er et sosialt bruk, altså noe som skjer på fest eller i sosiale lag. Isteden brukes cannabis kun i privat sfære hvor cannabisbrukeren ikke behøver å bekymre seg for at noen snakker videre. Dette aspektet; å endre bruksmønster, er derfor en sikkerhetsstrategi for å minimere sjansen for å bli oppdaget.

Som et empirisk bidrag gir denne studien noe innsikt i ressurssterke cannabisbrukere, praksiser, verdier og forestillinger. Som et analytisk bidrag har jeg prøvd å tilføre de psykologibaserte teoriene kulturanalytisk teori om normalisering og nøytralisering med Douglas' teori om kulturell kategorisering, og om risiko og skyld.

Douglas' kulturanalyse gir en forståelse knyttet til de ressurssterke cannabisbrukernes erfaringer rundt eget forbruk og hvordan de klarer å opprettholde et illegalt cannabisbruk kombinert med et fungerende jobb- og familieliv. Kulturanalysen gir en forståelse av hvordan brukere reklassifiserer cannabis for kunne normalisere og nøytralisere eget cannabisforbruk. De psykologiske teoriene, med utgangspunkt i begrepene normalisering, nøytralisering og risikoreduksjon, gir et innblikk på individ nivå, mens Douglas' perspektiv gir innblikk, og en bredere forståelse av hvordan samfunnets klassifikasjoner, og normbrudd er med på å skape skyldfølelse for den enkelte brukeren, som følge av å overskride normer og lover. De psykologiske teoriene har derfor vært til hjelp for å få en forståelse av hvordan Douglas kulturelle klassifikasjoner spiller inn på de ressurssterke brukernes liv, og hvordan brukerne navigerer seg rundt gitte klassifikasjoner.

BIBLIOGRAFI

- Alexander, B. K. (1981). Effect of Early and Later Colony Housing on Oral Ingestion of Morphine in Rats. *Pharmacology Biochemistry & Behaviour*, Vol. 15, pp. 571-576.
- Briggs, C. L. (1986). *Learning how to ask; a sociolinguistic appraisal of the role of the interview in social science research*. Department of anthropology vassar College. Cambridge University Press.
- Bødal, K. (1982). *350 NarkoseIgere*. . Oslo: Universitetsforlaget.
- Dale Gieringer, J. S. (2004). Cannabis Vaporizer Combines Efficient Delivery of THC with Effective Suppression of Pyrolytic Compounds. *Journal of Cannabis Therapeutics*, Volume 4, Issue 1, pp. 7-27.
- Douglas, M. (1966). *Purity and Danger: An Analysis pf the Concepts of Pollution and Danger*. London and New York: Routledge.
- Douglas, M. (1992). *Risk and Blame*. London: Routledge .
- Frøystad, K. (2003). Forestillingen om det «ordentlige» feltarbeid og dets umulighet i Norge. In I. M. K.T.Thorsen(red), *Nære steder nye rom: Utfordringer i antropologiske studier i Norge* (pp. 32-64). Oslo: Gyldendal Akademiske.
- Geertz, C. (1973). *The interpretation of cultures: Selected essays*. New York: Basic Books.
- Giddens, A. (1991). *Modernity and Self – Identity. Self and society in the late modern age*. Cambridge: Cambridge Polity Press.
- Goffman, E. (1963). *Stigma: Notes On The Management Of Spoiled Identity*. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall.
- Goffman, E. (1974). *The Presentation of Self in Everyday Life*. Edinburgh: The University of Edinburgh. Social Science Research Centre.
- Goldstein, K. S. (1964). *A guide for field workers in folklore*. Hatboro, Penn.: Folklore Associates, Inc.

- Gullestad, M. (1991). Studiet av egen samtidskultur som utfordring. *Norsk antropologisk tidsskrift* 2 (1), pp. 3-9.
- Howell, S. (2001). Feltarbeid i egen bakgård: noen refleksjoner rundt nyere tendenser i norsk antropologi. *Norsk antropologisk tidsskrift* 12 (1-2), pp. 16-24.
- Kandel, D. (1986). The Consequences in young adulthood of adolescent drug involvement: An overview. *Archives of General Psychiatry* 43, pp. 746-54.
- Krange, O., & Skogen, K. (2003). Skudd i løse lufta: Unge jegere i rovdyrpolitikken. In I. F. (Red.), *Ungdom, makt og mening* (pp. 255-283). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Larsen, T. (1984). Bønder i byen - på jakt etter den norske konfigurasjonen. In A. M. Klausen, *Den norske væremåten: Antropologisk søkelys på norsk kultur* (pp. 15-45). J.W. Cappelens Forlag AS.
- Lund, K. (1996). Samfunnsskapte endringer i tobakksbruk i Norge i det 20. århundret. In *Doktoravhandling i sosiologi*. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Newcomb, M. B. (1986). *Consequences of adolescent drug use: Impact on the lives of young adults*. New York: Sage Publications.
- Normal. (2017). *www.Normalnorge.no*. Retrieved from <https://normalnorge.no/om-normal/>
- Nutt, D. (2009). *Estimating drug harms: a risky business?* London: Centre for Crime and Justice Studies, King's College London.
- Nutt, J. D. (2010, November 1). Drug harms in the UK: a multicriteria decision analysis. *Lancet* 2010 Vol.376, pp. 1558–1565.
- Ofte, K. B. (2015, august 25). *Tidsskriftet Den Norske Legeforening*. Retrieved from [www.Tidsskriftet.no](http://tidsskriftet.no): <http://tidsskriftet.no/2015/08/klinisk-oversikt/klasehodepine>
- Pedersen, W. S. (2010). *Cannabiskultur*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Peretti-Watel, P. (2003). Neutralization theory and the denial of risk: some evidence from cannabis use among French adolescents. *British Journal of Sociology* 54 (1), pp. 21-42.
- Risberg, T. (2015, 08 11). *www.nrk.no*. Retrieved from <https://www.nrk.no/livsstil/forbyrbalkongroyking-i-nye-boliger-1.12492909>
- SIFA. (1987). *Data om alkohol og andre stoffer 1985*. Oslo: SIFA, rapport nr.1.
- Spradley, J. P. (1980). *Participant observation*. Wadsworth: Cengage Learning.
- Sykes, G. M., & Matza, D. (1957). Techniques of neutralization: a theory of delinquency. *American sociological review* (6), pp. 664-670.
- Sæbø, G. (nr.3, 2012). "Vi blir en sånn utstøtt gruppe til slutt..." *Røykernes syn på egen røyking og denormaliseringsstrategier i tobakkspolitikken*. Oslo: SIRUS statens institutt for rusmiddelforskning .

- Vaglun, P. (1978). *Unge stoffmisbrukere i et "terapeutisk samfunn": klinisk og sosialt forløp under og etter behandling*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Vike, H. (1996 [1994]). Norden. In I. H. (red.), *Fjern og Nær: Sosialantropologiske perspektiver på verdens samfunn og kulturer* (pp. 534-556). Oslo: Ad Notam Gyldendal.
- Willy Pedersen, N. J.-E. (1988, mai 1). Bruk av rusmiddel blandt ungdom - en forskningsstrategi. *Nordic Studies on Alcohol and Drugs. Volume 5, Issue 2*, pp. 120-125.
- Y.Gaoni, R. M. (1965). Hashish - The Isolation and Structure of Cannabinolic Cannabidiolic and Cannabigerolic Acids. *Tetrahedron, Volume 21, Issue 5*, pp. 1223-1229.